
Vai IKT ir nākotne visiem?

Sieviešu pārstāvniecība
IKT sektorā Latvijā:
sabiedrības priekšstati
un darba vides gatavība
panākt dzimumu līdzsvaru

10 ieteikumi,
lai piesaistītu
sievietes
darbam IKT
sektorā

→ 6.lpp.

Par pētījumu

PĒTĪJUMA AUTORES:

Līga Stafecka, domnīcas
Providus vadošā pētniece
Sintija Tarasova, domnīcas
Providus jaunākā pētniece

PĒTĪJUMA KONSULTANTES:

Agnese Lāce, domnīcas
Providus vadošā pētniece
Iveta Kažoka, domnīcas
Providus vadītāja un
vadošā pētniece

DIZAINS: Aleksejs Muraško

Pētījums veikts pēc
nodibinājuma «IT Izglītības
fonds» un *Accenture*
Latvia pasūtījuma.

Saturs

Kopsavilkums 4

10 ieteikumi, lai piesaistītu sievietes darbam IKT sektorā 6

Ievads 12

I Galvenās atziņas no pētījumiem citās valstīs 15

Stereotipi par dzimumu lomām sāk veidoties jau agrā bērnībā un turpina attīstīties visu dzīvi 15
Atšķirīgs iedrošinājums interesēties par tehniskajām zinātnēm un STEM priekšmetiem bērnībā 16
Pusaudžu vecumā meitenēm strauji zūd interese par STEM mācību priekšmetiem 16
Sievietēm ir augsts paškritikas līmenis, kas kavē gatavību veidot karjeru IT jomā 17
Grūtības savienot profesionālo karjeru ar rūpēm par ģimeni 17
Grūtības iekļauties kolektīvā, izslēgšana, seksisms, seksuāla uzmākšanās 18
Neapzināti aizspriedumi pret sievietēm 18
Zemāks atalgojums sievietēm 18

II Sabiedrības priekšstati par IKT nozari un dzimumu lomām tajā 19

Vispārējie dzimumu lomu stereotipi un profesijas — Latvijas sabiedrības pašnovērtējums 19
Vai Latvijas iedzīvotāji ieteiktu 15 gadus vecai skolniecei apsvērt karjeru IKT sektorā? 19
Vai Latvijas iedzīvotāji ieteiktu 35–45 gadus vecai sievietei apsvērt karjeru IKT sektorā? 23
Kas Latvijas iedzīvotājiem asociējas ar IKT sektoru? 26
Vai Latvijas iedzīvotāji izvēlētos sievieti par sava datora remontētāju? 29
Vai abiem dzimumiem ir vienlīdz viegli apgūt IKT sektoram derīgas prasmes? 31
Secinājumi un ieteikumi 33

III Izglītības ietekme un pastāvošie stereotipi 35

Mācību programma sadrumstalota, nerada plašāku interesi par tehnoloģijām 35
Meitenes pirmsskolas/sākumskolas vecumā mazāk piedalās programmēšanas pulciņos 36
Jauniešiem nav pietiekamas izpratnes par IKT jomu un IKT prasmju aktualitāti 36
Datormācības stundās zēni ir ievērojami aktīvāki, atšķiras pieeja mācībās 38
Vairums jauniešu, kuri piedalās informātikas (programmēšanas) olimpiādēs, ir zēni 38
Centralizētajos eksāmenos meitenēm ir labāki rezultāti 45
Vismazākā sieviešu proporcija bakalaura, bet vislielākā — doktora līmeņa studiju programmās 47
Secinājumi un ieteikumi 52

IV Galvenie izaicinājumi IKT sektora darba vidē 54

Dažādības vadība uzņēmumu darbakārtībā 54
Galvenie darba vides izaicinājumi 54
Secinājumi un ieteikumi 70

Kopsavilkums

PĒTĪJUMA MĒRĶIS IR apzināt un analizēt galvenos iemeslus, kādēļ sievietes Latvijā ievērojami retāk izvēlas veidot karjeru IKT sektorā, un piedāvāt risinājumus situācijas pakāpeniskai uzlabošanai. Pētījumā tika secināts, ka sievietes saskaras ar vairākiem šķēršļiem un grūtāk pārvaramie no tiem ir sabiedrībā vienmērīgi nostiprinājušies stereotipi par dzimumu lomām. Tie ietekmē cilvēka karjeras izvēles jau agrā bērnībā.

Sabiedrības stereotipi attiecībā uz dzimumiem piemērotām profesijām ir izteikti, tie būtiski skar arī tehnoloģiju nozari, kuru parasti uzskata par piemērotāku vīriešiem. Sabiedriskās domas aptaujas rezultāti liecina, ka sievietēm jau kopš bērnības ir ievērojami mazāks iedrošinājums interesēties par šo nozari, bet sievietēm, kuras 35–45 gadu vecumā vēlētos mainīt savu profesiju, šo nozari sabiedrība, visticamāk, neieteiktu izvēlēties, mudinot vairāk pievērsties sociālas ievirzes profesijām, piemēram, sociālajai aprūpei, veselības aprūpei, izglītībai. Dati atklāj, ka sektoru par sievietēm piemērotāku uzskatīs tad, ja sabiedrībā mainīsies priekšstats par šo darbu kā veiksmīgi savienojamu ar ģimenes dzīvi.

Analizējot skolēnu pieredzi, ir vērojama gan stereotipu, gan strukturālu faktoru ietekme. Pēdējos gados ir ievērojami palielinājušās iespējas attīstīt zināšanas un prasmes par tehnoloģijām jau no mazotnes. Informātikas vai programmēšanas pamatu skolotāji, kuri tika intervēti pētījumam, ir pamanījuši, ka zēniem ir lielāka interese par šiem mācību priekšmetiem. Lai gan meiteņu rezultāti dabaszinātņu centralizētajos eksāmenos ir labāki nekā zēnu, informātikas valsts olimpiādēs, kas atspoguļo par sektoru vairāk ieinteresēto jauniešu proporciju, piedalās tikai 4% meiteņu. Līdztekus jau minētajai stereotipu ietekmei tam ir arī daži strukturāli skaidrojumi. Pirmkārt, izglītības sistēma kopumā nodrošina tikai pamatzināšanas par lietojumprogrammām, bet pavisam ierobežots skolu skaits nodrošina iespēju iegūt padziļinātākas zināšanas, tostarp programmēšanas prasmes. Tādēļ vide, kurā motivētiem jauniešiem ir iespēja apgūt padziļinātas zināšanas, attīstīt tās, piemēram, dažādās sacensībās, ir visai ierobežota un plašākam interesentu lokam nepieejama. Otrs būtisks strukturāls faktors ir izpratnes trūkums, ka darbs tehnoloģiju jomā iekļauj ievērojami plašāku kompetenču virzienus, nevis tikai programmēšanu vai koda rakstīšanu. Pedagogi ir novērojuši, ka meiteņu un zēnu intereses šajā ziņā atšķiras, piemēram, meitenēm vairāk interesē tīmekļa dizains, zēniem patīk programmēt. Nozarei būtu jāmeklē atbalsta risinājumi, kā veicināt sabiedrības salīdzinoši atbalstošo nostāju pret šo sektoru kā jauniešu karjeras izvēli, lai sekmētu gan kopējo interesi par IT studijām, gan arī saglabātu meiteņu interesi izvēlēties sektoru nākotnes karjerai.

Pēdējos desmit gados būtiski uzlabojumi dzimumu pārstāvniecībā nav novērojami augstākajā izglītībā. Bakalaura līmeņa studijās ¼ studējošo ir sievietes, nedaudz labāka, tomēr joprojām neproporcionāla aina ir maģistra un doktora līmeņa studijās.

IT nozarē strādājošo sieviešu pieredze par dzimuma lomu darbā ir dažāda. IT speciālistes sievietes motivē šīs nozares dinamiskā vide, kas veicina izaugsmi un rada plašas iespējas attīstīt jaunas prasmes nozarē. Būtiska motivācija ir arī atalgojums, kas vidēji ir augstāks nekā par līdzīgas atbildības apjomu citās nozarēs. Taču vienlaikus fokusgrupu dalībnieces šajā pētījumā dalījās pieredzē par dzimumu diskrimināciju un nelabvēlīgu attieksmi, kas padara viņas nevienlīdzīgas konkurencē ar vīriešiem. Skaitļi runā paši par sevi—informācijas tehnoloģiju nozarē Latvijā sievietēm ir par 20–29% zemāks atalgojums nekā vīriešiem.

Ilglaicīgajam vīriešu dominējošajam stāvoklim sektorā ir ietekme uz spēles nosacījumiem. Piemēram, sievietes, kuras strādā tajā šobrīd, atzīst, ka lielākais izaicinājums bija pārliecināt par savām profesionālajām prasmēm kolēģus vīriešus, tieši uzsākot darbu šajā profesijā. Viņām bija jāpierāda, ka neņemot vērā dzimumu, ko pamana tādēļ, ka sektorā sievietes ir maz pārstāvētas, viņām ir labas profesionālās prasmes.

Paradoksāli, bet tieši šī iemesla dēļ sievietes pašas ir ļoti skeptiski noskaņotas pret plašiem, mērķtiecīgiem pasākumiem, kas īpaši izceltu sieviešu pārstāvniecību sektorā, lai arī kopumā izprot šādu pasākumu mērķi. Lielais uzsvars uz dzimuma aspektu šķietami noniecina viņu profesionālās spējas un sievietes baidās nonākt situācijā, ka tiek pieņemtas darbā dzimuma, nevis savu profesionālo spēju dēļ.

Mērķim—panākt lielāku dzimumu pārstāvniecības līdzsvaru IKT nozarē izaicinājumus rada arī tas, ka ne vien sievietes pašas baidās no īpašiem pasākumiem vai kampaņām, bet sektorā strādājošie kopumā neizjūt vajadzību kaut ko mainīt attiecībā uz komandas dažādību.

Šis pētījums ir tapis *Covid-19* pandēmijas laikā, kad sabiedrībai ir iespēja novērtēt informācijas tehnoloģiju nozīmi ikdienā, sākot ar dažādām mobilo tālrunu lietotnēm, kas palīdz cīņā ar vīrusu, darba sapulcēm vai pat plaša mēroga konferencēm virtuālajā vidē, privātām ballītēm un attālinātām mācībām. Dati, kas tika apkopoti šī pētījuma ietvaros, liecina, ka jaunieši jau šobrīd ir novērtējuši, ka tehnoloģiju nozare ir ļoti perspektīva nākotnes karjerai, un, visticamāk, interese tikai pieaugs. Tā ir laba izdevība sektoram šo interesi izmantot, lai pierādītu tehnoloģiju nozares svarīgumu nākotnē un parādītu, ka daudzveidīgāka komanda ļauj sasniegt labākus rezultātus un apmierināt plašāku sabiedrības vajadzību spektru.

10 ieteikumi, lai piesaistītu sievietes darbam IKT sektorā

PROBLĒMA

lemesli, kādēļ sieviešu pārstāvība IKT sektorā ir zema, rodas jau bērnībā. Tādēļ problēmai ir nepieciešami ilgtermiņa risinājumi.

Sabiedrība kopumā atbalsta meiteņu karjeras izvēli dabaszinātņu/IKT jomā, taču meitenēm ir ievērojami mazāks iedrošinājums nekā zēniem izvēlēties studēt šo nozari. Sabiedrībā (vienmērīgi izklaidēti dažādās sociāldemogrāfiskajās grupās) ir izveidojies kopumā stereotipizēts priekšstats par IKT kā vīriešiem piemērotāku darbības jomu.

KAS BŪTU JĀPANĀK?

Jāparāda, ka IKT/dabaszinātņu joma ir vienlīdz piemērota meitenēm. Meitenēm ir jāsaņem papildu iedrošinājums interesēties par IKT nozari.

1

KO DARĪT: Skaidrot IKT nozares darbības spektru: nozare aptver plašāku specializāciju loku nekā tikai programmēšanu

Intervijās pedagogi, nozares pārstāvji atzīst, ka trūkst izpratnes par IKT nozares darbu, tas lielākoties asociējas ar programmēšanu. Taču tas aptver dažādus virzienus—datorgrafiku, tīmekļa dizainu, IT sistēmu analīzi, zināšanas par datu drošību, IT projektu vadību, mājaslapu izstrādi un administrēšanu un daudzas citas specializācijas. Savukārt, kā liecina pētījuma fokusgrupu rezultāti, tieši attiecībā uz programmēšanu valda visizteiktākie stereotipi, ka tas ir vīriešiem piemērotāks darbs.

2

KO DARĪT: Veidot sadarbību ar plašsaziņas līdzekļiem, kas gatavo dažādu vecumu bērniem segmentētus raidījumus, kuros jau šobrīd tiek iekļautas dabaszinātnes veicinošas aktivitātes, lai tajos vairāk tiktu iesaistītas meitenes

Nozarei jau šobrīd būtu jāizmanto dažādu vecumu bērniem paredzētie izklaides raidījumi vai jāveido jauna sadarbība, lai ne tikai popularizētu IKT nozares dažādās specializācijas, bet arī tās piemērotību abiem

10 IETEIKUMI, LAI PIESAISTĪTU SIEVIETES DARBAM IKT SEKTORĀ

dzimumiem. Piemēram, pirmsskolas un sākumskolas vecuma bērniem paredzētajā raidījumā («Kas te? Es te!») ir eksperimentu rubrika, bet tajā eksperimentus vada vīrieši un bērnu loma arī ir atvēlēta zēniem. Būtu svarīgi, lai bērni un vecāki redzētu, ka gan eksperimentu vadītāju, gan dalībnieku lomā tajos vienlīdz labi iederas kā sievietes vai meitenes, tā vīrieši vai zēni. Pētījums neanalizēja publiskās kampaņas vai raidījumu saturu, taču būtu vēlams izvērtēt iespējas izmantot jauniešu vidē populārus plašsaziņas līdzekļus priekšstatu mainīšanai par nozari. Pētījums liecina, ka pirmsskolas/pirmās klases vecuma meitenēm ir četras reizes mazāka iespēja saņemt dāvanā konstruktoru—dāvanu, kas stimulē atklāt mehānismu darbību, interesēties par tehniskām zinātnēm. Tas liecina, ka stereotipi par zēniem un meitenēm piemērotām rotaļlietām jau no mazotnes veido bērnos priekšstatu par to, kas viņu pārstāvētajam dzimumam būtu atbilstošākā darbības joma.

3

KO DARĪT: Veicināt saziņu par meiteņu iesaisti informāciju un komunikācijas tehnoloģiju jomā

Esošā saziņa (plašsaziņas līdzekļos, reklāmās, video un audio materiālos) par IKT jomu parasti attēlo puīšus kā jomai raksturīgus. Lai veicinātu meiteņu interesi par jomu, redzot «pozitīvo paraugu» iepriekš minētajās saziņas platformās, kā arī biežāk parādīt veiksmīgas IT speciālistes sievietes (role models), ir vēlams biežāk runāt par šo jomu no meiteņu perspektīvas.

4

KO DARĪT: Rīkot īpašus atbalsta pasākumus skolniecēm, lai meitenes varētu iegūt līdzvērtīgas IKT prasmes

Bērnu vecāki parasti izvēlas IKT jomas aktivitātēs jau agrīnā vecumā iesaistīt zēnus, nevis meitenes, radot meitenēm papildu grūtības laika gaitā iekļauties vidē, kur dominē zēni, kā arī pastiprinot zēnu stereotipus par IKT jomu kā nepiemērotu vidi meitenēm. Šo problēmu potenciāli risinās jaunā mācību programma (Skola 2030), kas IKT prasmes integrēs mācību procesā jau

10 IETEIKUMI, LAI PIESAISTĪTU
SIEVIETES DARBAM IKT SEKTORĀ

no 1. klases un padarīs IKT izglītību līdzvērtīgi pieeja mu gan meitenēm, gan zēniem, jo pieeja šāda veida izglītībai nebūs atkarīga no vecāku izvēles.

PROBLĒMA

Jauniešiem (un arī plašākai sabiedrībai) nav pietiekamas izpratnes par IKT prasmēm un to aktualitāti, kā arī karjeras iespējām IKT jomā.

**KAS BŪTU
JĀPANĀK?**

Jauniešiem un plašākai sabiedrībai (arī vīriešiem) paredzētajam vēstījumam ir jāveicina izpratne par IKT prasmju lietojumu un aktualitāti plašākā mērogā, nevis tikai IKT sektorā.

5

KO DARĪT: Īstenot kampaņas, kas aktualizē un skaidro dažādu prasmju (esošo un potenciālo) pieprasījumu darba tirgū

Intervijās un tiešsaistes aptaujās gūtā informācija liecina, ka daļa jauniešu neuzskata par nepieciešamu apgūt IKT prasmes, tāpēc ka viņi neplāno savu karjeru saistīt ar IKT nozari. Ņemot vērā, ka IKT prasmes ir kļuvušas pieprasītas teju ikvienā jomā un vairumā amata pozīciju, ir ieteicams, lai sabiedrība kopumā tiktu izglīkota par šo jomu dažādās kampaņās/vēstījumos. Covid-19 krīze ir pateicīgs fons, lai parādītu tehnoloģiju nozīmi ikdienā.

PROBLĒMA

Sabiedrība neieteiktu IKT sektoru kā jomu, kurā pārkvalificēties darba dzīves laikā. Sievietēm, apsverot domu par profesionālām pārmaiņām, trūkst iedrošinājuma izvēlēties šo jomu.

**KAS BŪTU
JĀPANĀK?**

Sievietēm būtu jāsaņem vairāk iedrošinājuma no uzņēmumiem, ka viņu iepriekšējā pieredze būs uzņēmuma ieguvums. Lēmuma pieņemšanā par pārkvalificēšanos IKT nozarē sievietēm būtu jāsaņem vairāk iedrošinājuma no apkārtējiem (vai vismaz, lai apkārtējie, stereotipu vadīti, neatrunātu).

10 IETEIKUMI, LAI PIESAISTĪTU
SIEVIETES DARBAM IKT SEKTORĀ**6**

KO DARĪT: Veidot pozitīvas pārkvalifikācijas pieredzes stāstus

Uzņēmumiem būtu jāturpina iesāktā prakse ar veiksmīgas sieviešu pārkvalifikācijas pieredzes stāstu popularizēšanu. Sievietes darbam IKT sektorā lielākoties motivē nozares dinamiskums, mainīgums, kas ļauj izvairīties no rutīnas, kā arī atalgojums, kas ir augstāks nekā citos sektoros. Taču fokusgrupu dalībnieces, kuras pārkvalificējās uz IKT sektoru, atzina, ka viņas ir jutušās nedroši, vai uzņēmums novērtēs viņu iepriekšējo pieredzi, veicot ar IKT nesaistītu darbu, vai tai būs vērtība. Vēstījumā sievietēm, kuras mudina pāriet darbā uz IKT jomu, būtu vērts norādīt, ka viņas ir jaunatnācējas sektorā, bet viņas tam pievienojas ar citām tehnoloģiju uzņēmumam svarīgām zināšanām un prasmēm.

7

KO DARĪT: Ar atbalsta personu starpniecību iedrošināt sievietes izvēlēties pārkvalifikācijai IKT nozari

Līdzšinējās kampaņas lielākoties ir bijušas vērstas uz pašām sievietēm un tās ir jāturpina. Vienlaikus ir būtiski, ka sievietes saņem iedrošinājumu arī no apkārtējiem cilvēkiem, kuri ietekmē viņu lēmumu par labu karjerai vai pārkvalifikācijai, vai vismaz lai viņas nesaskartos ar lielu apkārtējo pretestību. Tādēļ šādās publiskās kampaņās būtu vērts uzrunāt arī citas mērķgrupas. Piemēram, uzrunājot jauniešus, lai panāktu viņu atbalstu māsas/mammas interesei par IKT jomu — mācībām/pārkvalifikācijai. Vai uzrunājot vecākus ar citu vecāku pieredzes stāstiem — kā viņi ir atbalstījuši savu meitu izvēli studēt IKT jomā vai motivējuši bērnības vecumposmā robotikas nodarbību apmeklēšanai. Pētījumā iegūtie dati liecina, ka sabiedrībā diezgan vienmērīgi dažādās sociāldemogrāfiskajās grupās, tostarp, piemēram, jauniešu vidū, ir nostiprinājušies stereotipi par IKT sektoru kā vīriešiem piemērotāku darbības jomu. Lai sievietes varētu saņemt lielāku iedrošinājumu izvēlēties šo nozari, ir svarīgi, ka mainās viņām apkārt esošo cilvēku attieksme par labu šādai

10 IETEIKUMI, LAI PIESAISTĪTU
SIEVIETES DARBAM IKT SEKTORĀ

izvēlei. Fokusgrupās sievietes dalījās pieredzē, ka vairākos gadījumos vecāki ir atrunājuši no datorzinātnes studijām augstskolā, argumentējot, ka tā nav sievietēm piemērota profesija.

PROBLĒMA IKT profesionāļi neredz ieguvumus vai vajadzību pēc dzimumu līdzsvara uzņēmumā.

**KAS BŪTU
JĀPANĀK?**

Jāparāda, ka no dzimuma un citiem aspektiem daudzveidīgas (diversas) komandas darba rezultāts ir kvalitatīvāks, pārdomātāks. Proti, komandā strādājošo īpašības, pieredze ļauj gūt labākus rezultātus un tas ir ieguvums uzņēmumam.

8

KO DARĪT: Uzņēmumiem iekšējā un ārējā komunikācijā, ikdienas lēmumos regulāri jāskaidro ieguvumi no dažādības komandas sastāvā

Dati liecina, ka sievietes kopumā vairāk novērtē ieguvumus no dažādības, taču kopumā gan fokusgrupu rezultāti, gan aptauja parāda, ka darbinieki nebūs iniciatori dažādības veicināšanas pasākumiem. Darbinieku izpratne par dažādību ir būtisks faktors, kas ļautu sievietēm vieglāk iekļauties darba vidē.

PROBLĒMA Sievietes baidās no pastiprinātas uzmanības dzimumam, jo tas rada iespaidu, ka profesionālās spējas ir otršķirīgas.

**KAS BŪTU
JĀPANĀK?**

Sievietēm un plašākai sabiedrībai (arī vīriešiem) paredzētajam vēstījumam, ka uzņēmums vēlas sektorā veicināt lielāku dzimumu līdzsvaru, ir jālīdzsvaro vēstījums, ka arī profesionālām spējām ir nozīme.

9

KO DARĪT: Ņemot vērā ievērojamo dzimumu disproporciju IKT sektorā, ir svarīgi īstenot dažādības vadības pasākumus, kas ir vērsti tieši uz lielāku sieviešu intereses radīšanu par

10 IETEIKUMI, LAI PIESAISTĪTU
SIEVIETES DARBAM IKT SEKTORĀ

karjeru šajā nozarē, kā arī dažādības politiku īstenot ikdienas darba dzīvē. Vēstījumam ir jāatrod līdzsvars starp personīgajiem raksturojumiem, piemēram, dzimumu, izcelsmi un profesionālajām prasmēm, lai neradītu nepareizu priekšstatu, ka profesionālajām spējām ir mazāka nozīme nekā dzimumam

Fokusgrupu rezultāti parādīja, ka sievietes uztrauc dažādas uz sieviešu pārstāvību IKT nozarē vērstās aktivitātes, jo tās neizbēgami uzsver dzimumu, taču tas sievietēm rada pretrunīgas sajūtas, ka viņu profesionālajām spējām tādējādi ir maznozīmīgāka loma. Šīs bailes var radīt nevēlamas sekas, piemēram, ka sievietes neatbalsta uzņēmuma politiku palielināt sieviešu pārstāvniecību darbinieku vidū.

PROBLĒMA Sabiedrībai kopumā IKT sektors asociējas ar tādu, kuru ir grūti apvienot ar ģimenes dzīvi.

**KAS BŪTU
JĀPANĀK?**

Jāparāda, ka darbu IKT sektorā var veiksmīgi apvienot ar ģimenes dzīvi un vaļaspriekiem.

10

KO DARĪT: Radīt tādu IKT nozares tēlu, lai Latvijas sabiedrības vairākums uzskatītu darbu šajā nozarē ne tikai par labi apmaksātu un perspektīvu, bet arī tādu, kuru var veiksmīgi apvienot ar privāto dzīvi, ģimeni, vaļaspriekiem

Dati parāda, ka sabiedrība biežāk ieteiktu izvēlēties šo sektoru meitenēm, ja pārlicinātos, ka to var labi savienot ar ģimenes dzīvi. Īpaši izteikti tas novērojams attiecībā uz ieteikumu sievietēm vēlākā dzīves posmā pārkvalificēties šajā jomā. Nozarē strādājošie novērtē, ka liela sektora priekšrocība ir iespēja to vieglāk savienot ar ģimenes dzīvi, kamēr sabiedrība to redz savādāk. Uzņēmumiem ir iespēja izmantot darbinieku pozitīvo vērtējumu, lai pārlicinātu sabiedrību par to, ka darbu IKT sektorā var veiksmīgi apvienot ar ģimenes dzīvi.

Ievads

IT JOMA LATVIJĀ ir piedzīvojusi ļoti strauju izaugsmi: pēdējos desmit gados nodarbināto skaits IKT sektorā ir teju dubultojies, uzņēmumu skaits gandrīz trīskāršojies.¹ Pēc *Eurostat* aplēsēm, Latvijā IKT sektorā strādā ap 3,84% kopējā nodarbināto skaita.² Izaugsmes temps ir ievērojami lielāks nekā tirgus spēja apmierināt pieprasījumu pēc kvalificētiem IKT speciālistiem.³ Vairāk nekā puse uzņēmumu (56%), kas ir meklējuši darbiniekus, ir saskārušies ar grūtībām piesaistīt labus IKT speciālistus.⁴ Lielais darbinieku deficīts mudiņa augošo sektoru meklēt risinājumus, kā palielināt kvalificēta darbaspēka resursus, vērtējot sadarbības iespējas ar izglītības iestādēm, kas sagatavo IKT speciālistus, tostarp, meklējot veidu, kā sektoram piesaistīt vairāk sieviešu—grupu, kas dažādu sociālu iemeslu dēļ šajā nozarē ir pārstāvēta ievērojami mazāk.

1. TABULA. Latvijas IKT sektora statistika

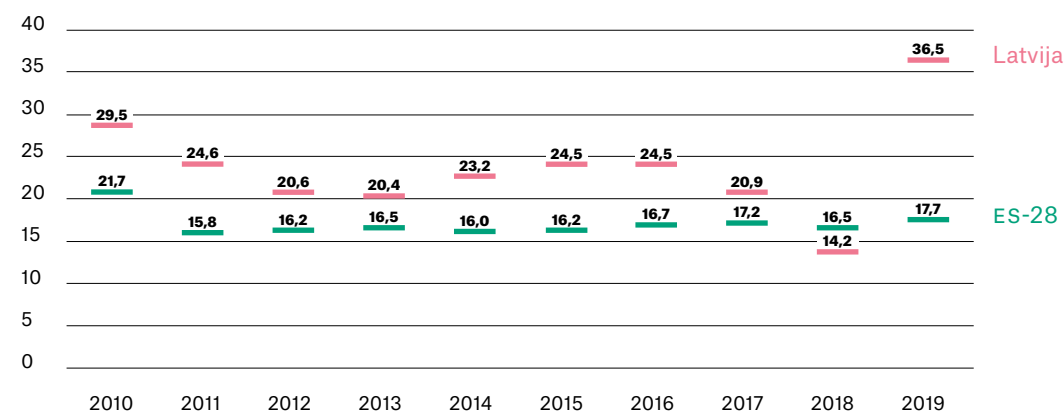
	2008	2018	Δ
Nodarbināto skaits IKT sektora uzņēmumos	18 900	36 956	+96%
IKT uzņēmumu skaits	2560	6895	+169%
Personāla izmaksas IKT sektora uzņēmumos (milj. eiro)	273	717	+163%
Uzņēmumu peļņa pirms nodokļiem (milj. eiro)	301	383	+27%
IKT sektora uzņēmumu apgrozījums (milj. eiro)	2625	3793	+45%
Pievienotā vērtība IKT sektora uzņēmumos (milj. eiro)	737	1252	+70%

AVOTS: Centrālā statistikas pārvalde

Kopīga problēma daudzām pasaules valstīm ir izteiktā dzimumu segregācija nodarbinātībā šajā nozarē. Vidēji Eiropā IKT sektorā strādā tikai 16,7% sieviešu IKT speciālistu. Latvijā tikai katrs piektais nodarbinātais IKT speciālists ir sieviete. 2017. gada dati rāda, ka IKT sektorā bija nodarbināti aptuveni 4,4 tūkstoši sieviešu (20,9%) un 16,7 tūkstoši (79,1%) IKT speciālistu vīriešu.⁵ Pieejamie dati, kas ļautu novērtēt šīs problēmas dinamiku, diemžēl ir ar atšķirīgu ticamības pakāpi, taču kopējās tendences liecina, ka sieviešu pārstāvētība sektorā pēdējos deviņos gados ir pasliktinājusies—gan Eiropā kopumā, gan Latvijā (sk. 1. grafiku).

IEVADS

1. GRAFIKS. Sievietes IKT speciālistes (%): Latvijas un ES-28 salīdzinājums, 2010–2019

AVOTS: *Eurostat* datubāze: https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=isoc_sks_itsps&lang=en Dati par Latviju par 2018. gadu ir ar zemu ticamību, bet par 2019. gadu—*Eurostat* aplēse.

Pētījuma mērķis

Šī pētījuma mērķis ir apzināt un analizēt galvenos iemeslus, kādēļ sievietes Latvijā ievērojami retāk izvēlas veidot karjeru IKT sektorā, un piedāvāt risinājumus situācijas pakāpeniskai uzlabošanai.

Šis pētījums tika veikts trijos galvenajos virzienos: **1)** izvērtējot sabiedrības priekšstatus par dzimumu lomām sabiedrībā un to, cik lielā mērā tie iedrošina sievietes veidot karjeru IT jomā; **2)** apzināt, kas motivē skolēnus padziļināti apgūt IKT prasmes dažādos vecumos, vai ir novērojamas atšķirības starp zēnu un meiteņu interesi un motivāciju šajā procesā, kā arī vēlāk, izvēloties studiju programmu augstskolā; **3)** pašreizējās darba vides analīze, apzinot šķēršļus, ar kuriem pašlaik saskaras IKT speciālistes sievietes un kuru risināšana varētu padarīt nozari pievilcīgāku plašākai sieviešu iesaistei.

Pētījuma metodes

— sabiedriskās domas aptauja, kuru veica pētījumu centrs SKDS, aptaujājot 1014 Latvijas pastāvīgos iedzīvotājus vecumā no 18 līdz 75 gadiem. Aptaujai tika izmantota stratificētā nejaušā izlase, intervijas tika veiktas respondentu dzīvesvietās visos Latvijas reģionos (123 izlases punktā). Aptauja notika no 07.02.2020. līdz 18.02.2020.;

— IT speciālistu sieviešu fokusgrupas. Kopumā tika rīkotas trīs fokusgrupas ar 17 nozarē strādājošām IT speciālistēm sievietēm, kuras pārstāvēja dažādu

¹ Apzīmējums «IKT sektors» pētījumā tiek lietots, izmantojot Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas (OECD) definīciju, kas iekļauj šādus ekonomiskās darbības veidus: IKT ražošana (NACE klases: 26.11; 26.12; 26.20; 26.30; 26.40; 26.80); IKT vairumtirdzniecība (NACE klases: 46.51; 46.52); IKT pakalpojumu sniegšana (datorprogrammatūras tirāžošana (NACE klases: 58.21; 58.29); telekomunikācijas (NACE klases: 61.10; 61.20; 61.30; 61.90); datorprogrammēšana, konsultēšana un ar to saistītās darbības (NACE klases: 62.01; 62.02; 62.03; 62.09); datu apstrāde, uzturēšana un ar to saistītās darbības, interneta portālu darbība (NACE klases: 63.11; 63.12); datoru, to perifēro iekārtu un sakaru iekārtu remonts (NACE klases: 95.11; 95.12).

² Eurostat dati par 2017. gadu: https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=isoc_bde15ap&lang=en (Pēdējo reizi skatīti 28.04.2020.)

³ IKT speciālisti vai IT speciālisti ir cilvēki, kuru pamatdarbība ir saistīta ar IKT vai IT jomu. Viņu darbs parasti saistās ar IKT un IT sistēmu projektēšanu, attīstīšanu, darbības nodrošināšanu un uzturēšanu, kā arī atbalsta sniegšanu (Centrālās statistikas pārvaldes izmantotā definīcija).

⁴ 2018. gada decembrī apkopotie Eurostat dati: «ICT specialists—statistics on hard-to-fill vacancies in enterprises» Pieejami šeit: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/ICT_specialists_-_statistics_on_hard-to-fill_vacancies_in_enterprises (Pēdējo reizi skatīti 28.04.2020.)

⁵ Eurostat dati par 2017. gadu. Pieejami šeit: <https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do> (Pēdējo reizi skatīti 28.04.2020.)

lielumu uzņēmumus un atšķirīgu darba pieredzi (īsākā—pusgads, ilgākā—vairāk nekā 20 gadi). Fokusgrupas vadīja Providus pētnieki;

— IT speciālistu vīriešu fokusgrupa. Tajā piedalījās piecu dažādu lielumu uzņēmumu IT speciālisti ar atšķirīgu darba pieredzi (īsākā—2 gadi, ilgākā—vairāk nekā 36 gadi). Fokusgrupu vadīja Providus pētnieki;

— divas anonīmas aptaujas Google forms platformā: aptauja IT speciālistēm sievietēm, piedalījās 51 IT speciāliste; anonīma aptauja IT speciālistiem vīriešiem, piedalījās 67 IT speciālisti. Abas aptaujas tika izmantotas papildinformācijas ieguvei un dziļākai situācijas izpratnei. Respondentu skaits un atlases metode neļauj tās uzskatīt par reprezentatīvām, to rezultāti tika izmantoti, apzinoties šo ierobežojumu;

— anonīma 7.–12. klašu skolēnu tiešsaistes aptauja Google forms platformā. Tajā piedalījās 388 skolēni no dažādām Latvijas skolām: 244 meitenes un 144 zēni. Aptauja nav uzskatāma par reprezentatīvu, bet tā ļauj izdarīt vispārīgus secinājumus;

— 12 intervijas ar pedagogiem, kuri pārstāv gan vispārīzglītojošās skolas, gan neformālo izglītību, gan augstākās izglītības programmas;

— trīs intervijas ar IKT sektora uzņēmumu cilvēkresursu attīstības speciālistiem;

— datu apkopošana un analīze;

— citās valstīs veikto pētījumu secinājumu apkopošana.

I Galvenās atziņas no pētījumiem citās valstīs

IZTEIKTAJAI DZIMUMU NEVIENLĪDZĪBAS problemātikai informācijas tehnoloģiju jomā ir veltīti daudzi pētījumi, mēģinot saprast cēloņsakarības gan izglītības iegūšanas posmā, gan arī profesionālās karjeras attīstībā.

Pētījumi liecina, ka lielākai sieviešu pārstāvniecībai IKT sektorā ir dažādu līmeņu šķēršļi. Sarežģītākie no tiem ir sabiedrības stereotipi par dzimumam piemērotām lomām, kas ievērojami ietekmē nākotnes karjeras izvēli. Situāciju ietekmē arī dažādi iekšējie šķēršļi, piemēram, dzimumu psiholoģiskās atšķirības attiecībā uz pašvērtējumu un iekšējo konkurenci, pieeju darbam, kā arī tādi faktori kā dzimumu diskriminācija, grūtības savienot darba un privāto dzīvi, lomu ģimenē vai redzamu veiksmīgu paraugu trūkums u. c. Turpinājumā ir apkopotas biežāk minētās atziņas no dažādiem pētījumiem.

Stereotipi par dzimumu lomām sāk veidoties jau agrā bērnībā un turpina attīstīties visu dzīvi

Stereotipi par dzimumu lomām (dzimumstereotipiska pārliecība par to, ka sievietēm un vīriešiem piemīt konkrētas rakstura īpašības) ir viens no ietekmējošajiem faktoriem, kas nosaka mērķus un ambīcijas, ko sev izvirza sievietes. Kamēr ne visi pētnieki piekrīt tam, cik būtiski stereotipi ietekmē dzimumtipisku uzvedību, vairumā gadījumu tiek atzīts, ka mēs kā indivīdi agrīnā vecumā gūstam savu izpratni un ideju par dzimumu lomām, novērojot vidi ap mums (*Observational learning*), kas ietekmē stereotipisku pārliecību veidošanos un pakārtoti var veicināt stereotipisku uzvedību. T. i., indivīdi, novērojot vidi ap sevi, jau agrīnā vecumā iemācās asociēt konkrētas īpašības ar konkrētiem dzimumiem (piemēram, zēnam, spēlējoties ar automobiļiem, veidojas šāds domu gājiens: «Automobiļi ir zēniem. Esmu zēns. Tātad automobiļi ir piemēroti man.»⁶

Šī agrīnā pieredze arī ietekmē to, kā cilvēki racionalizē pastāvošo dzimumu nevienlīdzību, pamatojot to ar konkrētajam dzimumam piemītošām rakstura īpašībām. Piemēram, novērojot to, ka sievietes biežāk ieņem amatus saistībā ar rūpēšanos par citiem cilvēkiem (piemēram, medmāsa, sociālā darbiniece, audzinātāja utt.), sievietes kopumā tiek uztvertas kā gādīgas un sirsnīgas (salīdzinot ar vīriešiem); novērojot to, ka vīrieši biežāk ieņem amatus saistībā ar izaugsmi un vadības pozīcijām, kopumā viņi tiek uztverti kā pārliecinošāki, loģiskāki, dominējošāki (salīdzinot ar sievietēm). No tā izriet, ka sievietes un vīrieši paši var apzināti un/vai neapzināti pieņemt un pārņemt šādu stereotipisku domāšanu par savu un pretējo dzimumu, kas turpmāk arī ietekmē šo indivīdu darbības.⁷

⁶ Olsson, M., & Martiny, S.E. (2018). Does Exposure to Counterstereotypical Role Models Influence Girls' and Women's Gender Stereotypes and Career Choices? A Review of Social Psychological Research. *Frontiers in psychology*, 9, 2264. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2018.02264> (Pēdējo reizi skatīts 05.05.2020.)

⁷ Olsson, M., & Martiny, S.E. (2018). Does Exposure to Counterstereotypical Role Models Influence Girls' and Women's Gender Stereotypes and Career Choices? A Review of Social Psychological Research. *Frontiers in psychology*, 9, 2264. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2018.02264> (Pēdējo reizi skatīts 05.05.2020.)

Atšķirīgs iedrošinājums interesēties par tehniskajām zinātnēm un STEM priekšmetiem bērībā

Pētījumos, kas analizē rotaļlietu piedāvājumu, kā arī rotaļlietu marķēšanu tirgū (sadaliņumu meitenēm un zēniem paredzētajās), ir secināts, ka jau agrīnā bērībā meitenēm un zēniem tiek veidotas atšķirīgas intereses par STEM nozari—zēniem ir piemēroti interesēties par tehniskajām zinātnēm un ar rotaļlietu starpniecību viņi tiek pastāvīgi iedrošināti tam.⁸ Zēniem paredzētās rotaļlietas parasti būs saistītas ar tehniskiem risinājumiem, būvēšanu, saturēs maināmas detaļas, mehānismus, būs vadāmas, proti, vērstas uz tehniskām prasmēm, likumsakarībām un telpisko domāšanu. Meitenes parasti tiks stimulētas attīstīt sociālās prasmes, saziņu, emocijas, empātiju (piemēram, rūpes par bērniem, dzīvniekiem) un skaistumkopšanu, bet stimulēties interesēties par STEM jomu būs ievērojami mazāks.⁹ Reklāmas tirgus un plašsaziņas līdzekļi nostiprina šos stereotipus.¹⁰ Sociālie priekšstati ietekmē ne vien cilvēkus, kuri ir bērnu apkārtne, bet arī to, kā sevi uztver paši bērni.

Pusaudžu vecumā meitenēm strauji zūd interese par STEM mācību priekšmetiem

Pēdējos gados tēmai veltītie apskati bieži pamatojas uz 2017. gada *Microsoft* veikto pētījumu par skolas vecuma meiteņu interesi par STEM mācību priekšmetiem Eiropā. Pētījums tika veikts 12 Eiropas valstīs, taču Latvija nebija to vidū. Pētījums, kas pamatojas uz fokusgrupām un 11,5 tūkst. meiteņu aptaujāšanu, secināja, ka meiteņu interese par STEM priekšmetiem rodas aptuveni 11–12 gadu vecumā, bet strauji mazinās 15–16 gados. Interese mazinās arī par humanitāriem priekšmetiem. Vēlāk interese atgriežas, bet, salīdzinot ar humanitāriem priekšmetiem, par STEM tā atjaunojas mazākā apmērā. Meiteņu intereses veicināšanai par tehnoloģijām izšķiroši ir 3–4 gadi starp šiem vecuma posmiem. Pētījumā tika secināts, ka pieci galvenie virzītājspēki, kas palielina meiteņu interesi par STEM priekšmetiem, ir: **1)** redzami, iedvesmojoši sieviešu piemēri; **2)** praktiska pieredze skolā un ārpus skolas un radošs mācību process; **3)** skolotāju (arī ģimenes, draugu) iedrošinājums meitenēm; **4)** lielāka izpratne par šo zināšanu praktisku lietojamību un noderīgumu nākotnē; **5)** pārliecība, ka šajā nozarē pret meitenēm attieksme būs vienlīdzīga (priekšstats par to, ka STEM jomā pastāv nevienlīdzība, attur meitenes izvēlēties nākotnes studijas šajā jomā).¹¹

⁸ Inmann J., Cardella M. "Gender Bias in the Purchase of STEM-Related Toys (Fundamental)", June 2015, ASEE Annual Conference & Exposition, American Society for Engineering Education, Seattle, Washington. Auster J. C.; Mansbach C. S. "The Gender Marketing of Toys: An Analysis of Color and Type of Toy on the Disney Store Website", June 2012. Sex Roles, 67:375–388.

⁹ Caleb, L. "Design Technology: Learning how girls learn best". Equity & Excellence, 2000. Vol. 33, Issue 1.

¹⁰ Lielbritānijā bāzētās Inženierzinātņu un tehnoloģiju asociācijas veiktajā pētījumā 2016. gadā tika secināts, ka STEM ievirzes rotaļlietas trīsreiz biežāk tiek paredzētas zēniem nekā meitenēm. Analizējot desmit lielāko rotaļlietu tirgotāju vietnēs rotaļlietu sadaliņumu zēniem un meitenēm, kā arī lielāko meklētājprogrammu (*Google, Yahoo, Bing*) rezultātus saistībā ar zēnu un meiteņu rotaļlietām, tika secināts, ka STEM ievirzes rotaļlietas 31% gadījumu tika marķētas kā zēnu rotaļlietas, kamēr tikai 11% gadījumu tādas bija sadaļā, kas ir paredzēta meitenēm. Avots: The Institution of Engineering and Technology: "Parents, retailers and search engines urged to 're-think the pink' next Christmas" 06 December 2016. Pieejams šeit: <https://www.theiet.org/media/press-releases/press-releases-2016/06-december-2016-parents-retailers-and-search-engines-urged-to-re-think-the-pink-next-christmas/> (Pēdējo reizi skatīts 28.04.2020.)

¹¹ "Why Europe's girls aren't studying STEM", Microsoft. 2017. Pētījums tika veikts 12 Eiropas valstīs, aptaujājot 11 500 meitenes, rīkojot fokusgrupas 54 meitenēm 9 valstīs. Ar pētījumu var iepazīties šajā vietnē: <https://www.yumpu.com/en/document/read/57225034/why-europes-girls-arent-studying-stem> (Pēdējo reizi skatīts 05.05.2020.)

Sievietēm ir augsts paškritikas līmenis, kas kavē gatavību veidot karjeru IT jomā

Vairāki tēmai veltīti pētījumi pievērš uzmanību atšķirībām saistībā ar sieviešu un vīriešu pašvērtējumu darba veikšanā, gatavību riskēt, piedalīties pārrunās, kam ir cieša saistība ar sabiedrībā pastāvošajiem stereotipiem,—ko sagaida no sievietēm un ko no vīriešiem.¹² Sievietes biežāk ietekmē bailes kļūdīties, tādēļ, veicot darba pienākumus, sievietes būs ievērojami piesardzīgākas, saskaroties ar problēmām, drīzāk meklēs savas kļūdas, kamēr vīrieši tās biežāk izskaidros ar ārējiem apstākļiem.¹³ Galvenie cēloņi šādām atšķirībām ir saistīti ar sabiedrībā nostiprinātajiem priekšstatiem, ka meitenes uzvedas ievērojami kārtīgāk, ievēro noteikumus un ir precīzas. Šādu gaidu nav attiecībā uz zēniem. Analizējot šo problemātiku, daudzi autori pamatojas uz ASV informācijas tehnoloģiju uzņēmuma *Hewlett-Packard* iekšējām vajadzībām veiktu izpēti, kurā tika secināts, ka sievietes piesakās vakancēm tad, ja viņas 100% atbilst kvalifikācijas prasībām, kamēr vīrieši piesakās, ja atbilst aptuveni 60% prasību.¹⁴ Šis novērojums arī atspoguļojas ASV veiktajā pētījumā par darbinieku atlasīšanu vai paaugstināšanu amatā, proti, sievietes biežāk tiek vērtētas pēc viņu darba pieredzes, uzrādītajiem rezultātiem pagātnē, kamēr vīrieši pēc viņu potenciāla.¹⁵ Sievietes biežāk akcentēs to, kur viņām trūkst pieredzes, kamēr vīrieši uzsvērs to, ko viņi var izdarīt.¹⁶

Grūtības savienot profesionālo karjeru ar rūpēm par ģimeni

Lielbritānijā veiktā pētījumā, kura mērķis bija izprast iemeslus, kādēļ sievietes aiziet no darba IKT nozarē, tika secināts, ka viens no būtiskākajiem iemesliem ir pārmērīga spriedze, ko rada profesionālās izaugsmes IT dinamiskajā vidē apvienošana ar labi pildītu sociālo lomu ģimenē—rūpēšanos par bērniem un mājsaimniecību, ko sabiedrība un arī pašas sievietes uzskata par galvenokārt sieviešu pienākumu.¹⁷ Aprēķināts, ka sievietes Eiropā rūpēm par bērniem un mājas soli, proti, tā sauktajam neapmaksātajam darbam, nedēļā vidēji velta 30 stundas, kamēr vīrieši uz pusi mazāk laika—16 stundas. Vienlaikus vīrieši vairāk nekā sievietes strādā apmaksāto darbu—vidēji 39 stundas nedēļā, bet sievietes 30 stundas.¹⁸ Minētajā pētījumā sievietes norāda¹⁹, ka darbs šajā nozarē ir saistīts ar virsstundām, augstu gatavību reaģēt uz problēmsituācijām arī ārpus darba laika, komandējumiem—citiem apstākļiem, kas ievērojami apgrūtina viņu spēju savienot to ar ģimenes dzīvi. Līdz ar to uzņēmumos, kuros iekšējā kultūra nav atbalstoša ģimenēm ar bērniem, sievietes biežāk lems par aiziešanu no uzņēmuma.

¹² Bertrand M. "New Perspectives on Gender". Booth School of Business, Handbook of Labor Economics, 2010. Volume 4b. University of Chicago, NBER, CEPR and IZA.

¹³ Koch S.C., Müller S.M., Sieverding M. "Women and computers. Effects of stereotype threat on attribution of failure", Computers & Education, Volume 51, Issue 4, December 2008, Pages 1795-180

¹⁴ Tara Sophia Mohr: "Why Women Don't Apply for Jobs Unless they're 100% Qualified?", August 24, 2014, Harvard Business Review [<https://hbr.org/2014/08/why-women-dont-apply-for-jobs-unless-theyre-100-qualified>]

¹⁵ Barsh J, Yee L. "Unlocking the full potential of women in the US economy", McKinsey and Company, 2011. <https://www.mckinsey.com/business-functions/organization/our-insights/unlocking-the-full-potential-of-women>

¹⁶ Women Active in the ICT Sector. Final Report. A study prepared for the European Commission. DG Communications Networks, Content & Technology by Iclaves S.L., European Union, 2013.

¹⁷ Griffiths M., Karenza M "Disappearing Women": A Study of Women Who Left the UK ICT Sector" Journal of Technology, Management and Innovation. 2010., Vol. 5, Issue 1.

¹⁸ 6th European Working Conditions Survey, Eurofound 2015. Pieejams: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/factsheet-gender_pay_gap-2019.pdf (Pēdējo reizi skatīts 28.04.2020.)

¹⁹ Griffiths M., Karenza M "Disappearing Women: A Study of Women Who Left the UK ICT Sector" Journal of Technology, Management and Innovation. 2010., Vol. 5, Issue 1.

Grūtības iekļauties kolektīvā, izslēgšana, seksisms, seksuāla uzmākšanās

Lielbritānijā veiktā pētījumā IT sektoru pametušās sievietes dalās aiziešanas iemeslos, starp kuriem min pieredzi, ka vīriešu ievērojams pārsvars kolektīvā rada dažādas nepatīkamas situācijas, piemēram, grūtības iekļauties vīriešu kolektīvā, piemēram, sievietes nespēja pieņemt vīriešu humoru, atšķirīga konfliktsituāciju risināšanas pieeja (sievietes retāk būs agresīvas), sievietes sasniegumu (piemēram, karjeras paaugstinājums) biežāka sasaistīšana ar pievilcīgu ārējo, nevis profesionālajām spējām, aizskaroši joki, piezīmes par izskatu vai apģērbu, kuru noraidīšanu mēdz tulkot kā nespēju iekļauties kolektīvā. Sievietes ir pieredzējušas arī seksuālu uzmākšanos darbā.²⁰

Neapzināti aizspriedumi pret sievietēm

Diskriminācija vairumā attīstīto valstu ir aizliegta ar likumu, taču sievietes pieredze liecina, ka nozarēs, kurās ir ievērojama dzimumu disproporcija, biežāk tiek pieredzēti tā sauktie neapzinātie aizspriedumi (*unconscious bias*) jeb diskriminācija, kas pamatojas uz sabiedrības stereotipiem par noteiktu cilvēku grupu. Šādi aizspriedumi ietekmē vērtējumu par viena vai otra dzimuma piemērotību noteiktām profesijām. Piemēram, neapzināti aizspriedumi var negatīvi ietekmēt sievietes iespējas tikt pieņemtai darbā augstākā un labāk atalgotā amatā vai profesijā, kurā dominē vīrieši.²¹ IKT nozarē sievietes saskaras ar viņu prasmju un spēju apšaubīšanu tehniskajās zinātnēs, kas kopumā būtiski ietekmē meiteņu vēlmi izvēlēties studijas STEM zinātnēs.²² Tas ietekmē arī darba devējus, kuri atšķirīgi vērtē sievietes un vīriešu studiju nozīmīgumu šajās zinātnēs.

Zemāks atalgojums sievietēm

Sievietes IKT sektorā kopumā pelna vairāk nekā par līdzīga līmeņa pienākumiem citās nozarēs. Taču atalgojuma nevienlīdzības mērījumi liecina, ka informācijas tehnoloģiju nozarē sievietes profesionālās spējas finansiāli tiek novērtētas ievērojami zemāk. Mērījumi rāda, ka atalgojuma atšķirība Eiropas valstīs sievietes un vīriešu — IKT uzņēmēju — līmenī ir pieaugusi no 20% (2010) līdz 30% (2015), taču atalgojuma atšķirība IKT speciālistu līmenī ir samazinājusies līdz aptuveni 12%.²³ Ar IKT uzņēmējiem šajā gadījumā tiek saprastas vai nu personas, kuras ir nodibinājušas uzņēmumu, vai pašnodarbinātās personas.

²⁰ Griffiths M., Karenza M "Disappearing Women: A Study of Women Who Left the UK ICT Sector" Journal of Technology, Management and Innovation. 2010., Vol.5, Issue 1. Līdzīgas problēmas ir izceltas arī šajā pētījumā: Women Active in the ICT Sector. Final Report. A study prepared for the European Commission. DG Communications Networks, Content & Technology by Iclaves S.L., European Union, 2013.

²¹ Coffman K.B., Exley C.L., Niederle M. "The Role of Beliefs in Driving Gender Discrimination", Working Paper, Harvard Business School, December 11, 2019.

²² Viens no secinājumiem par to, kas attur pusaudzes meitenes izvēlēties STEM virziena studijas, kurš ir norādīts šajā pētījumā: "Why Europe's girls aren't studying STEM", Microsoft. 2017.

²³ "Women in the Digital Age" Final Report. A study prepared for the European Commission. DG Communications Networks, Content & Technology by: Iclaves, S.L. in cooperation with the Universitat Oberta de Catalunya (UOC), European Union, 2018, p.75.

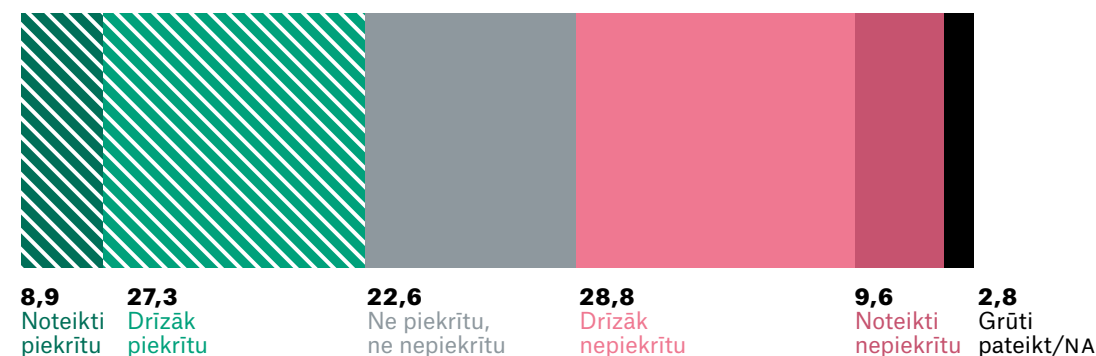
II Sabiedrības priekšstati par IKT nozari un dzimumu lomām tajā

ŠĪ PĒTĪJUMA VAJADZĪBĀM tika veikta sabiedriskās domas aptauja,²⁴ lai noskaidrotu, vai zemā sievietes pārstāvība IKT sektorā ir saistāma ar Latvijas sabiedrības dzimumu lomu stereotipiem. Šajā nodaļā tiek analizēti aptaujas rezultāti.

Vispārējie dzimumu lomu stereotipi un profesijas — Latvijas sabiedrības pašnovērtējums

Kā redzams 2. grafikā, Latvijas sabiedrībā viedokļi dalās par to, vai abi dzimumi var vienlīdz labi veikt visas profesijas. Strikti viedokļi šajā jautājumā ir tikai katram piektajam iedzīvotājam, 9% skaidri iestājas par to, ka profesionālā ziņā gan sievietes, gan vīrieši var būt vienlīdz sekmīgi visās profesijās, 10% ir pilnīgi pārliecināti par to, ka nevar. Pārējiem Latvijas iedzīvotājiem ir vai nu mērenāki uzskati, vai arī viņiem šajā jautājumā nav sava skatījuma.

2. GRAFIKS. Vai abi dzimumi var vienlīdz labi darboties visās profesijās? (%)

AVOTS: SKDS aptauja, 2020. n=1014

Vai Latvijas iedzīvotāji ieteiktu 15 gadus vecai skolniecei apsvērt karjeru IKT sektorā?

Ņemot vērā 2017. gada *Microsoft* veikto pētījumu par pusaudžu meiteņu interesi par eksaktajiem mācību priekšmetiem un tur secināto, ka ap 15 gadu vecumu interese par tiem ievērojami mazinās, aptaujā tika iekļauti jautājumi²⁵, lai noskaidrotu, cik lielu iedrošinājumu interesēties par šo jomu saņem pusaudži Latvijā.

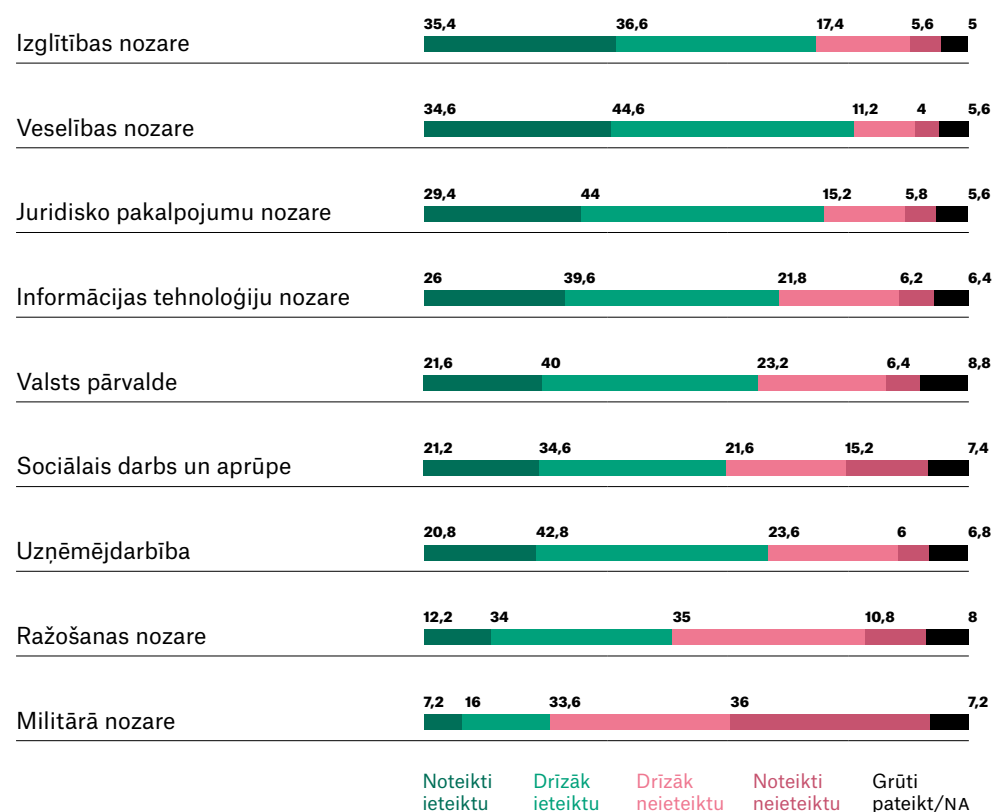
Aptaujas dalībnieki tika sadalīti divās daļās, kur aptuveni pusei tika jautāts par karjeras ieteikumiem 15 gadus vecai meitenei, otrai pusei — par karjeras ieteikumiem 15 gadus vecam zēnam. Respondentu izvēlei tika piedāvāti astoņi nozaru varianti. 3. grafiks liecina, ka Latvijas sabiedrība salīdzinoši

²⁴ Aptauju veica pētījumu centrs SKDS, aptaujājot 1014 Latvijas pastāvīgos iedzīvotājus vecumā no 18 līdz 75 gadiem. Aptaujai tika izmantota stratificētā nejaušā izlase, intervijas tika veiktas respondentu dzīvesvietās visos Latvijas reģionos (123 izlases punkti). Aptauja notika no 07.02.2020. līdz 18.02.2020.

²⁵ "Why Europe's girls aren't studying STEM", Microsoft. 2017. Pētījums tika veikts 12 Eiropas valstīs, aptaujājot 11 500 meitenes, rīkojot fokusgrupas 54 meitenēm 9 valstīs. Ar pētījumu var iepazīties šajā vietnē: <https://www.yumpu.com/en/document/read/57225034/why-europes-girls-arent-studying-stem> (Pēdējo reizi skatīts 05.05.2020.)

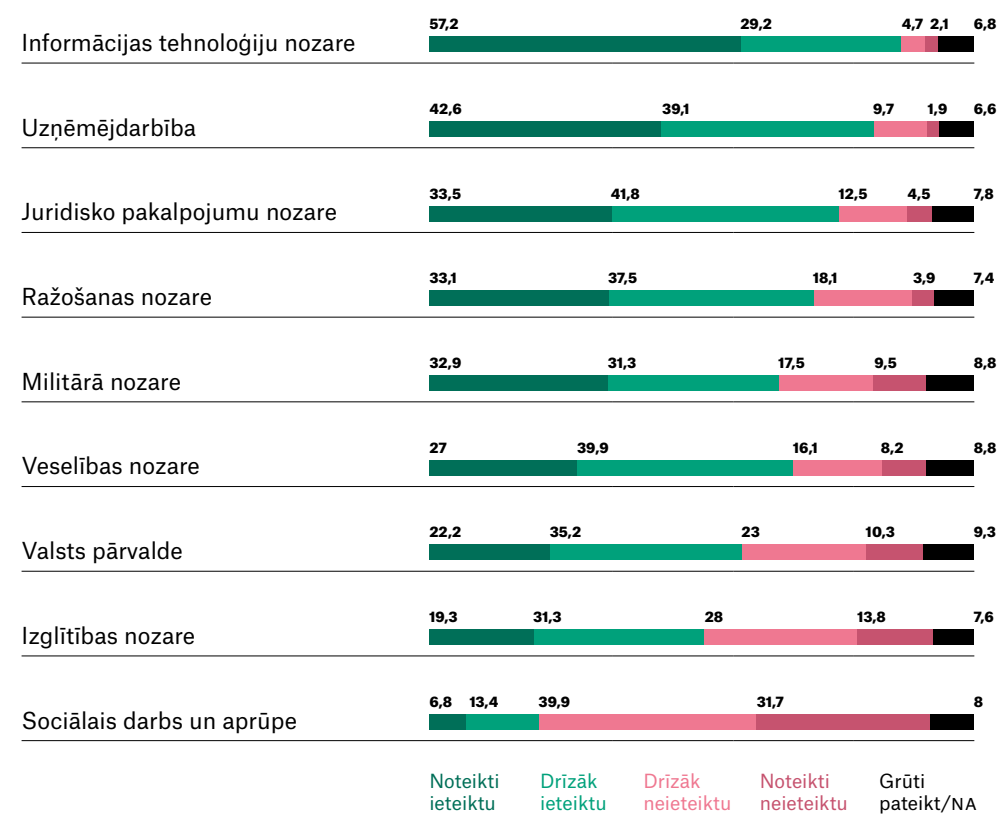
II SABIEDRĪBAS PRIEKŠSTATU PAR
IKT NOZARI UN DZIMUMU LOMĀM TAJĀ

bieži būtu gatava piedāvāt meitenēm apsvērt profesiju IKT nozarē—tā ir viena no populārākajām izvēlēm.

3. GRAFIKS. Profesijas ieteikumi
15 gadus vecai meitenei (%)

AVOTS: SKDS aptauja, 2020. n=500

Vienlaikus interesanti, ka IKT nozare meitenēm konkurē ar salīdzinoši līdzīgu atbalstu izglītības, veselības, juridisko pakalpojumu, valsts pārvaldes, sociālā darba un uzņēmējdarbības jomām. Ja salīdzina šos rādītājus ar 15 gadus veciem zēniem piedāvātajām karjeras izvēlēm (4. grafiks), var pamānīt, ka meitenēm un zēniem Latvijas sabiedrības ieteiktās izvēles ir būtiski atšķirīgas. Zēniem IKT sektors tiek ieteikts kā prioritārais un tā galvenais konkurents ir uzņēmējdarbība.

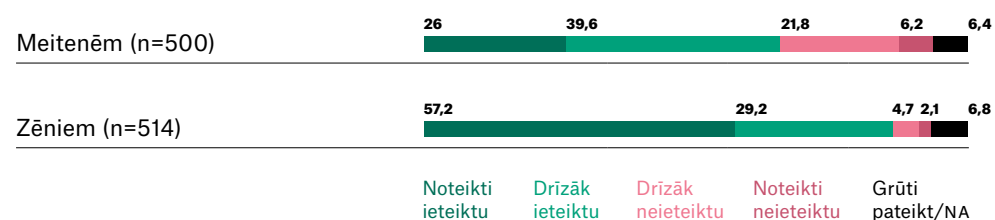
II SABIEDRĪBAS PRIEKŠSTATU PAR
IKT NOZARI UN DZIMUMU LOMĀM TAJĀ4. GRAFIKS. Profesijas ieteikumi
15 gadus veciem zēniem (%)

AVOTS: SKDS aptauja, 2020. n=514

Arī padziļināti salīdzinot IKT sektora ieteikumus meitenēm un zēniem, var pamānīt būtiskas atšķirības (5. grafiks). 57% Latvijas sabiedrības uzskata, ka IKT sektors zēniem noteikti ir laba izvēle, kamēr tikpat liela skaidrība attiecībā uz meitenēm ir divas reizes mazākam respondentu skaitam.

5. grafikā redzamajos datos iepriecina tas, Latvijas sabiedrībā ir ļoti maz cilvēku (apmēram 6%), kuri stingri uzskata, ka 15 gadus vecām meitenēm vispār nevajadzētu apsvērt karjeru IKT sektorā. Vienlaikus vēl 22% šādu izvēli apšaubā. Tas liecina, ka dzimumu atšķirības sociālajā iedrošinājumā skolēniem izvēlēties IKT sektoru ir reālas, proti, meitenēm būs grūtāk nekā zēniem pamatot sabiedrībai šādu izvēli, sabiedrības iedrošinājums par labu šai izvēlei nebūs tik izteikts, bet tās nav dziļas. Latvijas sabiedrība kopumā atbalsta IKT sektora izvēli topošajām studentēm.

JAUTĀJUMS APTAUJĀ:
Kādas nozares Jūs ieteiktu, bet kādas—neieteiktu izvēlēties 15 gadīgam zēnam, kurš pirms stāšanās vidusskolā apsver savu nākotnes profesiju?

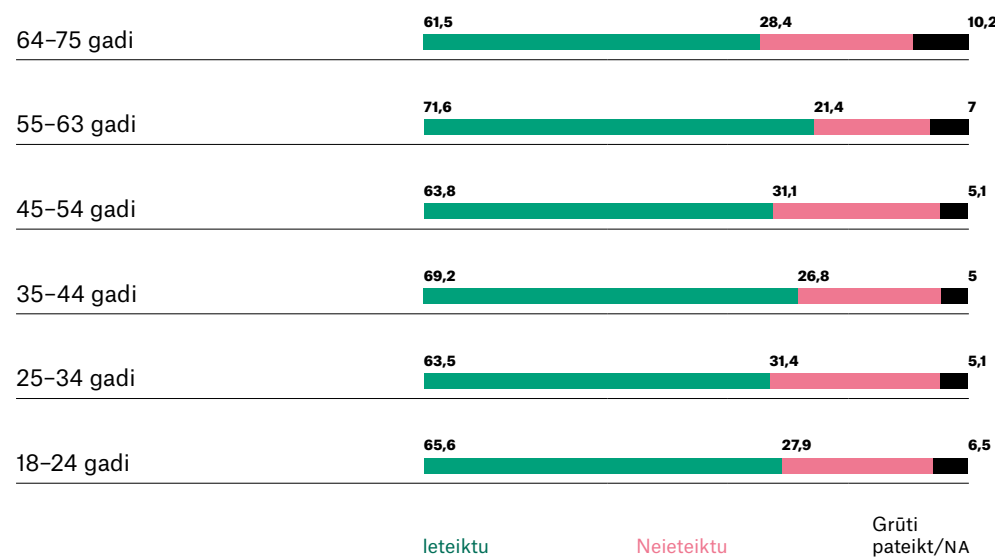
II SABIEDRĪBAS PRIEKŠSTATU PAR
IKT NOZARI UN DZIMUMU LOMĀM TAJĀ**5. GRAFIKS.** IKT sektora profesiju ieteikumi
zēniem un meitenēm: salīdzinājums (%)

AVOTS: SKDS aptauja, 2020

Interesanti, ka iedrošinājums meitenēm apsvērt IKT nozari nav cieši saistīts ar respondenta dzimumu, vecumu (skat. 6. grafiku) vai tautību. Nav tā, ka, piemēram, gados jaunāki Latvijas iedzīvotāji biežāk iedrošinātu meitenes lemt par labu IKT sektoram.

6. GRAFIKS. IKT sektora ieteikums 15 gadus
vecam meitenei atkarībā no respondenta vecuma (%)

Respondentu vecuma grupas

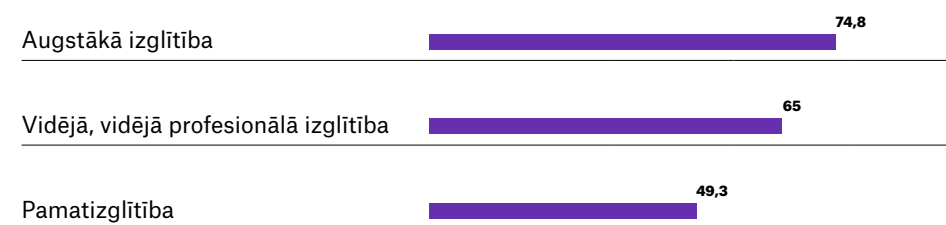

AVOTS: SKDS aptauja, 2020

Vienīgā konsekventā un izteiktā saistība — respondentu izglītība. Jo augstāka respondentam ir izglītība, jo lielāka varbūtība, ka viņš(-a) ieteiks 15 gadus vecam meitenei apsvērt IKT sektoru (7. grafiks).

II SABIEDRĪBAS PRIEKŠSTATU PAR
IKT NOZARI UN DZIMUMU LOMĀM TAJĀ**7. GRAFIKS.** IKT sektora ieteikums 15 gadus vecai
meitenei atkarībā no respondenta izglītības (%)

Respondentu izglītība

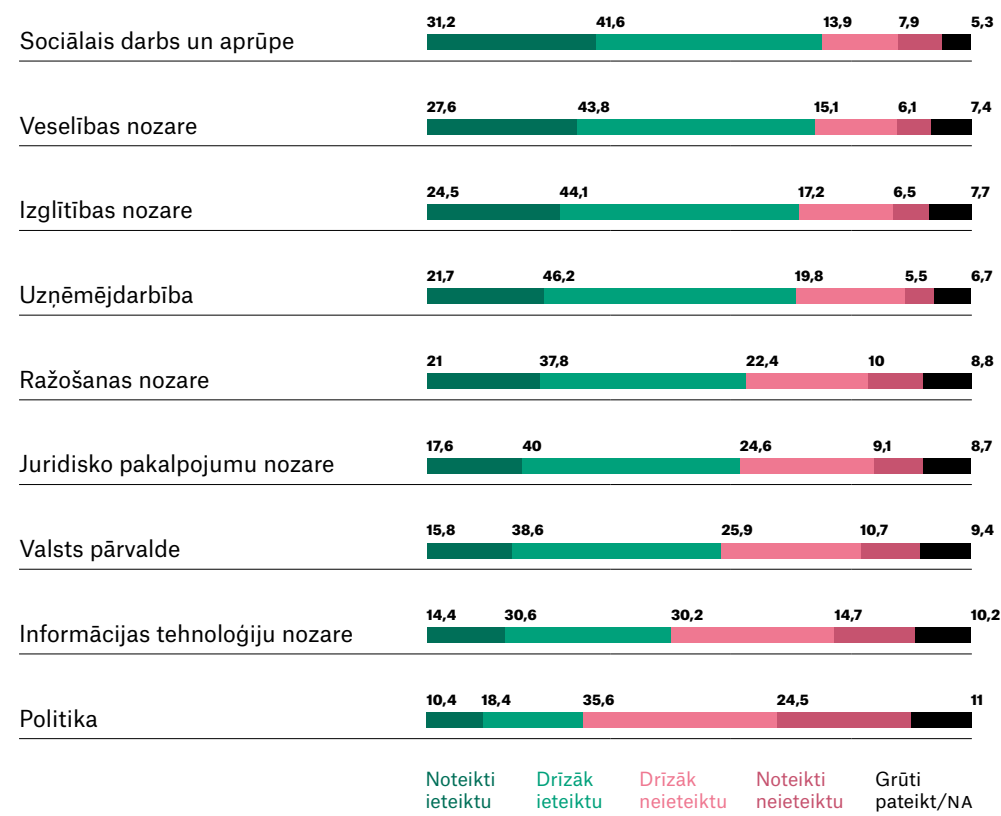

AVOTS: SKDS aptauja, 2020

Vērts piebilst, ka attiecībā uz zēniem šīs sakarības nav novērojamas. Proti, cilvēki ar dažādiem izglītības līmeņiem ir vienlīdz gatavi ieteikt IKT sektoru 15 gadus vecam zēnam. Tāpat atšķirībā no ieteikumiem meitenēm šeit ir vērojama arī neliela vecuma starpība — jaunieši biežāk ir gatavi ieteikt IKT sektoru 15 gadus veciem zēniem.

**Vai Latvijas iedzīvotāji ieteiktu 35-45 gadus vecai sievietei
apsvērt pārkvalificēšanos un karjeru IKT sektorā?**

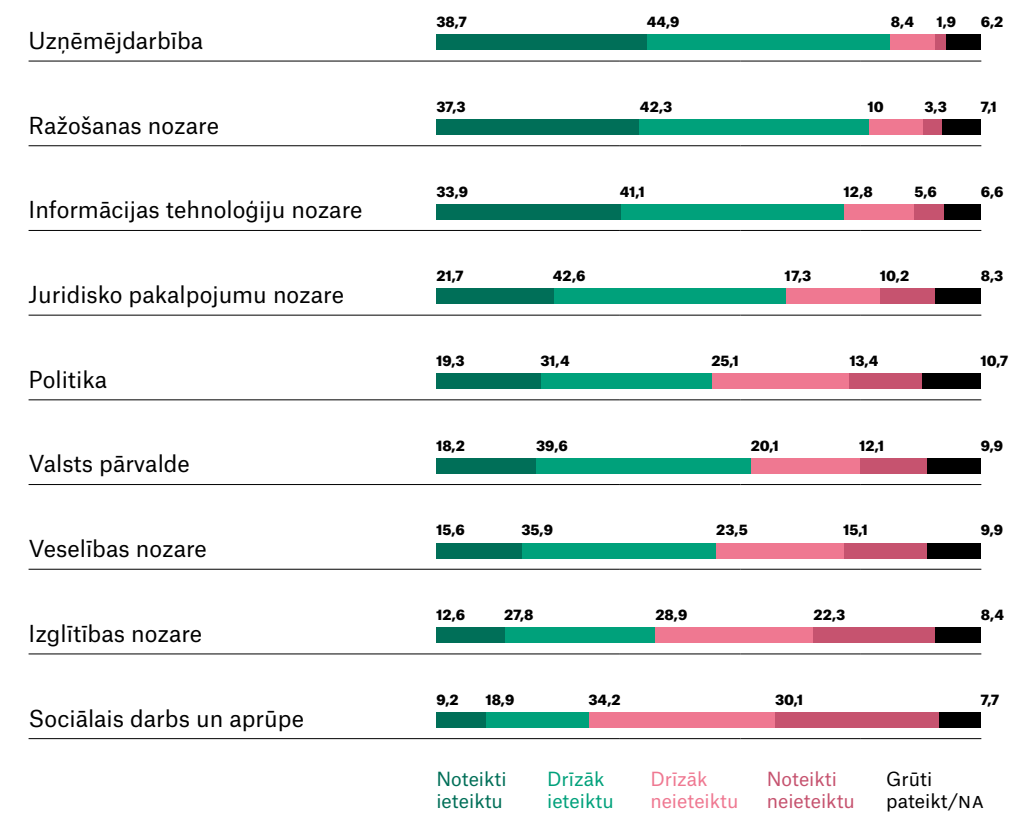
8. grafiks liecina, ka atšķirībā no ieteikumiem 15 gadus vecām meitenēm Latvijas sabiedrība ir skeptiskāka attiecībā uz IKT nozares ieteikšanu sievietēm, kuras darba dzīves pusē vēlētos pārkvalificēties un mainīt profesiju. Šādas karjeras pārmaiņas ieteiktu mazāk nekā puse Latvijas iedzīvotāju. Tikpat daudz būtu tādu, kuri šādu profesijas maiņu neatbalstītu vai izturētos pret to skeptiski.

II SABIEDRĪBAS PRIEKŠSTATU PAR
IKT NOZARI UN DZIMUMU LOMĀM TAJĀ**8. GRAFIKS.** Ieteicamie sektori 35–45 gadus
vecām sievietēm (%)

AVOTS: SKDS aptauja, 2020

Kritums, lai gan ne tuvu tik izteikts, ir vērojams arī attiecībā uz pārkvalificēšanās iespējām 35–45 gadus veciem vīriešiem (9. grafiks). IKT joma vairs nav populārākais sektors—to apsteidz uzņēmējdarbība un ražošanas nozares.

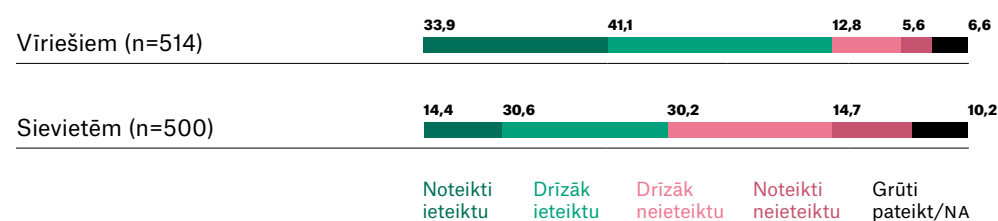
JAUTĀJUMS APTAUJĀ:
Kādas nozares Jūs ieteiktu, bet kādas—neieteiktu izvēlēties sievietei 35–45 gadu vecumā, kura vēlas mainīt savu profesiju un ir gatava mācīties, lai iegūtu jaunu kvalifikāciju?

II SABIEDRĪBAS PRIEKŠSTATU PAR
IKT NOZARI UN DZIMUMU LOMĀM TAJĀ**9. GRAFIKS.** Ieteicamie sektori 35–45 gadus
veciem vīriešiem (%)

AVOTS: SKDS aptauja, 2020

10. grafiks liecina, ka sievietēm, kuras apsver karjeras maiņu 35–45 gadu vecumā par labu IKT sektoram, būs jāiet pret spēcīgāku pretvēju nekā vīriešiem—gandrīz puse Latvijas iedzīvotāju uzskata, ka šajā vecumā pāreja uz IKT sektoru sievietēm vairs nav piemērota. Salīdzinoši—par vīriešiem līdzīgi domā tikai katrs piektais Latvijas iedzīvotājs.

JAUTĀJUMS APTAUJĀ:
Kādas nozares Jūs ieteiktu, bet kādas—neieteiktu izvēlēties vīrietim 35–45 gadu vecumā, kurš vēlas mainīt savu profesiju un ir gatavs mācīties, lai iegūtu jaunu kvalifikāciju?

II SABIEDRĪBAS PRIEKŠSTĀTU PAR
IKT NOZARI UN DZIMUMU LOMĀM TAJĀ**10. GRAFIKS.** IKT kā ieteicamie pārkvalifikācijas sektori 35–45 gadus vecām sievietēm un vīriešiem: salīdzinājums (%)

AVOTS: SKDS aptauja, 2020

Interesanti, ka respondentu atbildēs attiecībā uz sieviešu pārkvalifikācijas iespējām uz IKT sektoru 35–45 gadu vecumā nav vērojamas spilgtas vecumu, dzimumu, tautību, izglītības līmeņu atšķirības. Attiecībā uz vīriešu pārkvalifikācijas iespējām ir vērojamas izglītības līmeņa atšķirības (jo augstāka izglītība, jo pozitīvāka attieksme), tāpat ir neparasti, ka vislielākā skepse pret vīriešu pārkvalifikācijas iespējām ir tajā vecumu grupā, uz kuru tas attiektos, —proti, 35–45 gadus veciem respondentiem.

Kas Latvijas iedzīvotājiem asociējas ar IKT sektoru?

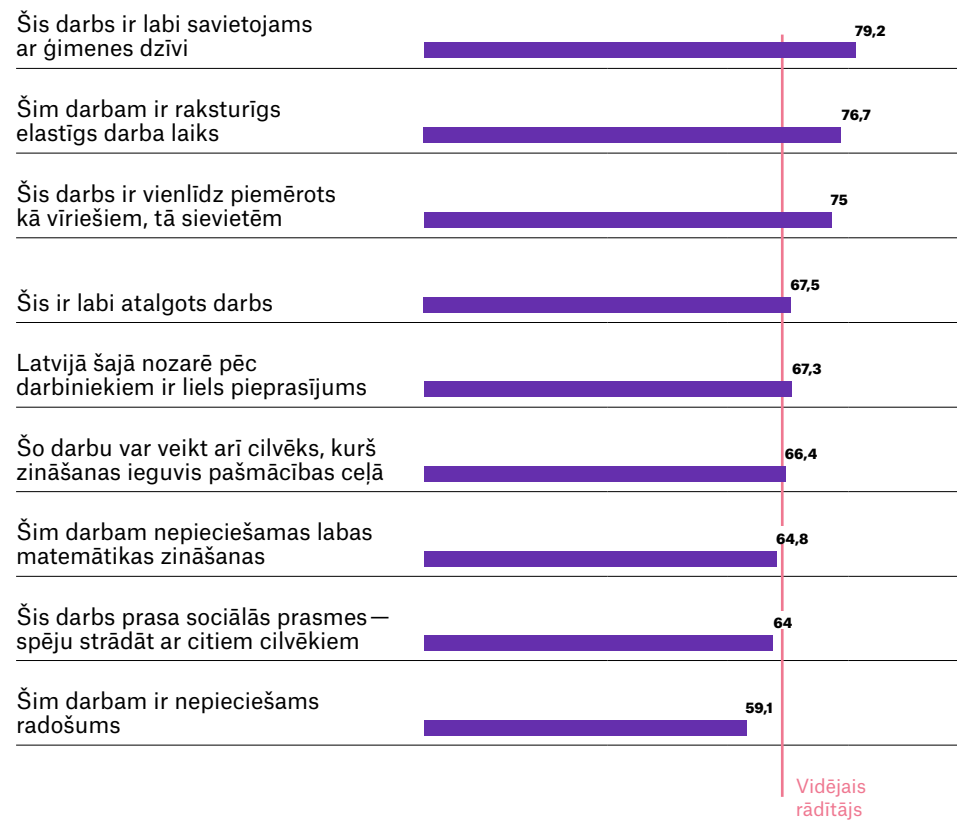
Lai noskaidrotu Latvijas sabiedrības pieņēmumus par darbu IKT sektorā, respondenti tika lūgti atzīmēt visus apgalvojumus par šo sektoru, kuriem viņi piekrīt (11. grafiks).

II SABIEDRĪBAS PRIEKŠSTĀTU PAR
IKT NOZARI UN DZIMUMU LOMĀM TAJĀ**11. GRAFIKS.** Latvijas sabiedrības asociācijas saistībā ar IKT sektoru (%)

AVOTS: SKDS aptauja, 2020

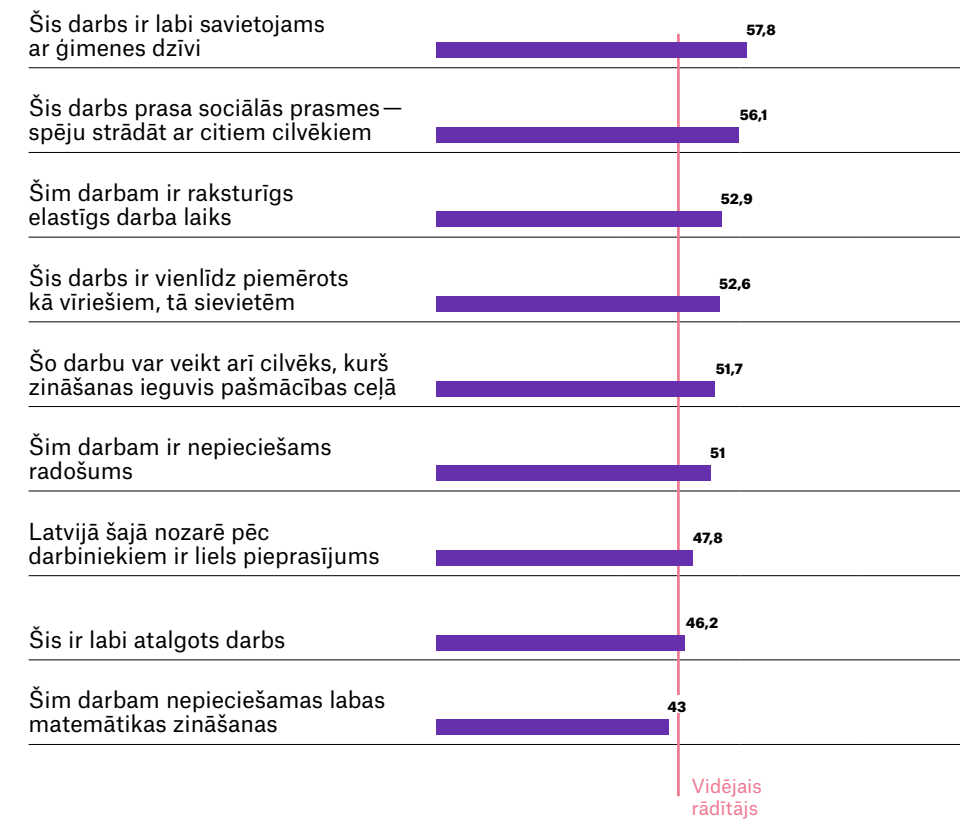
Kā redzams iepriekšējā grafikā, daudzi Latvijas iedzīvotāji ir pamanījuši, ka IKT nozare piedāvā labu atalgojumu. Aptuveni puse uzskata, ka šim darbam ir nepieciešamas labas matemātikas zināšanas, ka tas ir piemērots abiem dzimumiem un ka šajā nozarē ir liels pieprasījums pēc darbiniekiem. Vienlaikus Latvijas sabiedrība ir ļoti skeptiska attiecībā uz to, ka darbs IKT ir labi savietojams ar ģimenes dzīvi, ka to var apgūt pašmācības ceļā, ka tas ir radošs darbs, ka tā veikšanā noder labas sociālās prasmes un ka tam ir raksturīgs elastīgs darba laiks.

Dziļāka datu analīze liecina, ka šie Latvijas sabiedrības pieņēmumi par darbu IKT sektorā ir saistīti ar salīdzinoši mazo sieviešu pārstāvību sektorā. 12. grafikā ir redzams, ka ieteikumu 15 gadus vecai meitenei apsvērt karjeru IKT sektorā biežāk izteiks cilvēki, kuri uzskata (biežāk nekā caurmērā), ka darbs šajā sektorā ir labi savietojams ar ģimenes dzīvi un ir elastīgs, kā arī tie respondenti, kuri jau šobrīd ir pārliecināti, ka IKT sektorā var vienlīdz labi strādāt kā vīrieši, tā sievietes.

II SABIEDRĪBAS PRIEKŠSTĀTU PAR
IKT NOZARI UN DZIMUMU LOMĀM TAJĀ**12. GRAFIKS.** Kādas asociācijas saistībā ar IKT sektoru ir tiem cilvēkiem, kuri ir gatavi šo sektoru ieteikt 15 gadus vecai meitenei? (%)

AVOTS: SKDS aptauja, 2020

Analoģisku tendenci uzrāda 13. grafiks attiecībā uz pārkvalificēšanās ieteikumiem sievietei 35–45 gadu vecumā. Šādi ieteikumus biežāk izteiks cilvēki, kuri uzskata, ka darbs IKT sektorā ir labi savienojams ar ģimenes dzīvi, prasa arī sociālās iemaņas, ir elastīgs un vienlīdz piemērots abiem dzimumiem.

II SABIEDRĪBAS PRIEKŠSTĀTU PAR
IKT NOZARI UN DZIMUMU LOMĀM TAJĀ**13. GRAFIKS.** Kādas asociācijas saistībā ar IKT sektoru ir tiem cilvēkiem, kuri ir gatavi šo sektoru ieteikt kā pārkvalificēšanās iespēju 35–45 gadus vecai sievietei? (%)

AVOTS: SKDS aptauja, 2020

Interesanti, ka iespēja viegli savienot ģimenes dzīvi un darbu IKT sektorā ir salīdzinoši reti atzīmēts atbilstošs variants attiecībā uz karjeras izvēlēm 15 gadus veciem zēniem un 35–45 gadus veciem vīriešiem. Šeit pašas izteiktākās asociācijas saistībā ar darbu IKT sektorā ir liels pieprasījums nozarē, spēja apgūt nepieciešamās prasmes pašmācības ceļā un elastīgs darba laiks.

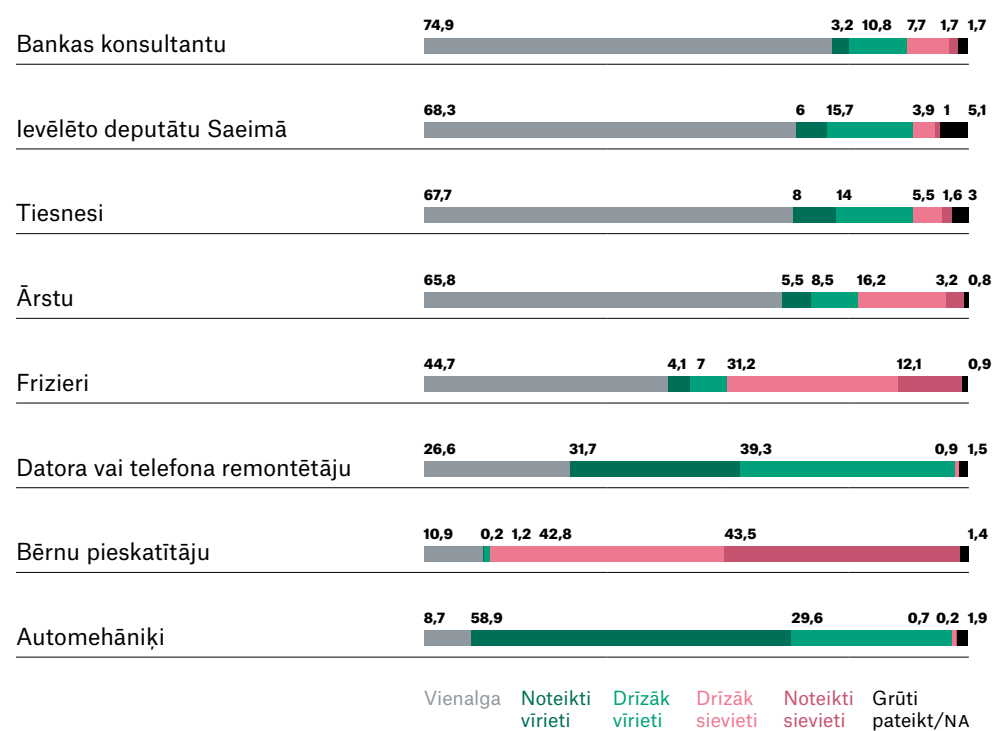
Vai Latvijas iedzīvotāji izvēlētos sievieti par sava datora remontētāju?

Šīs analīzes sākumā apskatītais 2. grafiks liecināja, ka aptuveni 35–40% Latvijas iedzīvotāju uzskata, ka sievietes un vīrieši var vienlīdz labi veikt visus darbus, līdzīgs Latvijas sabiedrības īpatsvars uzskata, ka nevar, un pārējiem nav skaidra viedokļa. Taču, vai šādam Latvijas sabiedrības pašvērtējumam var ticēt?

II SABIEDRĪBAS PRIEKŠSTĀTU PAR
IKT NOZARI UN DZIMUMU LOMĀM TAJĀ

Lai to pārbaudītu, respondenti tika lūgti atbildēt uz jautājumu, vai konkrētu darbu veikšanai viņi izvēlētos sievieti, vīrieti vai arī šī izvēle viņiem būtu vienaldzīga.

Kā rāda 14. grafiks, Latvijas sabiedrības atbildes uz dzimumu profesionālo vienlīdzību ir daudz komplicētākas, nekā sabiedrībai pašai šķiet. Sabiedrības uztverē dažas profesijas nūdien ir dzimumneitrālas (piemēram, bankas konsultants), bet citās ir vērojami dažādas pakāpes dzimumu stereotipi, sākot ar ekstrēmi izteiktiem (piemēram, automehāniķis kā vīriešu profesija un bērnu pieskatītājs kā sieviešu profesija) un beidzot ar mazāk izteiktiem (piemēram, tiesnesis kā piemērotāka profesija vīriešiem un frizieris kā piemērotāka profesija sievietēm).

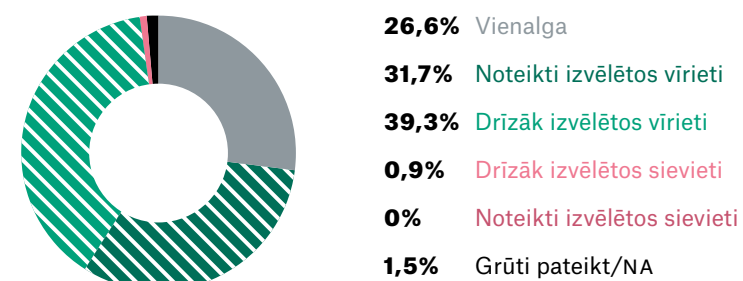
14. GRAFIKS. Dzimumu profesionālā vienlīdzība, jautājot par izvēli saskarsmē ar konkrētu profesiju (%)

AVOTS: SKDS aptauja, 2020. n=1014

15. grafiks liecina, ka tikai katram ceturtajam Latvijas iedzīvotājam ir vienāla, kurš salabos viņa datoru vai tālruni—vīrietis vai sieviete, gandrīz visi pārējie šim darbam labprātāk izvēlētos vīrieti. Interesanti, ka šajā izvēlē Latvijas respondentiem ir visiem līdzīgas izvēles neatkarīgi no viņu pašu dzimuma,

II SABIEDRĪBAS PRIEKŠSTĀTU PAR
IKT NOZARI UN DZIMUMU LOMĀM TAJĀ

vecuma, tautības. Šāds rezultāts nozīmē, ka sievietēm būs daudz grūtāk nekā vīriešiem pārliecināt klientus par savu kompetenci vismaz dažās IKT jomās.

15. GRAFIKS. Ko Latvijas iedzīvotāji izvēlētos kā sava tālruņa vai datora remontētāju?

AVOTS: SKDS aptauja, 2020. n=1014

**Vai abiem dzimumiem ir vienlīdz viegli
apgūt IKT sektoram derīgas prasmes?**

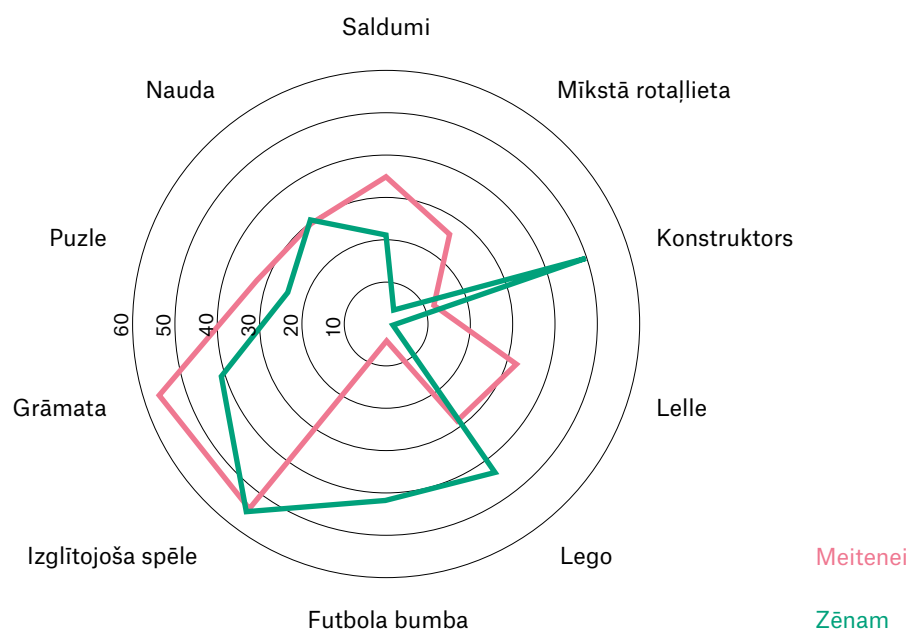
Viens no iespējamajiem skaidrojumiem 15. grafikā redzamajiem datiem (gandrīz neviens Latvijas iedzīvotājs neizvēlētos sievieti kā savu datora/tālruņa remontētāju, ja būtu iespēja izvēlēties līdzvērtīgi kvalificētu vīrieti) ir tāds, ka sieviešu datoru remonta sektorā ir maz un tādēļ patērētājiem nav bijusi iespēja saskarties ar augsti profesionālām darbiniecēm.

Viens no hipotētiskajiem iemesliem, kādēļ vīriešu ir vairāk, — zēniem jau no agras bērnības ir vieglāk attīstīt šim darbam nepieciešamās spējas. Pētījumos citviet pasaulē ir secināts, ka iedrošinājumu interesēties par tehniskajām profesijām meitenes un zēni jau bērnībā saņem ļoti atšķirīgā apjomā.²⁶ Lai pārbaudītu, cik lielā mērā tas ir novērojams Latvijā, aptaujas dalībnieki tika sadalīti divās daļās, kur vienai daļai tika jautāts, kādas dāvanas viņi dāvinātu septiņus gadus vecai meitenei, otrai daļa — septiņus gadus vecam zēnam.

²⁶ Atziņas no pētījumiem par bērnu rotaļlietu izvēli meitenēm un zēniem ir aprakstītas pētījuma daļā «Galvenie secinājumi no pētījumiem citās valstīs».

II SABIEDRĪBAS PRIEKŠSTĀTU PAR
IKT NOZARI UN DZIMUMU LOMĀM TAJĀ

16. grafiks rāda, ka Latvijas sabiedrībai patīk bērniem dāvināt izglītojošas dāvanas, it sevišķi izglītojošas spēles, grāmatas un *Legu*. Attiecībā uz šādām dāvanām dzimumu atšķirības ir, bet tās nav spilgti izteiktas.

16. GRAFIKS. Ko Latvijas iedzīvotāji dāvinātu septiņus gadus vecam bērnam? (%)

AVOTS: SKDS aptauja, 2020

Spilgti izteikta dzimumu atšķirības dimensija ir tādai dāvanai kā konstruktors, kas varētu būt potenciālajiem datoru un tālrunu remontmeistariem, tehnisko profesiju pārstāvjiem svarīgākā bērnības dāvana. Ja zēniem šādu dāvanu iegādātos puse Latvijas iedzīvotāju, meitenēm—tikai 12%. Šādai dāvanu izvēlei nav skaidras saistības ne ar dāvinātāju dzimumu, ne ar vecumu, izglītību vai tautību.

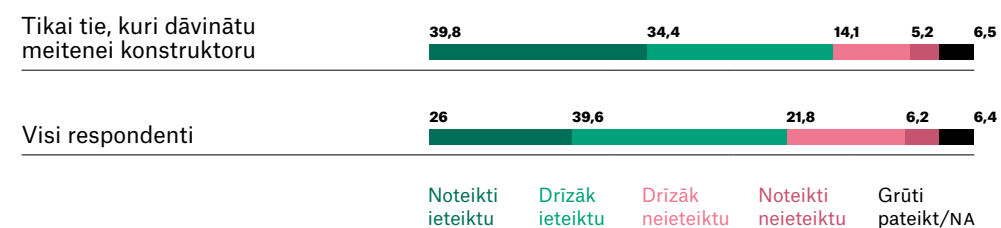
17. GRAFIKS. Kam Latvijas iedzīvotāji dāvinātu konstruktoru? (%)

AVOTS: SKDS aptauja, 2020

II SABIEDRĪBAS PRIEKŠSTĀTU PAR
IKT NOZARI UN DZIMUMU LOMĀM TAJĀ

Šie aptaujas rezultāti stiprina pieņēmumu, ka viens no iemesliem zemajā sieviešu pārstāvībā IKT sektorā, it sevišķi attiecībā uz datoru remontu, slēpjas vēl bērnībā, kad meitenēm ir bijušas ievērojami mazākas iespējas pētīt dažādu mehānismu darbības principus nekā zēniem.

18. grafiks uzrāda vēl kādu ievērojamas saistības: tie Latvijas cilvēki, kuri ir gatavi dāvināt meitenēm konstruktorus, vienlaikus ir gatavi arī biežāk ieteikt viņām darbu IKT sektorā.

18. GRAFIKS. Saistība starp gatavību dāvināt meitenēm konstruktorus un ieteikumiem meitenēm veidot karjeru IKT sektorā (%)

AVOTS: SKDS aptauja, 2020

Secinājumi un ieteikumi

- Ja salīdzina meitenes ar zēniem, meitenēm ir nepieciešams papildu iedrošinājums, lai izvēlētos mācības IKT jomā; zēniem šādu izvēli sabiedrība atbalsta daudz skaidrāk un apšaubā mazāk. Vienlaikus Latvijas sabiedrības vairākums ir gatavs pieņemt un atbalstīt meiteņu izvēli veidot karjeru IKT jomā. Tas nozīmē, ka skolās aicinājumiem izvēlēties IKT mācību profilus vai pulciņus būtu intensīvāk jāuzrunā tieši meitenes.
- Ja salīdzina sievietes ar vīriešiem, sievietēm ir nepieciešami papildu iedrošinājumi, lai pārkvalificētos darbam IKT jomā. Šādu karjeras pārvērtību 35–45 gadu vecumā atbalstītu mazāk nekā puse Latvijas iedzīvotāju. Vīriešiem šāda pāreja no sabiedrības attieksmes viedokļa būtu ievērojami vieglāka. Tas nozīmē arī to, ka Latvijas iedzīvotāji līdz šim nav dzirdējuši pietiekami daudz veiksmes stāstu par sievietēm, kuras ir veiksmīgi apguvušas jaunu profesiju un šobrīd strādā IKT sektorā. Šādi stāsti būtu vairāk jāpopularizē.
- Latvijas sabiedrība nav dzirdējusi vai netic tam, ka darbs IKT nozarē ir labi savienojams ar ģimenes dzīvi un piedāvā elastīgu darba laiku. Šādi priekšstati par IKT nozari ir šķērslis sieviešu nodarbinātībai šajā sektorā. Aptaujas dati

liecina, ka, jo biežāk cilvēkiem ir priekšstats, ka darbs IKT sektorā ir labi savienojams ar ģimenes dzīvi un piedāvā elastīgu darba laiku, jo biežāk šie cilvēki ieteiks IKT nozari meitenēm un sievietēm karjeras veidošanai. Lai mainītu izpratni, sabiedrībā būtu lietderīgi vairāk stāstīt par IKT sektora darbiniekiem, kuriem ir veiksmīgas ģimenes un kuri spēj strādāt elastīgu darba laiku.

- 4 Salīdzinot ar vīriešiem, sievietēm ir īpaši grūti pārvarēt sabiedrības aizspriedumus darbā ar IT vai tālrunu remontu. Tikai katram ceturtajam Latvijas iedzīvotājam ir vienalga, kurš salabos viņa datoru vai tālruni, — vīrietis vai sieviete, gandrīz visi pārējie Latvijas iedzīvotāji šim darbam labprātāk izvēlētos vīrieti, teju vai neviens — sievieti. Būtu vēlami publiski pieejami stāsti par sievietēm, kuras veiksmīgi strādā ar IKT mehānismiem, it sevišķi — klientu apkalpošanā.
- 5 Latvijas iedzīvotāji lielākoties ir gatavi dāvināt bērniem izglītojošas dāvanas, bet vienā no dāvanu veidiem ir būtiskas dzimumu atšķirības — konstruktors zēnam tiks dāvināts četras reizes biežāk nekā meitenēm. Tas stiprina pieņēmumu, ka viens no iemesliem zemajā sieviešu pārstāvībā IKT sektorā slēpjas vēl bērnībā, kad meitenēm ir bijušas ievērojami mazākas iespējas pētīt dažādu mehānismu darbības principus nekā zēniem. Būtu vēlams izmantot izglītojošos bērnu raidījumus, kas ir vērsti uz dabaszinātņu popularizēšanu, iesaistot tajos redzamās lomās meitenes, sievietes. Piemēram, pirmsskolas/sākumskolas vecuma bērniem paredzētais LTV1 raidījums «Kas te? Es te!», kurā eksperimentus gan vada, gan pēta vīriešu dzimuma pārstāvji. Tāpat būtu vēlams popularizēt konstruktorus un robotus kā dāvanu ne tikai zēniem, bet arī meitenēm.

III Izglītības ietekme un pastāvošie stereotipi

PĒTĪJUMA TREŠAS DAĻAS mērķis ir apzināt, kas motivē skolēnus padziļināti apgūt IKT prasmes dažādus vecumposmos (pirmsskolā, sākumskolā, pamatskolā, vidusskolā, augstskolā), kas ir galvenie šķēršļi, vai jau skolas laikā rodas atšķirības starp zēnu un meiteņu interesi un iesaisti IKT jomas aktivitātēs, kā arī — kas motivē jauniešus, absolvējot vidusskolu, studēt augstskolā tieši IKT programmās. Secinājumi pamatojas uz datiem, kas ir iegūti divpadsmit individuālajās intervijās ar IKT jomas pedagogiem, neformālās un augstākās izglītības pārstāvjiem, anonīmās tiešsaistes aptaujās 7.–12. klašu skolēniem, kā arī anonīmās tiešsaistes aptaujās IKT jomā studējošajiem.

Mācību programma sadrumstalota, nerada plašāku interesi par tehnoloģijām

Šī pētījuma mērķis nav izvērtēt Latvijas izglītības sistēmu, taču gandrīz visi intervētie pedagogi norādīja, ka pašreizējais mācību saturs nenodrošina pietiekamas pamatzināšanas un līdz ar to arī nesniedz motivāciju attiecībā uz tehnoloģiju nozari. Pašreizējā izglītības sistēmā IT izglītība ir nodalīta divos dažādos mācību priekšmetos: lielākā daļa jauniešu apgūst informātiku, kurā skolēniem no 5. līdz 7. klasei tiek mācītas datora lietošanas prasmes un tādas lietojumprogrammas kā *Microsoft Word*, *Microsoft Excel*, *Microsoft PowerPoint*. Pavisam nelielā Latvijas skolu daļā skolēniem ir iespēja apgūt programmēšanas pamatus.²⁷ Vairāk nekā 100 skolās arī pēdējos gados testa režīmā bija mācību priekšmets «Datorika». Vairums skolēnu absolvē vidusskolu bez izpratnes par to, kas ir programmēšana vai prasmēm tajā. Intervētie pedagogi uzskata, ka esošā informātikas mācību priekšmeta programma ir novecojusi, tādēļ nerada interesi nākotnē studēt IKT jomas programmās.

Ir sagaidāms, ka *Skola 2030* izstrādātā jaunā mācību programma risinās sadrumstalotības problēmu, jo iepriekš nodalītie mācību priekšmeti jaunajā mācību pieejā būs integrēti — visi skolēni apgūs ievadu un pamatzināšanas datorikā, tostarp programmēšanā un informātikā, tādēļ plašākas zināšanas par tehnoloģijām apgūs visi skolēni, tāpat arī meitenes. Jaunajā modelī, kurā IKT prasmju apguve nebūs atkarīga no vecāku izvēles laist bērnu programmēšanas pulciņā vai skolotājiem, kuri izvēlas vai neizvēlas padziļināti strādāt ar konkrētiem skolēniem. Visiem skolēniem būs vienādas iespējas apgūt šīs prasmes.

²⁷ Salīdzinoši nelielā apjomā šīs prasmes ir iespējams apgūt vidusskolas informātikas programmā, mācoties datubāzu veidošanu un izmantošanu, taču arī šajā gadījumā programma nav veidota, lai sekmētu programmēšanas prasmes.

Meitenes pirmsskolas/sākumskolas vecumā ievērojami mazāk piedalās programmēšanas un robotikas pulciņos

Pēdējos gados ir ievērojami paplašinājušās iespējas iegūt zināšanas par tehnoloģijām piemēram, robotiku, programmēšanas pamatiem, neformālās izglītības programmās jau pirmsskolas un sākumskolas vecumā, un pakalpojumu sniedzēji sadarbojas ar pirmsskolas izglītības iestādēm un skolām gan Rīgā, gan reģionos. Intervijās šo programmu nodrošinātāji norāda, ka meiteņu un zēnu spējas neatšķiras, taču zēni šajās nodarbībās ir pārstāvēti ievērojami vairāk nekā meitenes — no visiem dalībniekiem aptuveni 1/5 daļa ir meitenes.²⁸

Providus rīkotajā aptaujā aptuveni 17% jauniešu norādīja, ka paralēli skolai apmeklē (vai ir apmeklējuši) programmēšanas vai robotikas nodarbības. Vairums no šiem jauniešiem ir zēni (53 no 67 respondentiem, kuri apmeklē šādas nodarbības). Intervētie pedagogi ir novērojuši, ka zēnu motivācija ir daudzveidīgāka, kamēr meitenēm salīdzinoši biežāk tā saistās ar vecāku ietekmi, proti, meitenes, kuras apgūst programmēšanu, biežāk nāk no ģimenēm, kur viens vai abi vecāki ir saistīti ar informācijas tehnoloģiju nozari. Dažkārt pedagogi ir novērojuši arī situācijas, ka tēvi — programmētāji — aktīvi cenšas iesaistīt savas meitas programmēšanā neatkarīgi no pašu meitu interesēm. To, ka jauniešus būtiski ietekmē tuvākie cilvēki, tika secināts arī pētījumā. Apkopojot skolēnu atbildes tiešsaistes aptaujā, ģimene (vecāki), skolotāji un draugi ir identificējami arī kā skolēnu galvenie ietekmes avoti.²⁹

Jauniešiem nav pietiekamas izpratnes par IKT jomu un IKT prasmju aktualitāti

Pētījuma ietvaros intervētie pedagogi kā vienu no problēmām min skolēnu izpratnes trūkumu par IKT jomu kopumā. Pedagogi norāda, ka bieži vien informātikas, programmēšanas vai datorikas mācību stundas tiek pavadītas, skaidrojot jauniešiem, kāpēc IKT prasmes ir jāapgūst un ka tās ir noderīgas ikvienā jomā, jo nereti paši jaunieši neredz to praktisko lietojumu reālajā dzīvē. Tāpat pedagogi ir novērojuši, ka nereti skolēniem ir aizspriedumi par to, ka karjera IKT jomā būs tāda, kur viss darbalaiks ir jāpavada, rakstot kodus, t. i., jauniešiem trūkst izpratnes par IKT jomas plašumu un daudzveidīgumu:

«Jā, esmu novērojis, skolēni vispār nesaprot, cik plaša ir IKT joma, cik daudz tur var darīt. Bet arī daudzos darbos cilvēki vēl nesaprot, kā tos izdarīt labāk ar IKT prasmēm. Cilvēki pietiekami nepārzina šīs IKT prasmes. Un tā nezinašana iet tālāk: no vecākiem uz bērniem.»
— VIDUSSKOLAS PROGRAMMĒŠANAS SKOLOTĀJS

²⁸ Kolāte, S. «Ieprogrammēt iespējas.» Laikraksts «Diena» (13.10.2019.). Izgūts no <https://www.diena.lv/raksts/sestdiena/pieredze/ieprogrammets-iespejas-14228230> (Pēdējo reizi skatīts 02.05.2020.)

²⁹ Pētījuma ietvaros domnīca *Providus* istenoja 7.-12. klašu skolēnu anketēšanu, izmantojot anonīmu tiešsaistes aptauju. Tajā piedalījās 388 jaunieši no dažādām Latvijas skolām.

«Skolēniem nav kopējas izpratnes par to, ko cilvēki vispār dara šajā [IKT] jomā. Jaunieši bieži vien domā, ka viņi apsēdīsies pie datora un pāris mācību stundās jau būs baigie speciālisti un spēļu programmētāji. Lai mazinātu šo neskaidrību, kaut kā ir jāskaidro par konkrētām profesijām, lai skolēni saprastu, kāda ir nākotnes perspektīva. Varētu iekļaut skaidrojumu, jo skolēniem ir liela mistika «Ko tad īsti dara cilvēki IT jomā?». Kad viņiem sāk sīkāk stāstīt, ir bijuši gadījumi, ka interese zūd, un arī pretēji — ka interese rodas. Jaunieši kopumā ir jāizglīto par karjeras iespējām. [...] Otrā lielā problēma nav tik daudz matemātika, cik loģiskā domāšana. Skolēniem ir grūti saprast, kā pa soliņiem salikt visu kopā un lielu uzdevumu sadalīt pa mazākiem soliņiem. Loģiskā domāšana un skolēnu loģiskās domāšanas prasmju trūkums ir kaut kas tāds, ar ko daudz saskaramies vidusskolas posmā.» — VIDUSSKOLAS UN AUGSTSKOLAS PROGRAMMĒŠANAS SKOLOTĀJA

Līdzīgu attieksmi var novērot arī dažās no saņemtajām atbildēm skolēnu tiešsaistes aptaujā³⁰.

«Mani neinteresē programmēšana un informātika, jo pagaidām nejūtu nekādu nepieciešamību dzīvē, un, maz ticams, ka man tie [priekšmeti] būs nepieciešami studējot.» — 11. KLASES SKOLNIEKS

«Matemātika, fizika, ķīmija, informātika, programmēšana un datorika man nepatīk, jo nav jēgas mācīties šos priekšmetus, — tāpat gandrīz neviens šos priekšmetus nekur dzīvē neizmantos.» — 10. KLASES SKOLNIEKS

«Fizika, ķīmija, matemātika, informātika, programmēšana un datorika... neredzu jēgu apgūt tos parastam cilvēkam. Kā jau teicu, cilvēku izzināšana un valodu prasmes sniedz daudz vairāk cilvēkiem, kuri pēc dabas ir sociālas būtnes, protams, ja vien kāds nevēlas strādāt par ārstu.» — 11. KLASES SKOLNIECE

«Man neinteresē programmēšana un informātika, jo neplānoju savu nākotni saistīt ar šiem priekšmetiem. Bet, protams, apzinos, ka savā ziņā tehnoloģijas tāpat tālākai izglītībai būs vajadzīgas.»
— 12. KLASES SKOLNIECE

³⁰ *Providus* veiktā skolēnu tiešsaistes aptauja, 2020

Datormācības stundās zēni ir ievērojami aktīvāki, atšķiras pieeja mācībās

Daļa pētījumā aptaujāto pedagogu ir novērojuši, ka zēnu un meiteņu aktivitāte mācību stundās ievērojami atšķiras. Zēni izrāda lielāku interesi un aktivitāti, kamēr meitenes strādā rūpīgāk un piesardzīgāk. Meitenes biežāk ir *perfekcionistes*.³¹ Mācību stundās meitenes iesaistās klases diskusijās, tikai būdamas drošas par saviem jautājumiem un komentāriem, kamēr zēni brīvi vada kopējo grupas diskusiju neatkarīgi no apspriežamajiem jautājumiem. Pedagogi norāda, ka no šādas dzimumu atšķirības lielāki ieguvēji ir zēni, jo viņi stundā nebaidās paši eksperimentēt vai uzdot jautājumus un var apgūt vairāk jaunu prasmju nekā meitenes.

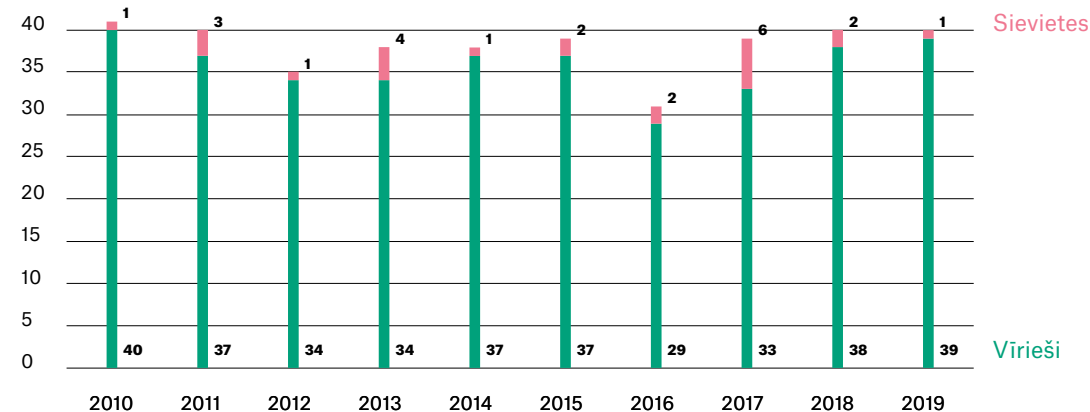
No intervijām ar pedagogiem var izcelt piecas galvenās atšķirības zēnu un meiteņu pieejā mācībām: **1)** meitenēm biežāk nekā zēniem patīk modelis, kur mācību stundā priekšā ir nolikts jau gatavs kods; **2)** meitenēm patīk programmēt jau zināmā platformā, nemainot izmantoto darba valodu un platformu; **3)** meitenēm daudz biežāk patīk līdz ar koda rakstīšanu īstenot arī vizuālo projekta daļu, veidojot dizainu, izvēloties krāsas u. c. dizaina elementus; **4)** meiteņu kolektīvā meitenes labprāt sazinās savā starpā biežāk, nekā tas ir novērots zēnu vai jauktos kolektīvos; **5)** meitenes labprātāk sadarbojas ar pedagogiem mācību procesā, kā arī mēdz lūgt palīdzību uzdevuma izpildei biežāk nekā zēni.

Vairums jauniešu, kuri piedalās informātikas (programmēšanas) olimpiādēs, ir zēni

Pētījumā tika pieņemts, ka dalība olimpiādēs norāda uz lielāku skolēna interesi par attiecīgo mācību priekšmetu. Latvijā tiek rīkotas informātikas olimpiādes 8.–10. un 11.–12. klašu grupā. Apkopojot informāciju par 3. posma (valsts līmeņa) rezultātiem Latvijas informātikas olimpiādēs pēdējos desmit gados, ir redzams, ka 8.–10. klašu grupā vidēji tikai 2,3% visu dalībnieku ir sievietes (sk. 19. grafiku).

³¹ ERDA Karjeras pētījums 8. klašu skolēnu vidū. (2016) Pētījuma statistika: 1528 8. klašu skolēnu aptauja 45 Rīgas skolās. Dzimumu sadalījums pētījumā: 50,6% sieviešu, 49,9% vīriešu.

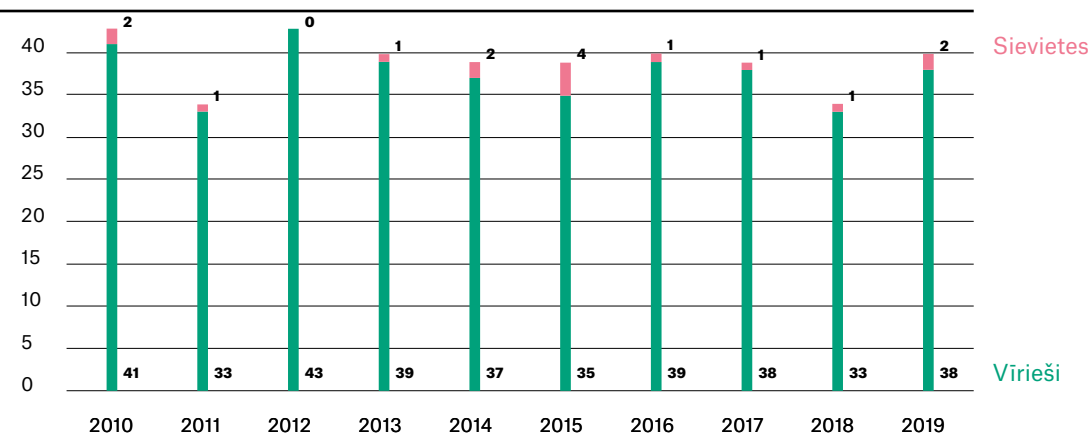
19. GRAFIKS. 8.–10. klašu dalībnieku sadalījums dzimumu griezumā LIO III posmā (2010–2019)

Avots: Latvijas informātikas olimpiāžu (LIO) rezultātu apkopojums: <http://lio.lv/panakumi/panakumi.htm>

Arī 11.–12. klašu grupā meiteņu pārstāvniecība ir ļoti zema³²— šajā vecuma grupā informātikas olimpiādēs no visiem dalībniekiem vidēji tikai 4% ir meitenes (sk. 20. grafiku).

20. GRAFIKS. 11.–12. klašu dalībnieku sadalījums dzimumu griezumā LIO III posmā (2010–2019)

Avots: Latvijas informātikas olimpiāžu (LIO) rezultātu apkopojums: <http://lio.lv/panakumi/panakumi.htm>

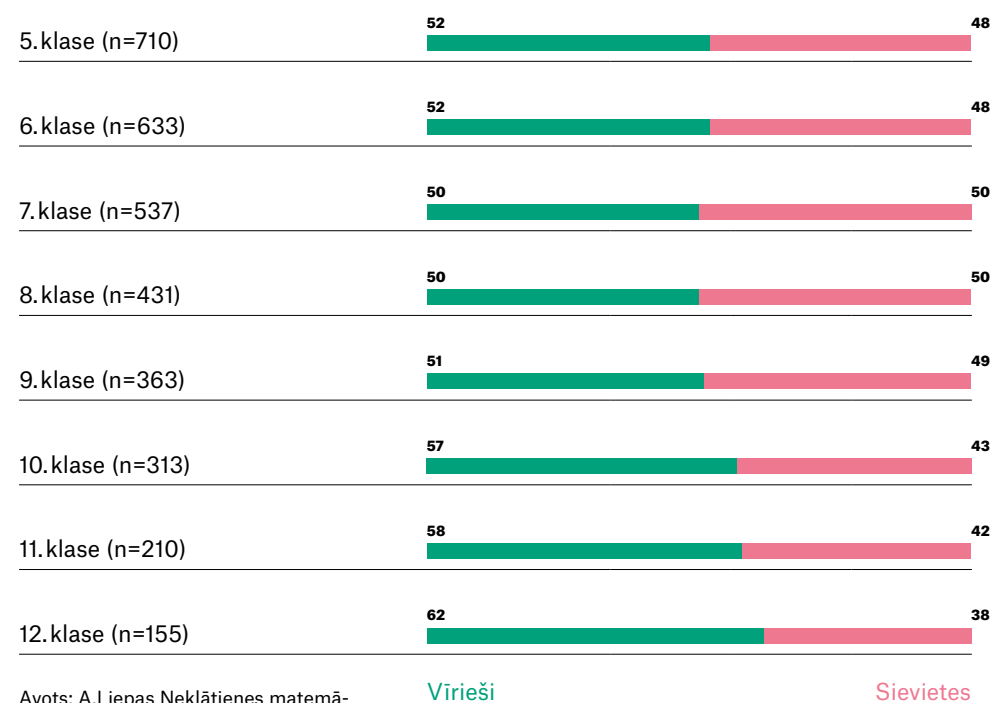
Ievērojamais zēnu pārsvars olimpiādēs arī pašos jauniešos rada priekšstatu, ka šī joma ir vairāk piemērota zēniem. Skolēnu aptaujā kāda jaunieta norādīja, ka meitenēm, viņasprāt, nepadodas programmēšana, jo meiteņu vienkārši nav programmēšanas olimpiādēs. Līdzīgu pārliecību pauž arī 10% zēnu, kuri piedalījās aptaujā. Pie šāda secinājuma ir nonākuši arī aptaujātie pedagogi: tas, ka

³² Latvijas Informātikas olimpiādes mājaslapa www.lio.lv, informācija par III posma rezultātiem Latvijas informātikas olimpiādēs no 2010. līdz 2019. gadam (sākot ar Latvijas 23. informātikas olimpiādi 2010. gadā un beidzot ar Latvijas 32. informātikas olimpiādi 2019. gadā).

III IZGLĪTĪBAS IETEKME UN
PASTĀVOŠIE STEREOTIPI

meitenes ievērojami retāk ir pārstāvētas STEM mācību priekšmetu olimpiādēs, nostiprina priekšstatu, ka šī joma meitenēm ir mazāk piemērota. Aptaujātie pedagogi norāda, ka nav iespējams identificēt vienu konkrētu iemeslu, kāpēc meitenes izvēlas padziļināti apgūt programmēšanu pamatskolas un vidusskolas posmā. Pedagogi intervijās norāda uz dažādām situācijām un atšķirīgu motivāciju. Kādā konkrētā situācijā meitenes ir vēlējušās labāk saprast stundās apgūstamo mācīto vielu, tāpēc apmeklējušas konsultācijas, kuru laikā pēc individuāla darba ar skolotāju ir radusies padziļināta interese par programmēšanu, kas rezultējies vairākkārtējā dalībā informātikas olimpiādē un arī tālākā IKT jomas apgūvē augstskolas posmā. Citos gadījumos skolnieces ir individuāli vērsušās pie mācību priekšmeta skolotāja, lai paustu vēlmi konsultācijās apgūt zināšanas par mājaslapu veidošanu. Vēlāk skolotājam ir izdevies radīt interesi arī par olimpiādēm. Abi šie individuālie piemēri ļauj secināt, ka meitenēm var būt vieglāk mācīties šāda veida priekšmetus, individuāli sadarbojoties ar skolotāju.

Atšķirībā no atklātajām programmēšanas olimpiādēm, kur lielākā daļa dalībnieku ir puīši, citā STEM priekšmetā — matemātikas atklātajās olimpiādēs meiteņu un puīšu skaits ir līdzīgs³³ (sk. 21. grafiku).

21. GRAFIKS. 5.–12. klašu skolēnu dalība atklātajā matemātikas olimpiādē dzimumu griezumā (2016–2019, %)

Avots: A. Liepas Neklātienes matemātikas skolas (NMS) olimpiāžu rezultātu apkopojums: <http://nms.lu.lv/>

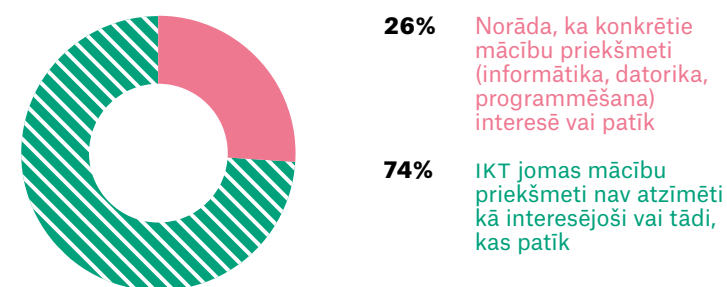
Virieši

Sievietes

III IZGLĪTĪBAS IETEKME UN
PASTĀVOŠIE STEREOTIPI

Kā redzams 21. grafikā, līdz 9. klasei dzimumu proporcija ir līdzīga, taču meiteņu dalība samazinās par aptuveni 10 procentpunktiem vidusskolas vecuma posmā. Dati parāda, ka meiteņu un zēnu interese STEM jomā un, konkrētāk, matemātikā ir līdzīga, tādēļ ievērojamai disproporcijai programmēšanas olimpiādēs jāmeklē citi cēloņi, kas nav saistīti ar zināšanām.

Meklējot iemeslus, kāpēc meitenes interesē IKT jomas mācību priekšmeti skolā (informātika, datorika, programmēšana), aptaujājām arī skolēnus. No 244 meitenēm, kuras piedalījās šajā aptaujā, 63 skolnieces, atbildot uz jautājumu «Kuri no šiem mācību priekšmetiem tev patīk/interesē?», norādīja, ka viņas interesē viens vai vairāki IKT jomas mācību priekšmeti: informātika, programmēšana, datorika (sk. 22. grafiku).

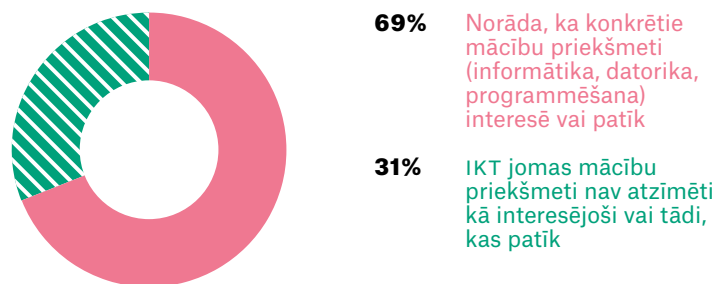
22. GRAFIKS. Meiteņu (7.–12. klašu skolnieču) interese par IKT jomas mācību priekšmetiem skolā

AVOTS: *Providus* veiktā skolēnu tiešsaistes aptauja, 2020

Visbiežāk meiteņu minētie iemesli interesei par šiem mācību priekšmetiem ir šādi: mācību priekšmets viņas interesē tāpēc, ka padodas; šīs prasmes būs noderīgas nākotnē; programmēšana ir izaicinoša, tajā nepastāv viens vienīgs risinājums — ir iespējams meklēt dažādus problēmas risinājumus; šos priekšmetus māca labs skolotājs(-a).

Taču, salīdzinot ar zēniem, meitenes daudz retāk ir pauda interesi par IKT jomas mācību priekšmetiem (sk. 23. grafiku).

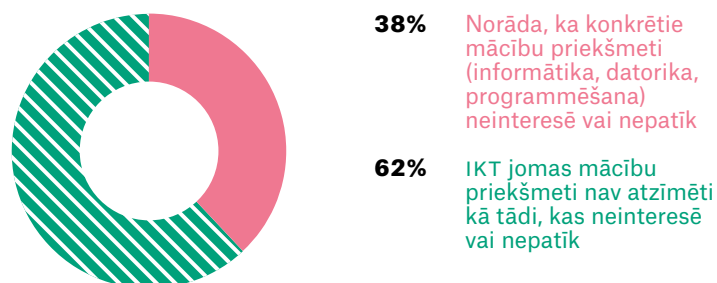
³³ Ši pētījuma ietvaros apkopoti 43., 44., 45., 46. atklāto matemātikas olimpiāžu rezultāti vienā rādītājā katrā klašu grupā.

23. GRAFIKS. Zēnu (7.–12. klašu skolnieku) interese par IKT jomas mācību priekšmetiem skolā

AVOTS: Providus veiktā skolēnu tiešsaistes aptauja, 2020

Zēni norāda, ka IKT jomas mācību priekšmeti (informātika, datorika, programmēšana) interesē, jo tie padodas, būs noderīgi nākotnē, kā arī tos māca labi skolotāji. Papildus tam zēni arī skaidro savu interesi par IKT jomas mācību priekšmetiem ar interesi par dažādām tehnoloģijām, datorspēlēm, kā arī iespēju iegūt labāk apmaksātas darba pozīcijas darba tirgū. Salīdzinoši, aptaujātās skolnieces šādu iemeslu savai interesei par IKT jomu nav paidušas.

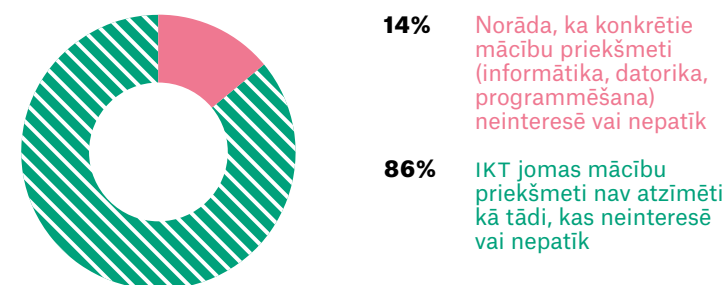
Tāpat, lai saprastu, kādu iemeslu dēļ tieši IKT jomas priekšmeti jauniešiem nepatīk, uzdevām jautājumu «Kuri no šiem mācību priekšmetiem tev nepatīk/neinteresē?» (sk. 24. grafiku)

24. GRAFIKS. Meiteņu (7.–12. klašu skolnieču) nepatika pret/intereses trūkums par IKT jomas mācību priekšmetiem skolā

AVOTS: Providus veiktā skolēnu tiešsaistes aptauja, 2020

Kā galvenos iemeslus nepatīkai pret IKT jomas mācību priekšmetiem meitenes visbiežāk norāda, ka tie vienkārši nepadodas/nav saprotama mācību viela, nav intereses tajos iedziļināties. Salīdzinoši bieži arī tiek minēts, ka šīs prasmes dzīvē nenoderēs, nav saprotama to jēga, kā arī tas, ka skolotājs(-a)

neprot tos mācīt (jaunietes, kuras ir norādījušas šādu skaidrojumu, papildina, ka pašmācības ceļā apgūst IKT prasmes, piemēram, darbu ar apstrādes programmām). Zēni salīdzinoši retāk salīdzinājumā ar meitenēm atbild, ka IKT jomas mācību priekšmeti nepatīk/neinteresē (sk. 25. grafiku).

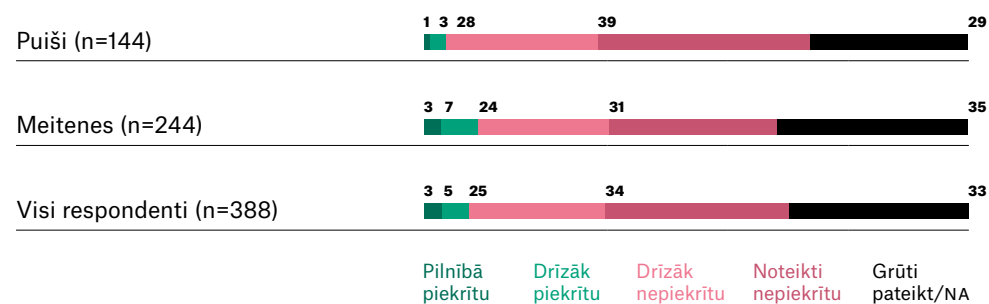
25. GRAFIKS. Zēnu (7.–12. klašu skolnieku) nepatika pret/intereses trūkums par IKT jomas mācību priekšmetiem skolā

AVOTS: Providus veiktā skolēnu tiešsaistes aptauja, 2020

Aptaujātie zēni kā galvenos iemeslus nepatīkai pret IKT jomas mācību priekšmetiem visbiežāk norāda, ka IKT jomas mācību priekšmeti nākotnē nebūs nepieciešami un/vai tie nepadodas.

Tāpat, lai saprastu jauniešu priekšstatus par to, kam padodas vai nepadodas IKT jomas priekšmeti, lūdzām jauniešus novērtēt apgalvojumu «Manuprāt, meitenēm labāk nekā zēniem padodas tādi mācību priekšmeti kā, piemēram, informātika un programmēšana». No iegūtajām atbildēm tiek secināts, ka aptaujātie jaunieši meiteņu spējas IKT jomas mācību priekšmetos pārliecinoši novērtē kā sliktākas, salīdzinot ar zēniem (sk. 26. grafiku).

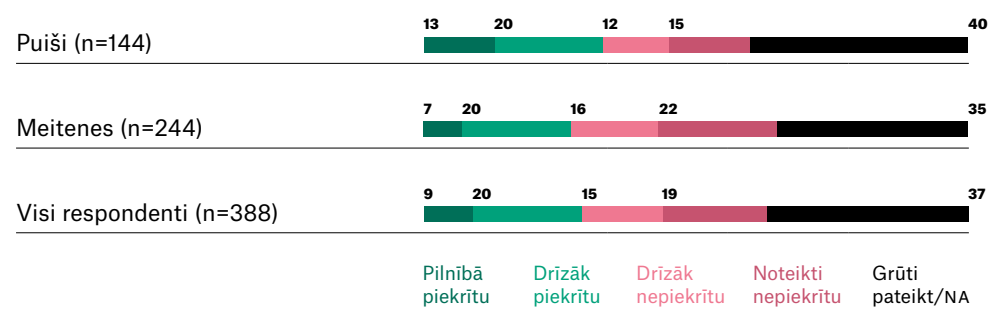
26. GRAFIKS. Atbildes uz apgalvojumu «Manuprāt, meitenēm labāk nekā puisiem padodas tādi mācību priekšmeti kā, piemēram informātika un programmēšana» (%)

AVOTS: *Providus* veiktā skolēnu tiešsaistes aptauja, 2020

Lai saprastu jauniešu vērtējumu par meiteņu prasmēm matemātikā, fizikā un ķīmijā, lūdzām sniegt savu vērtējumu apgalvojumam «Manuprāt, zēniem labāk nekā meitenēm padodas tādi mācību priekšmeti kā, piemēram, matemātika, fizika un ķīmija» (sk. 27. grafiku).

27. GRAFIKS. Atbildes uz apgalvojumu «Manuprāt, zēniem labāk nekā meitenēm padodas tādi mācību priekšmeti kā, piemēram, matemātika, fizika un ķīmija» (%)

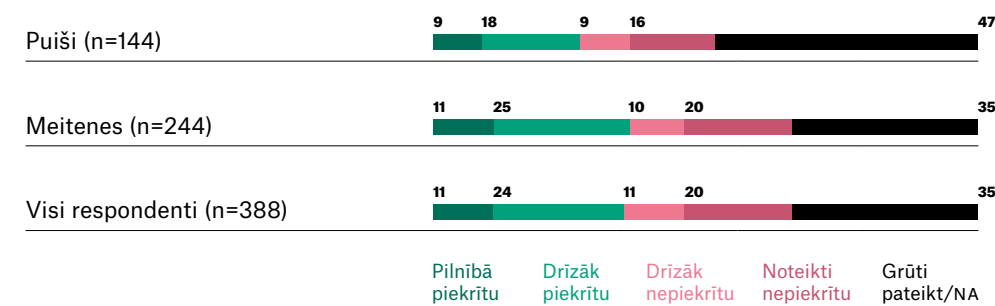

AVOTS: *Providus* veiktā skolēnu tiešsaistes aptauja, 2020

Kopumā zēni savas eksakto priekšmetu prasmes vērtē labāk, salīdzinot ar meitenēm. Šis pieņēmums tika atspēkots nākamajā pētījuma nodaļā, jo dati liecina, ka meitenes uzrāda labākus rezultātus matemātikas un fizikas centralizētajos eksāmenos (turpmāk—CE), kamēr zēni uzrāda labākus rezultātus tikai ķīmijas CE.

Lai saprastu jauniešu vērtējumu par meiteņu prasmēm humanitārajās zinātnēs, lūdzām sniegt savu vērtējumu apgalvojumam «Manuprāt, meitenēm labāk nekā zēniem padodas tādi mācību priekšmeti kā, piemēram, latviešu valoda, angļu valoda un vēsture» (sk. 28. grafiku).

28. GRAFIKS. Atbildes uz apgalvojumu «Manuprāt, meitenēm labāk nekā zēniem padodas tādi mācību priekšmeti kā, piemēram, latviešu valoda, angļu valoda un vēsture» (%)

AVOTS: *Providus* veiktā skolēnu tiešsaistes aptauja, 2020

Tāpat kā iepriekšējos apgalvojumos, arī šajā gadījumā 35% aptaujāto nevar sniegt viennozīmīgu viedokli, kopumā meitenes savas prasmes vērtē labāk (36% meiteņu piekrīt apgalvojumam). Nākamajā nodaļā secinām, ka kopumā meitenes uzrāda labāku sniegumu valodu eksāmenos (latviešu un angļu valodas CE).

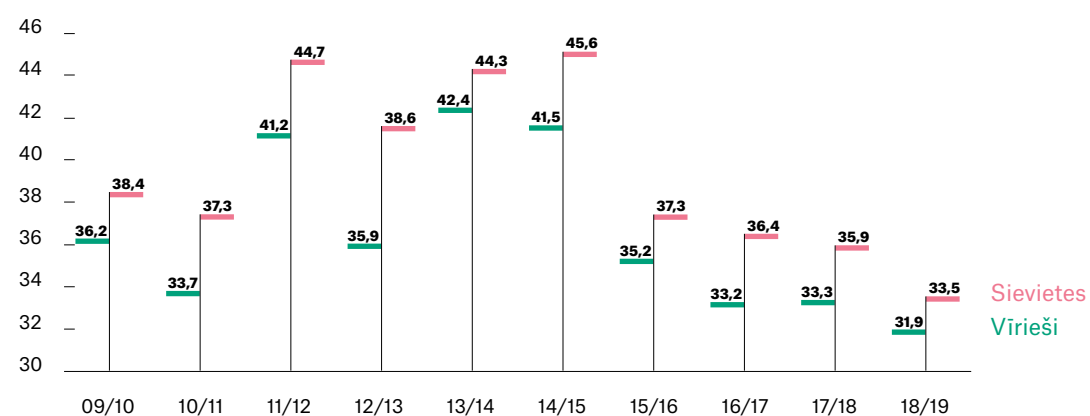
Izvērtējot saņemtās atbildes, var secināt, ka paši skolēni (gan zēni, gan meitenes) ļoti pārliecinoši vērtē zēnus kā zinošākus IKT jomas mācību priekšmetos, salīdzinot ar meitenēm,—viedoklis, kas nav tik viennozīmīgs par meiteņu prasmēm citos mācību priekšmetos.

Centralizētajos eksāmenos meitenēm ir labāki rezultāti

Lai pārbaudītu, vai dzimumu griezumā ir novērojamas atšķirības skolēnu zināšanās, pētījumā apkopojām un izvērtējām 12. klašu centralizēto eksāmenu rezultātus no 2009./2010. līdz 2018./2019. m. g. Galvenā uzmanība tika pievērsta eksāmeniem, kuru rezultāti tiek prasīti topošajiem IKT jomas studentiem Rīgas Tehniskajā universitātē³⁴ un Latvijas Universitātes Datorikas fakultātē³⁵, proti, matemātikas, latviešu valodas, angļu valodas eksāmenu rezultātiem. Pēdējo desmit gadu rezultāti liecina, ka meitenēm, absolvējot vidusskolu, ir labākas zināšanas nekā zēniem. Matemātikā meitenēm ir vidēji par 2,5 procentpunktiem labāks vērtējums (sk. 29. grafiku).

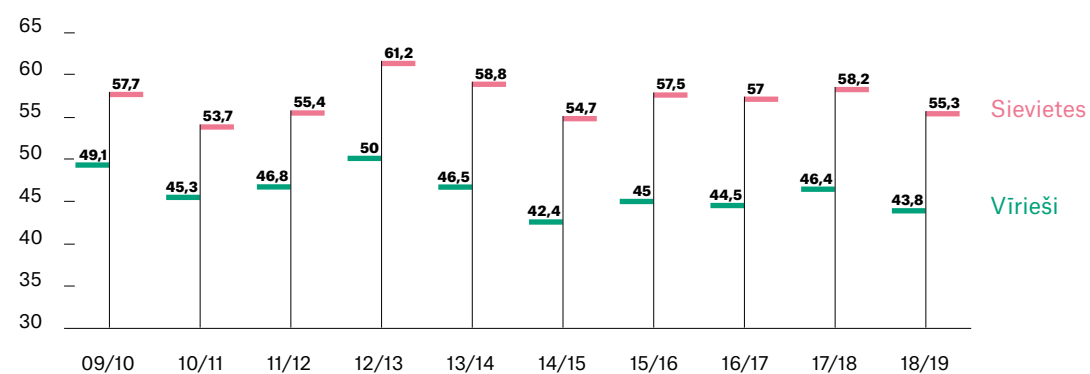
³⁴ Rīgas Tehniskās universitātes mājaslapa: www.rtu.lv. *Centralizētie eksāmeni un iestājpārbaudījumi*. Izgūts no <https://www.rtu.lv/lv/studijas/uznemsana/pieteikšanas-bakalaura-limena-studijam/centralizetie-eksameni-un-iestajparbaudijumi>. (Pēdējo reizi skatīts 02.05.2020.)

³⁵ Latvijas Universitātes mājaslapa: www.lu.lv. Datorzinātnes—bakalaura studiju programma. Izgūts no <https://www.lu.lv/studijas/fakultates/datorikas-fakultate/bakalaura-limena-studijas/datorzinatnes/>. (Pēdējo reizi skatīts 02.05.2020.)

III IZGLĪTĪBAS IETEKME UN
PASTĀVOŠIE STEREOTIPI**29. GRAFIKS.** 12. klašu skolēnu CE rezultāti
(%) matemātikā no 2009./2010. līdz
2018./2019. m. g. dzimumu griezumā

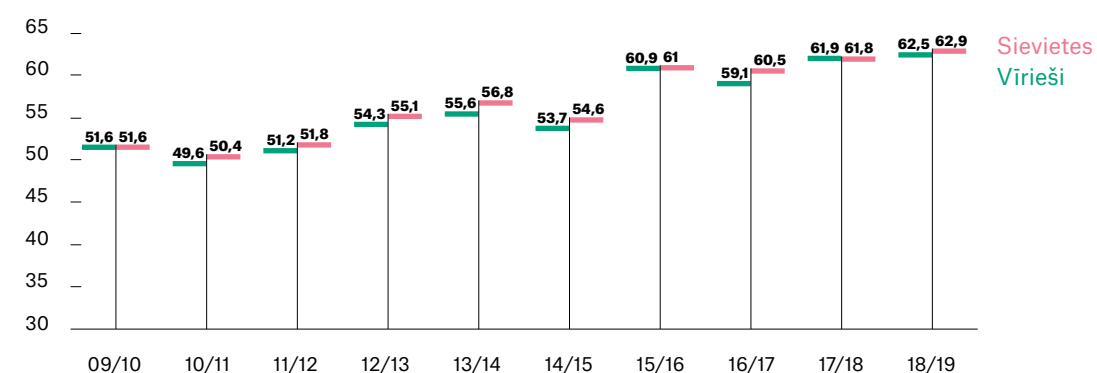
AVOTS: Valsts izglītības satura centra apkopojums
par CE rezultātiem: <https://visc.gov.lv>

Latviešu valodas eksāmenā—vidēji par 11 procentpunktiem (sk. 30. grafiku).

30. GRAFIKS. 12. klašu skolēnu CE rezultāti
(%) latviešu valodā no 2009./2010. līdz
2018./2019. m. g. dzimumu griezumā

AVOTS: Valsts izglītības satura centra apkopojums
par CE rezultātiem: <https://visc.gov.lv>

Gandrīz vienādus rezultātus vidusskolas beidzēji dzimumu griezumā uzrāda angļu valodas eksāmenā (sk. 31. grafiku).

III IZGLĪTĪBAS IETEKME UN
PASTĀVOŠIE STEREOTIPI**31. GRAFIKS.** 12. klašu skolēnu CE rezultāti
(%) angļu valodā no 2009./2010. līdz
2018./2019. m. g. dzimumu griezumā

AVOTS: Valsts izglītības satura centra apkopojums
par CE rezultātiem: <https://visc.gov.lv>

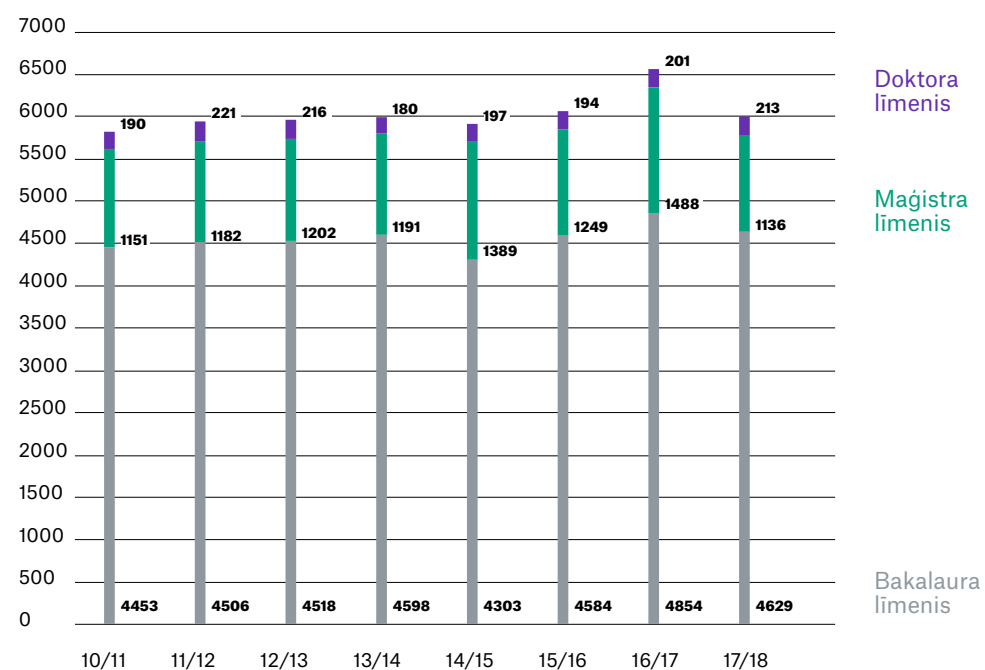
Šie rezultāti ļauj apgalvot, ka zināšanas tādos priekšmetos, kā, piemēram, matemātika, nav galvenais iemesls, kāpēc meitenes daudz retāk izvēlas studēt IKT jomā.

**Vismazākā sieviešu proporcija bakalaura,
bet vislielākā—doktora līmeņa studiju programmās**

Kopumā IKT programmās (pamatstudijās un augstākā līmeņa studijās) šobrīd studē aptuveni seši tūkstoši studentu. Lielākā daļa IKT studentu Latvijā studē Rīgas Tehniskajā universitātē, Transporta un sakaru institūtā un Latvijas Universitātē.

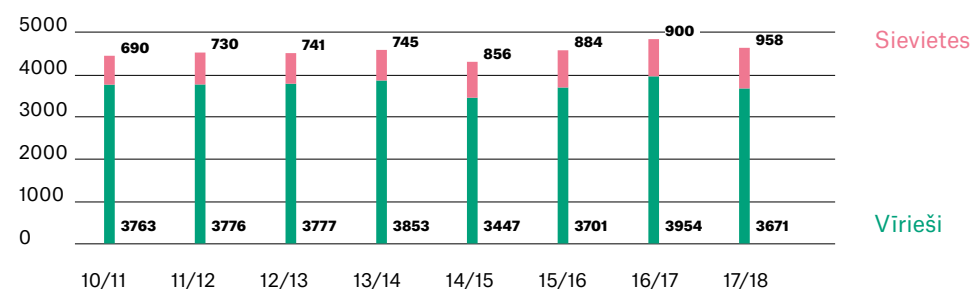
III IZGLĪTĪBAS IETEKME UN PASTĀVOŠIE STEREOTIPI

32. GRAFIKS. Latvijas augstākās izglītības iestādēs IKT bakalaura, maģistra un doktora līmeņa programmās studējošo skaita izmaiņas no 2010. līdz 2018. gadam

AVOTS: *Informatics Europe* apkopojums par IKT statistiku
Eiropā: <https://www.informatics-europe.org>

33. GRAFIKS. Latvijas augstākās izglītības iestādēs IKT bakalaura līmeņa programmās studējošo skaita izmaiņas no 2010. līdz 2018. gadam

AVOTS: *Informatics Europe* apkopojums par IKT statistiku
Eiropā: <https://www.informatics-europe.org>

Latvijā sieviešu pārstāvniecība IKT bakalaura programmas studijās pēdējos desmit gados ir pieaugusi (sk. 33. grafiku).

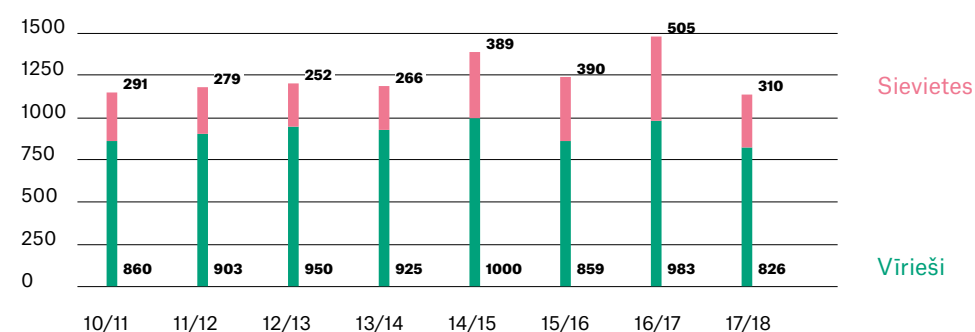
2010./2011. mācību gadā bakalaura programmās sievietes bija aptuveni 1/5 visu studējošo, bet 2017./2018. mācību gadā studējošās sievietes ir 1/4 visu

III IZGLĪTĪBAS IETEKME UN PASTĀVOŠIE STEREOTIPI

bakalaura studiju programmas studentu. Sieviešu īpatsvars maģistra līmeņa studiju programmās, salīdzinot ar bakalaura līmeņa studiju programmām, ir nedaudz augstāks, proti, vidēji 1/3 visu studējošo ir sievietes.

Tāpat var novērot, ka sieviešu skaits maģistra līmeņa studiju programmās pēdējos gados ir proporcionāli palielinājies (sk. 34. grafiku).

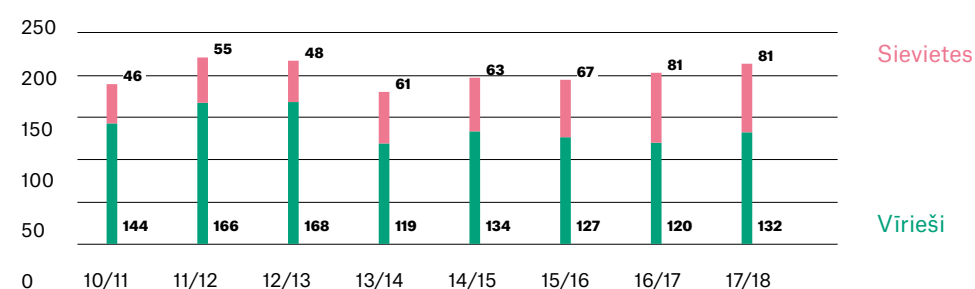
34. GRAFIKS. Latvijas augstākās izglītības iestādēs IKT maģistra līmeņa programmās studējošo skaita izmaiņas no 2010. līdz 2018. gadam

AVOTS: *Informatics Europe* apkopojums par IKT statistiku
Eiropā: <https://www.informatics-europe.org>

Salīdzinoši vislielākajā dzimumu proporcija ir vērojama starp doktora līmeņa programmu studentiem, kur aptuveni 2/5 visu studējošo ir sievietes. Tāpat kā maģistra programmu, arī doktora līmeņa studentu vidū ir vērojams, ka sieviešu—doktora līmeņa studentu—skaits attiecībā pret visiem studējošajiem pēdējos gados ir palielinājies (sk. 35. grafiku).

35. GRAFIKS. Latvijas augstākās izglītības iestādēs IKT doktora līmeņa programmās studējošo skaita izmaiņas no 2010. līdz 2018. gadam

AVOTS: *Informatics Europe* apkopojums par IKT statistiku
Eiropā: <https://www.informatics-europe.org>

III IZGLĪTĪBAS IETEKME UN PASTĀVOŠIE STEREOTIPI

Pētījuma laikā tika aptaujātas gan esošās studentes, gan arī sievietes, kuras nesen bija absolvējušas IKT programmas (pamatstudijas un augstākā līmeņa studijas), bet fokusgrupās tika intervētas nozarē strādājošās IT speciālistes. Fokusgrupu dalībniecēm tika jautāts, cik lielā mērā viņu izvēli studēt šajā jomā ietekmēja ģimene un draugi un kāda bija skolotāju loma un ietekme. Fokusgrupās dažas sievietes pastāstīja, ka viņām ir bijusi visai atšķirīga pieredze attiecībā uz apkārtējo cilvēku atbalstu viņu izvēlei studēt datorzinātņu nozarē. Daļa ir sastapusies ar neitrālu attieksmi, daļa izvēlējās studēt tieši tādēļ, ka radnieki vai draugi jau studēja šajā jomā vai arī bija profesionāli ar to saistīti un sievietēm bija izveidojies priekšstats par studijām un pamatinformācija, ko tas nozīmē.

IKT speciālistes fokusgrupā:

- «Nekāda spiediena no ģimenes nebija, varēju izvēlēties, ko gribu, bet nosliecos par labu IT jomai, jo tur studēja māsīca, viņa man stāstīja, kādas ir iespējas, ka ir forši un, kad apsvēru, ko mācīties, izvēlējos, jo man jau bija daudz informācijas jau par to.»
- «Mana ģimene ļoti ietekmēja. Tētis strādāja Lattelecom, daudz laika pavadīju ar viņu, loģiski, ka izvēlējos inženierzinātnes.»
- «Man ir vecāks brālis, kurš ieguva IT izglītību, skatījos, ko viņš dara, man bija interesanti.»
- «Atbalstīja vīrs, kurš arī strādā IT industrijā, palīdzēja un palīdz ikdienā, īpaši pēc pārkvalifikācijas.»
- (PAR ĢIMENES IETEKMI) «[...] mans draugs ir programmētājs. Man palielinājās interese, gribēju pati kaut ko uztaisīt, kā arī ietaupīt naudu, gribēju izstrādāt savu lietotni.»

Vairākas no sievietēm atzina, ka ģimene neatbalstīja viņu izvēli.

Piemēram, viena no programmētājām pastāstīja:

- «Mani vecāki bija pret, pat nevaru saprast, kāpēc. Dienā, kad braucu stāties augstskolā, radio dzirdēju diskusiju, ka pēc trim gadiem šī būs ļoti perspektīva profesija, un uztvēru to kā zīmi. Kāpēc vecāki atrunāja? Ka būs pārāk daudz vīriešu, ka man kursā nebūs draudzeņu, ka nezinu, kas tā programmēšana ir, utt.»

III IZGLĪTĪBAS IETEKME UN PASTĀVOŠIE STEREOTIPI

Cita fokusgrupas dalībniece:

- «Ģimene noteikti nē, draugi nē. Laukos daudzi domāja, ka jāiet uz profesionālajām skolām. Nezinu. Ietekmēja pašas apņēmība.»

Līdzīgu pārliecinošu iedrošinājumu sievietes vidusskolas posmā nesaņēma no saviem skolotājiem. Neliela fokusgrupu dalībnieču daļa tādu saņēma.

Piemēram, IT speciāliste fokusgrupā:

- «Mums bija programmēšana, ļoti lieliska skolotāja, bija excitement, domāju, ka tas ļoti ietekmēja pozitīvi.»

Taču jānorāda, ka bieži atkārtojās negatīva pieredze, kad skolotāji demotivēja vai neprata pietiekami saistoši izskaidrot mācību vielu.

IKT speciālistes fokusgrupās:

- «Man bija spīts kaut kādā ziņā. Mana informātikas skolotāja uzskatīja, ka meitenes jau nevar, kur nu vēl dabūt labāku atzīmi.»
- «Mums arī vidusskolā bija obligāta programmēšana, to pasniedza fizikas skolotājs. Viņš pēdējos gados bija padevies, jo likās, ka neiznāk. Tas radīja papildu motivāciju — pierādīt, ka varu. RTU sākās līdzīgas tēmas, ko es vidusskolā no fizikas skolotāja nesapratu un tas bija baigi interesanti.»
- «Vidusskolas laiks mani drīzāk demotivēja, informātika bija kaut kas nesaprotams, skolotāja īsti neizskaidroja. Liela daļa bija nesekmīgi. Man tajā laikā vispār neko nepatika darīt, tikai izmantot internetu.»
- «Man vispār nebija programmēšanas informātikā. Bet ironiski, kad es biju praktikante, man bija mācību programma, kurā mācījām skolotājus programmēt un manā grupā gadījās mana informātikas skolotāja, kurai es mācīju programmēt.»

Savukārt no aptauju rezultātiem ir jāsecina, ka kopumā sievietes zemo pārstāvēniecību drīzāk neuzskata par problēmu, skaidrojot esošo proporciju ar atšķirīgām interesēm, t.i., norādot, ka sievietēm kopumā retāk interesē IKT joma (šo argumentu esam pētījumā analizējuši sadaļā par apgūtajiem dzimumstereotipiem). Vērtējot studiju vidi un tās piemērotību sievietēm, aptaujātās IKT speciālistes norāda, ka vide ir iekļaujoša un atbalstoša gan sievietēm,

gan vīriešiem, taču atsevišķos gadījumos tiek norādīts, ka mācībspēki mēdz izteikt seksistiskus komentārus.

Augstākā izglītība IKT jomā nav izņēmums, runājot par studentiem, kuri pamet studijas pirms kvalifikācijas grāda iegūšanas. Taču ir novērojams, ka proporcionāli sievietes IKT studijas pamet retāk nekā vīrieši.³⁶ Salīdzinot bakalaura programmās uzņemto studentu skaitu ar bakalaura grādu ieguvušo studentu skaitu, vidēji 35% sieviešu un 27% vīriešu iegūst bakalaura grādu.

Intervētie augstākās izglītības pārstāvji norāda, ka kopumā vide sievietēm Latvijas augstākās izglītības iestādēs ir vērtējama kā «sievietēm draudzīga». Atsevišķos gadījumos ir bijušas situācijas, kad, piemēram, students (vīrietis) ir atteicies ņemt vērā sievietes lektores norādījumus, pamatojot savu izvēli tieši ar to, ka lektore ir sieviete un studentam (vīrietim) nebūtu jāklausa sievietei. Šis konkrētais gadījums tika risināts, informējot konkrēto personu, ka šāda attieksme nav pieņemama un, tai atkārtojoties, konkrētais students tiks atskaitīts no universitātes. Taču, kā norāda intervējamie, šādi gadījumi ir ļoti reti.

Citas augstskolas pārstāvji norāda, ka mācībspēki ne vienmēr var droši apgalvot, ka dzimumu nevienlīdzība vai, piemēram, seksisms augstskolas vidē nepastāv. Ja vien augstskolā nav veiksmīgi izstrādāti saziņas kanāli šāda veida informācijas apmaiņai, pastāv iespēja, ka studenti vienkārši nav informējuši augstskolu par šāda veida problēmām.

Lai veicinātu, ka IKT vide ir vairāk saistoša tieši sievietēm, augstākās izglītības iestādes, piemēram, Latvijas Universitāte, sadarībā ar *Riga Tech-Girls*³⁷ īsteno pasākumu kopumu, lai studijām IKT jomā vairāk uzrunātu sievietes. Taču, kā ir norādījušas arī intervētās personas, nereti tādi pasākumi, kuru mērķauditorija ir tieši sievietes, mēdz saņemt nosodījumu, t. i., pozitīvā diskriminācija un tās mērķis mazināt, piemēram, dzimumu nevienlīdzību konkrētās jomās, Latvijā tiek uztverta vairāk negatīvi nekā pozitīvi.

Secinājumi un ieteikumi

- 1 Vecāki jau bērna agrā vecumā nolemj (apzinātu un neapzināti), ka IKT joma ir vairāk piemērota zēniem, nevis meitenēm. IKT jomas uzņēmumiem un neformālās izglītības iestādēm ir ieteicams izvērst reklāmas kampaņas, kas popularizē meitenes programmētājas tēlu, gan lai mazinātu dzimumtipiskos stereotipus, gan lai uzrunātu jaunu potenciālo mērķauditoriju. Piemēram, IKT izglītības reklāmas materiālos iekļaut gan zēnu, gan meiteņu fotoattēlus vai izglītojošās televīzijas programmās dažādās aktivitātēs kā bērna tēlu iesaistīt gan zēnus, gan meitenes, lai mazinātu bērnu un arī vecāku stereotipus par jomas piemērotību konkrēta dzimuma bērniem.

- 2 Skolēniem ir vājas zināšanas gan par IKT jomu, gan IKT prasmju lietojumu reālajā dzīvē. Dažos selektīvos gadījumos tika identificēts, ka gan zēni, gan meitenes nesaskata jēgu mācīties tādus priekšmetus kā informātiku, datoriku un programmēšanu, argumentējot, ka šīs prasmes nākotnē nebūs vajadzīgas. To, ka reizēm jauniešiem ir šāda pārliecība, apstiprina arī pedagogi, skaidrojot, ka nereti būtisks mācību stundu laiks ir jāpavada, skaidrojot skolēniem, kā IKT prasmes ir un būs noderīgas vairumā profesiju un kā tās veicinās pašu jauniešu konkurētspēju. Lai veicinātu jauniešu vispārēju sapratni un interesi, ir ieteicams plašākā mērogā runāt par IKT jomu un tās prasmēm, kas noder dažādās profesijās, ne tikai programmētāja profesijā.
- 3 Jauniešiem ir sliktas zināšanas par karjeras iespējām IKT jomā. Kā norāda aptaujātie pedagogi, jauniešiem bieži vien ir pārliecība, ka pēc studijām IKT jomas programmās visa dzīve būs jāpavada, rakstot kodus. Bieži vien arī šis aizspriedums attur jauniešus no intereses par IKT jomas mācību priekšmetu padziļinātu apguvi, jo jaunieši nevēlas visu atlikušo dzīvi pavadīt kā šis iztēlotais IKT speciālists.
- 4 Skolēnu vidū pastāv nepamatoti aizspriedumi, ka meitenēm nepadodas dažādi eksaktie priekšmeti saistībā ar IKT jomu. Eksāmenu rezultāti ļauj secināt, ka meitenēm ir tikpat labi un/vai labāki rezultāti. Skolās skolotājiem vairāk jāiesaista meitenes dažādu veidu olimpiādēs un eksaktās jomas aktivitātēs, lai mazinātu pašu jauniešu starpā valdošos stereotipus, kas bieži vien pamatojas uz pieņēmumu, ka, ja meiteņu šajā jomā ir maz, tas nozīmē, ka viņām nepadodas.
- 5 Pedagogiem ir vērts ņemt vērā, ka meitenēm un zēniem mēdz būt dažādas izvēles mācību procesā. Ja, piemēram, meitenes dod priekšroku programmēšanas apguvei no esoša parauga, ir vēlams to nodrošināt. Skolotājam ir jābūt padomdevējam, kurš apzinās un informē jauniešus par IKT jomas plašumu un dažādām tās iespējām.
- 6 Jaunā Latvijas izglītības programma, kas paredz integrēt datorikas prasmes jau no 1. klases, var potenciāli uzlabot sieviešu interesi par IKT jomu, jo jaunajā modelī meiteņu iespējas iesaistīties programmēšanas aktivitātēs nebūs atkarīgas no vecāku lēmumiem; meitenēm būs līdzvērtīgas iespējas agrā vecumā sākt IKT prasmju apguvi.

³⁶ LR Izglītības un zinātnes mājaslapa: www.izm.lv. <https://www.izm.gov.lv/lv/publikācijas-un-statistika/statistika-par-izglitibu/statistika-par-augstako-izglitibu> (Pēdējo reizi skatīts 02.05.2020.); *Informatics Europe*. Izgūts no <https://www.informatics-europe.org/data/higher-education/statistics> (Pēdējo reizi skatīts 02.05.2020.)

³⁷ Organizācijas *Riga TechGirls* mērķis ir meiteņu izglītošana, iedvesmošana un palīdzības sniegšana kontaktu veidošanā, iestājoties par līdzsvarotāku nākotni ar abu dzimumu pārstāvniecību tehnoloģiju biznesā.

IV Galvenie izaicinājumi IKT sektora darba vidē

PĒTĪJUMA CETURTAS DAĻAS mērķis ir apzināt, kas motivē sievietes veidot karjeru un kādi ir galvenie izaicinājumi, kas savukārt aprūrina darbu šajā nozarē. Secinājumi pamatojas uz datiem, kas tika iegūti trijās sektorā strādājošu sieviešu fokusgrupās, kā arī vienā vīriešu fokusgrupā³⁸, un tendenču pārbaudīšanai tika rīkotas arī divas elektroniskās aptaujas — sievietēm un vīriešiem, kuri strādā IT sektorā. Tādējādi tika iegūts vēl plašāks vērtējumu spektrs.³⁹ Uzņēmumu skatījuma iegūšanai tika rīkotas arī trīs intervijas ar lielāko IT uzņēmumu pārstāvjiem, kuru darba pienākumi ir saistīti ar personāla piesaisti un attīstību.

Dažādības vadība uzņēmumu darbā

Daudzviet pasaulē dažādības vadību uzņēmumi arvien biežāk novērtē kā jauninājumu un izaugsmes veicinātāju, turklāt tās ietekme izpaužas arī labākos finanšu rādītājos.⁴⁰ Parasti ar dažādības vadību saprot uzņēmumu mērķtiecīgu darbu (stratēģija, vērtības, saziņa, vadības procesi), lai izmantotu darbinieku dažādību un atšķirības (dzimumu, vecumu, tautību, seksuālo orientāciju u. c. pazīmes) uzņēmuma potenciāla attīstīšanai. Parasti tā ir vērsta trijos galvenajos virzienos: **1)** piesaistot un nodarbinot cilvēkus no dažādām sabiedrības grupām ar dažādiem talantiem un spējām; **2)** veidojot darba vidi, kurā darbinieki jūtas cienīti un kura veicina darbinieku ražīgumu, tostarp radošumu, novatorismu; **3)** iepazīstot savus klientus un radot viņu dažādajām vajadzībām atbilstošus pakalpojumus.⁴¹

Latvijā uzņēmumi pakāpeniski sāk pievērst uzmanību dažādības vadības jautājumiem, taču tie lielākoties ir nevis vietējās izcelsmes, bet starptautisko uzņēmumu meitasuzņēmumi.⁴² Latvijā dibināti uzņēmumi īsteno tikai atsevišķus dažādības vadības pasākumus, kas nav īpaši noteikti atsevišķos uzņēmuma politikas dokumentos. Uzņēmumu vairums (73%) atzīst, ka īpašu uzmanību nevelta ne vecuma, ne dzimuma, ne invaliditātes vai citiem aspektiem, un tikai 9% uzņēmumu veic dažādības vadības pasākumus attiecībā uz dzimumu līdzsvarotāku pārstāvniecību uzņēmumā.⁴³ No intervijām ar triju lielu IT uzņēmumu cilvēkresursu attīstības speciālistiem tikai viens atzina, ka dažādības vadības jautājumi ir svarīga uzņēmuma politikas daļa. Pārējos divos uzņēmumos īpaša uzmanība šiem jautājumiem, ne tikai vienlīdzīgākai dzimumu pārstāvniecībai, netiek pievērsta vispār.

Galvenie darba vides izaicinājumi

Nozarē strādājošo sieviešu fokusgrupu, kā arī tās papildinošo sektorā nodarbināto aptaujas rezultātu analīze ļauj secināt, ka būtiskākās problēmas, ar ko saskaras sievietes, strādājot šajā sektorā, ir diskriminācija profesionālajos

IV GALVENIE IZAICINĀJUMI IKT SEKTORA DARBA VIDĒ

jautājumos, kas izteiktāk ir novērojama programmēšanas jomā, atalgojuma nevienlīdzība, atšķirīgs darba stils, slodze ģimenē kā šķērslis karjerai un bailes no pārspīlētas pozitīvās diskriminācijas. Sektorā strādājošie kopumā nesaskata būtisku nepieciešamību un ieguvumus no līdzsvarotākas dzimumu pārstāvniecības sektorā, vienlaikus atšķirībā no sabiedrības priekšstatiem par sektoru uzskata šo nozari kā ģimenēm draudzīgu elastīgā darba laika dēļ. Nodaļā ir sniegti sīkāki secinājumi, kā arī pievienoti citāti no respondentu sniegtajām atbildēm secinājumu ilustrēšanai.

DZIMUMA DISKRIMINĀCIJA PROFESIONĀLAJOS JAUTĀJUMOS

Tieši vaicātas par diskriminācijas pieredzi, sievietes reti vēlas dalīties konkrētos diskriminācijas situāciju stāstos, tomēr gan fokusgrupu rezultāti, gan arī IT speciālistu sieviešu aptauja liecina, ka sieviešu diskriminācija ir nopietna problēma sektorā. Aptaujā 20 no 51 sievietes ir pieredzējušas nelabvēlīgu attieksmi dzimuma dēļ. Sieviešu pieredze liecina, ka diskrimināciju viņas ir izjutušas dažādi: netiešā vai tiešā veidā svarīgāku uzdevumu uzticēšana kolēģiem vīriešiem; zemākas profesionālās ekspektācijas attiecībā uz sievietēm; aizskaroši, tostarp seksuāla rakstura, komentāri/piezīmes; aizskaroši joki; kā arī seksuāla uzmākšanās.

Sievietes šajā profesijā ir izjutušas diskriminējošu attieksmi ne tikai no kolēģiem, bet arī no klientiem. Jāpiebilst, ka atsevišķos gadījumos sievietes ir norādījušas uz situācijas uzlabošanu, proti, ka ar diskrimināciju ir saskārušās pirms 10–15 gadiem, bet šobrīd situācija ir ievērojami labāka.

IKT speciālistes sievietes fokusgrupās un aptaujās:

«Man ir reāls piemērs: vīrietis, 40 gadi, bijušais armijnieks, kurš bija mans padotais. Strādājām trīs cilvēki grupā. Kad mans vecākais kolēģis bija atvaļinājumā un man bija jāvada arī šis vīrietis, viņš darīja visu, lai izrādītu, ka nesniedzu viņam padomus, nepalīdzu, ignorēju. Un nākamajā dienā viņš centās vairākas reizes «iegrūst bedrē», no sērijas, «kā varu zināt, ka viņa šo tēmu pārzina?», bet kolēģi to saprata un viņš tika norīkots uz citu projektu.»

«Man ir bijuši klienti, kuri paziņoja, ka ar sievieti par datoriem nerunās. Tas gan bija pirms 15 gadiem. Šobrīd ir kolēģi, kuriem šķiet, ka sieviete nav vienlīdzīga vīrietim IS jomā, tādēļ man ir grūtāk pierādīt un pamatot dažādus ar darbu saistītus jautājumus. Ir bijuši arī mobinga gadījumi tieši no vīriešu puses.»

³⁸ Fokusgrupas tika rīkotas 2020. gada februārī Rīgā *Providus* pētnieku vadībā. Fokusgrupās piedalījās 17 sievietes ar atšķirīgu darba pieredzi: isākā darba pieredze — pusgads, ilgākā darba pieredze — vairāk nekā 20 gadi. Sievietes pārstāvēja dažādu lielumu IKT uzņēmumus. Vīriešu fokusgrupa tika rīkota 2020. gada martā, tajā piedalījās pieci vīrieši, pārstāvējot dažādu lielumu IKT uzņēmumus: isākā darba pieredze divi gadi, ilgākā darba pieredze — 36 gadi IKT nozarē.

³⁹ *Providus* pētnieces rīkoja divas anonīmas elektroniskās aptaujas: vienu sektorā strādājošajām sievietēm (saņemta 51 atbilde), otru sektorā strādājošajiem vīriešiem (saņemta 67 atbilde), abas *Google forms* platformā.

⁴⁰ Makkinsejs (*McKinsey*) šajā jautājumā ir veicis izpēti vairākus gadus un secinājis, ka uzņēmumiem, kuru valdē darbojas vismaz viena vai vairāk sievietes, ir par 4% augstāka pašu kapitāla atdeve (ROE) nekā uzņēmumos, kuru valdē strādā tikai vīrieši. Kopumā uzņēmumu finansiālā darbība ir daudz veiksmīgāka, ja tā vadības struktūrās ir nodarbinātas sievietes, — aptuveni 21% ticamāk, ka pārsniegs nacionālās rūpniecības mediānu. AVOTS: *McKinsey: "Delivering through Diversity" 2018*, [https://www.mckinsey.com/-/media/mckinsey/business%20functions/organization/our%20insights/delivering%20through%20diversity/delivering-through-diversity_full-report.ashx] (Pēdējo reizi skatīts 25.04.2020.)

⁴¹ Golubeva, M., Zankovska-Odiņa, S., Felsbergs, I.: «Dažādības vadības situācijas izspēle uzņēmumos Latvijā. Pētījuma ziņojums», 2015, Rīga, Sabiedrības integrācijas fonds

⁴² Šāds secinājums tika izdarīts divos pētījumos: Golubeva, M., Zankovska-Odiņa, S., Felsbergs, I. «Dažādības vadības situācijas izspēle uzņēmumos Latvijā. Pētījuma ziņojums», Rīga, 2015, Sabiedrības integrācijas fonds. Un autoru kolektīvs, red. A. Gaigala: «Sieviešu un vīriešu situācijas izpēte Latvijas lielajos uzņēmumos», Rīga, 2014, Sabiedrības integrācijas fonds

⁴³ *Turn, Kantar* un Korporatīvās ilgtspējas un atbildības institūta veiktais pētījums «Iekļaujošas darba vides un dažādības vadības principu ieviešana darbavietās Latvijā. Darba devēju aptaujas galarezultātu apkopojums.» Rīga, 2017, Sabiedrības integrācijas fonds

- «[...] Vēl esmu saskārusies ar brīžiem ļoti savādu un aizskarošu attieksmi. Kolēģi vīrieši mēdz pārkāpt robežas, uzskata, ka es kā sieviete rīkošos un izturēšos kā naiva, nevarīga būtne... Piemēram, ir gadījies, ka nepazīstams kolēģis atzīstas mīlestībā vai lūdz uz muguras uzlīmēt piparu plāksteri, kas man liekas totāli neētiski un nekorekti.»
- «Ļoti bieži ir situācijas, kad ierodos pie klienta ar savu kolēģi (vīrieti) un klients vaicā, kāpēc sekretāre ir paņemta līdzi. Vai arī citreiz, ja ir nesaskaņas, tiek izteikti aizskaroši komentāri par dzimumu, lai noniecinātu.»
- «Klienti neuzticas tik daudz kā vīriešu kārtas kolēģiem, domā, ka meloju. Kolēģei gadījās, ka klients «gaidīja» ka atnāks speciālists, lai gan viņa ir speciāliste. Dažreiz rodas iespaids, ka klienti domā, ka, tāpēc ka esam sievietes, nesaprotam IKT nozari tik labi kā vīrieši. Daži radnieki bija izbrīnīti, uzzinot par manu profesiju.»
- «Ar pirmajiem tiešajiem diskriminācijas gadījumiem saskāros pirms gada, kad atnāca jaunais produktu vadītājs. Viņš visu laiku lika man darīt savus darbus, tiku ignorēta ar tehniskajiem jautājumiem saistītajās sapulcēs, kā arī mans viedoklis, pat ja tas bija acīmredzami pareizs, bija jāapstiprina vismaz pāris kolēģiem vīriešiem un man bija jāuzraksta pamatota atsauksme. Citiem kolēģiem šādu kuriozu nekad nav bijis. Mēģinot ar šo kolēģi parunāt atklāti, viss vienkārši dubultojās. Diemžēl atrisināt situāciju izdevās tikai ar vadītāja palīdzību.»
- «Darbā ir kolēģi, ar kuru esam «čomi» un ar tiem joki par dzimumu ir normāli. Bet tad ir pāris vadītāji, kur var just, ka nav labi. Nelieli komentāri, kur no zila gaisa tevi seksualizē, vismaz varu redzēt, ka pārējiem čaļiem tas liekas dīvaini, tas palīdz. Ir bijusi fiziska uzmācšanās.»
- «Bija viena darba intervija elektronikas jomā. Viens cilvēks vadīja interviju, apšaubīja, ka meitenes var būt inženieres, un apšaubīja manas spējas. Bet, tā kā mans vaļasprieks bija karatē, ko biju norādījusi savā CV, viņš teica, ka mana vaļasprieka dēļ viņi mani tomēr pieņems darbā.»

- «Vadītājam patika izteikt komentārus koķetēšanas stilā. Mēģināju joku veidā atbildēt. Reizēm bija nepatīkami. Joku veidā mēģinājām rādīt, ka varētu iztikt bez tā.»
- «[...] Bieži darba ziņā cilvēki gaida daudz mazāk dzimuma (un vecuma) dēļ — tas ir mīnuss, bet dažreiz tā ir arī iespēja parādīt vairāk, pārsteigt, ja pretējais dzimums (kas ir vairāk pārstāvēts IKT), kuram bieži patīk mācīt, kaut ko nezina.»
- «Atsevišķos uzņēmumos ir vieglāk dabūt darbu, jo sievieti uzmācšana darbā ir izvirzīta kā stratēģija dzimumu līdzsvarošanā strādājošo vidū. Strādājot var būt zemākas prasības pret darbu (tas var darboties gan kā nelabvēlīgas, gan labvēlīgas attieksmes piemērs).»

To, ka sievietes saskaras ar diskriminējošu attieksmi, arī seksuālu uzmācšanos, apstiprināja arī vīrieši fokusgrupā: «Bet esmu pieredzējis, ka pārspīlēta uzmanība tiek pievērsta [kolēģēm sievietēm]. Čaļi arī saka: «Ejam pusdienās, ejam pusdienās!» Viņa neiet, bet viņi visu laiku uzbāžas. Vairākās vietās tādu esmu redzējis. Seksuāla interese.»

LIELĀKIE AIZSPRIEDUMI PRET SIEVIETĒM PROGRAMMĒTĀJĀM

Gan fokusgrupu rezultāti, gan vīriešu un sievieti — IKT speciālistu — aptaujas parādīja izteiktu tendenci, ka diskriminācijas problēma īpaši izteiksmīgi izpaužas attiecībā uz specifiskiem IT pienākumiem, proti, programmēšanu. Sievietes programmētājas ir saskārušās ar viņu profesionālo spēju apšaubīšanu, tāpat vīrieši norāda, ka viņiem pieredzes ar sievietēm programmētājām vai nu nav bijis vispār, vai tā bijusi reti, un fokusgrupas ietvaros vairākkārtēji nodalīja programmēšanu kā vīriešu darbu, pretnostatot to, piemēram, testēšanas darbam, kuru daudz biežāk veic sievietes.

IKT speciālistes sievietes:

- «Ir dzirdēti dažādi komentāri, ka ir programmētāji un ir sievietes (sievietes neesot programmētājas).»
- «Man vairāk bija stereotips, ka programmētājs ir tāds apaļīgs, ne pārāk izskatīgs, ar brillēm — stereotipi ļoti biedēja. Bet krusttēvs nomierināja, viņš strādā IT jomā, teica, ka tieši otrādi, — puīši ir komunikabli, sportiski.»

IKT speciālisti vīrieši:

- «Saskarsme [ar kolēģēm sievietēm] ir, iepriekšējās darba vietās arī bija, hierarhiski dažādos amatos — vadītājas, padotās. Drīzāk atšķiras nevis pēc hierarhijas, bet pēc specifikas: inženieri, programmētāji tur galvenokārt ir vīrieši. IT pamatzināšanas, darbs ar klientiem, IT pārdošana, atbalsts, biznesa plānošana — tur pārsvarā ir sievietes.»
- «Manā pieredzē komandā, kur es strādāju, programmētāji parasti ir čaļi. Sievietes parasti ir mazāk tehniskās pozīcijās. Ja kolektīvs ir raibs, ir vienalga [ja pievienojas kolēģe sieviete]. Ja komandā esam astoņi čaļi programmētāji, apkārt meitenes «supportā sēž». Zinājām, ja mūsu komandai pievienosies meitene, būs pilnīgi citādi [izjaukta gaisotne]. Ļoti daudzi vīrieši apšaubā spējas, jo tu esi meitene. Manā pieredzē ir bijuši gadījumi, kad meitenei intervijā pasaka, kādēļ tu mācies programmēšanu, ja tā ir čaļu profesija. Ļoti daudz tādu ir.»
- «Esmu pieredzējis situāciju, ka komandas vadītāja, kura ir sieviete, uzskata, ka programmētāji var būt tikai vīrieši. Ir bijusi situācija, ka čaļi arī uzskata, ka testētājas ir tupas. Diskriminācija jau eksistē. Bet nav jau tikai pret sievietēm. Piemēram, ja esi strādājis Hesburger, nevari strādāt IT nozarē.»
- «Viena kolēģe aizgāja uz [uzņēmuma nosaukums] kā programmētāja, aiziet pusdienās, visi čaļi apklust, viņi nezina, ko teikt, jo blakus sēž meitene, klausās. Programmētāji ir introvertāki, meiteņu klātbūtne maina uzvedību. Viņa iet garām, kur čaļi spēlē galda tenisu un lamājas, uzreiz pieklusīs, jo garām iet meitene.»

ZEMĀKS ATALGOJUMS

Ņemot vērā, ka atalgojums uzņēmumos lielākoties ir konfidenciāla informācija, fokusgrupu dalībnieki nevēlējās plaši izteikties par to, taču sievietes ir pamanījušas, ka saņem zemāku atalgojumu nekā vīrieši. Dažas sievietes dalījās savā pieredzē.

IKT speciālistes sievietes:

- «Mācu visiem jaunajiem darbiniekiem savā projektā programmēšanas valodu, kurā strādāju, taču pelnu vismazāk kabinetā (esmu vienīgā meitene) [..].»

- «Protams, tā ir problēma. Tā problēma ir vispār, ne tikai IT nozarē. Nezinu, vai tas ir saistīts ar pieredzi vai dzimumu, droši vien viss kopā, nesen sapratu, ka attiecībā uz atalgojumu ir atšķirība.»

Fokusgrupas un intervijas ar uzņēmumu personāla attīstības speciālistiem apstiprina iepriekš minēto, ka darbinieku atlasē un karjeras izaugsmē sievietes biežāk tiek vērtētas pēc viņu darba pieredzes, uzrādītajiem rezultātiem pagātnē, kamēr vīrieši — pēc viņu potenciāla. Lielāka paškontrolē izpaužas arī karjeras veidošanā, proti, sievietes salīdzinājumā ar vīriešiem ir mazāk prasīgas pēc strauja atalgojuma kāpinājuma vai paaugstināšanas amatā, — to ir novērojuši gan paši fokusgrupu dalībnieki IT speciālisti, gan intervijās apstiprināja arī uzņēmumu cilvēkresursu attīstības speciālisti.

IKT speciālistes fokusgrupā:

- «Sievietes dažreiz neprasa algas pielikumu pašas, nevis, ka viņas to nevarētu dabūt.»
- «Varbūt starpība ir pašos cilvēkos — varbūt pašā sākumā sieviete palūdz mazāk, izvēlas zemāku starta pozīciju. Viņa zina, ka viņas draudzenei ir zemāka alga, viņai tas liekas normāli.»
- «[...] joprojām redzu, ka sievietes bieži vien saņem zemāku atalgojumu nekā vīrieši, veicot līdzīgu darbu.»
- «[...] diemžēl joprojām sieviešu darbs tiek apmaksāts mazāk nekā vīriešu. Tā ir briesmīga netaisnība, ar ko ir jācīnās. Manuprāt, šis jautājums ir jārisina neatkarīgi no darbinieka dzimuma.»

IKT speciālisti vīrieši fokusgrupā:

- «Iespējas noteikti ir [lai sievietes saņemtu līdzvērtīgu atalgojumu], bet domāju, ka vīrieši nenoraustīsies un aizies paprasīt, uzšaus drusku augstāk, nekā sagaida. Sieviete noraustīsies un nepaprasīs.»
- «Piekrītu, čaļiem vēl arī tas, ka diezgan ātri darbs apnīk, sievietes ilgāk noturas vienā pozīcijā, tāpēc viņiem parasti mēdz būt augstāks atalgojums.»

Sieviešu paustais novērojums par zemāku atalgojumu atspoguļojas arī datos. Vidēji Eiropas Savienībā sievietes saņem par 16% mazāku atalgojumu nekā

vīrieši.⁴⁴ Latvijā rādītāji kopumā ir vidējā ES rādītāja līmenī (17%). Centrālās statistikas pārvaldes dati liecina, ka situācija pēdējā desmitgadē ir pasliktinājusies un atalgojuma atšķirība ir pieaugusi no 15,2% 2008. gadā līdz 16% 2019. gada 1. ceturksnī. Dati par atalgojuma nevienlīdzību liecina, ka atalgojuma nevienlīdzība IKT sektorā ir otrā lielākā uzreiz pēc finanšu un apdrošināšanas nozares, proti, 2019. gada 1. ceturksnī IKT sektorā tie bija 27,9%.⁴⁵

Šim pētījumam no Valsts ieņēmumu dienesta iegūtie dati par vidējo stundas tarifa likmi informācijas tehnoloģiju jomā (profesiju grupa informācijas un komunikācijas tehnoloģiju jomā pēc profesiju klasifikatora: vecākie speciālisti un vadītāji) pēc dzimuma pēdējos divos gados liecina, ka atalgojuma atšķirība ir aptuveni 20% un darba samaksa vīriešiem pieaug straujāk nekā sievietēm (sk. 2. tabulu).

2. TABULA. Informācija par vidējo stundas tarifa likmi informācijas tehnoloģijas jomas profesijās sadalījumā pēc dzimuma 2018. un 2019. gadā (eiro, dati uz 26.03.2020.)

	Sieviete		Vīrietis	
Profesiju apakšgrupa/profesiju mazā grupa	2018	2019	2018	2019
25 IKT jomas vecākie speciālisti	12,82	13,56	15,83	16,97
133 IKT jomas vadītāji	20,57	20,83	23,02	24,58

Avots: Valsts ieņēmumu dienesta apkopotā informācija pētījuma vajadzībām. Apkopoti dati par darba vietām, kurām analizētajā periodā ir norādīta profesija, ienākumi un nostrādātās stundas. Apkopotā informācija var mainīties atbilstoši nodokļu maksātāju iesniegtajiem pārskatu precizējumiem, ko nosaka likuma «Par nodokļiem un nodevām» 16. pants, paredzot nodokļu maksātājiem iespēju iesniegt nodokļu administrācijai iesniegumu par pārskata labojumu vai nodokļu (ar nodokli apliekamā objekta) aprēķina precizējumu triju gadu laikā pēc konkrētajos likumos noteiktā maksāšanas termiņa. Turklāt apkopoto informāciju var mainīt arī kavēti iesniegto pārskatu dati.

SIEVIETES LOMA ĢIMENĒ KĀ ŠĶĒRSLIS KARJERAI

Lai arī darba devēju attieksme pret darbinieku ģimenes vajadzībām uzlabojas, sievietes vēl arvien saskaras ar nelabvēlīgu attieksmi, kas izriet no sabiedrībā pastāvošā priekšstata, ka ģimenē sieviete ir galvenā, kura rūpējas par bērnu audzināšanu un mājaisniecību. IKT sektorā strādājošās sievietes atklāja, ka savā pieredzē ir izjutušas, ka viņu loma ģimenē ir negatīvi ietekmējuši viņu karjeras iespējas. Piemēram, darba intervijās tieši vai netieši viņām ir jautāts par ģimenes plānošanu, viņu bērnu slimības biežumu, tostarp sievietes ir pieredzējušas situācijas, kad tas ir ietekmējis viņām uzticēto pienākumu saturu.

IKT speciālistes sievietes:

- «Man bija piemērs, kad man jautāja par bērniem. Man tieši bija divi mazi. Uzreiz bija jautājums, cik bieži viņi slimo.»
- «Tas bija cilvēks, kuru pieņēma par augsta ranga vadītāju. Strādāju par izstrādes vadītāju, man bija idejas, ko gribēju ierosināt. Viņš uz mani paskatījās un teica: «Nu nē, tev nedošu šos pienākumus, jo tu apprecēsies, piedzims bērni. Izstāstīju to vadībai, šis cilvēks uzņēmumā vairs nestrādā.»
- «Intervijā uz IT projektu vadītāja amatu bija liels uzsvars uz darba tempu, izskanēja joks «tā ka bērnus neplāno šajā laikā, ja?!»
- «Saņēmu piezīmi no vadības: «Nu, cik tad ilgi strādāsi līdz nākamajam bērnam?», bet tā noteikti nav uzņēmuma politika, bet vadītāja bažas, ko izpauž ar joku.»
- «Jaunās māmiņas ir problemātiska grupa. Liela problēma meitenēm pie mums ir bērnu slimošana, iznāk, ka vienu nedēļu esi, vienu neesi. Tas ir atkarīgs no lomas, īpaši, ja esi komandas vadītāja lomā vai ja klientam katru piektdienu ir jāsaņem kāds dokuments, tad ir grūti. Ir meitenes, kuras iet prom un saka, ka nāks atpakaļ, kad bērni paaugsies.»

IKT speciālisti vīrieši:

- «Bet redzi, sievietei vēl ir bērni, divi vai trīs, un vēl vecis, kurš ir bērna prātā. Pēc idejas. Iznāk, ka sieviete uzņemas atbildīgu amatu, bērni slimo, viņas nav un iekavējas dažādi darbi.»
- «Esmu interesējies par šo saistībā ar manu studenšu [vada IT jomas mācības] iekārtošanos darbā. Intervijas laikā dažkārt tieši nepajautā, bet to ļoti ņem vērā. Bet arī ir pretēji piemēri, kad tieši, lai sasniegtu līdzsvaru, īpaši grib sievietes, jo sievietes noturīgāk strādā, čaļi ātri grib kaut ko mainīt.»

Minēto problēmu atspoguļo arī dati. Pētījuma ievadā jau tika minēts, ka sievietes Eiropā rūpēm par bērniem un mājas soli, proti, tā sauktajam neapmaksātajam darbam, velta divreiz vairāk laika nekā vīrieši. Vienlaikus vīrieši vairāk nekā sievietes strādā apmaksāto darbu—vidēji 39 stundas nedēļā, bet sievietes—30 stundas.⁴⁶

⁴⁴ The Gender Pay Gap in Latvia, Eurostat, 2016 un 2017. Pieejams šeit: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/aid_development_cooperation_fundamental_rights/equalpayday_factsheets_2018_country_files_latvia_en.pdf (Pēdējo reizi skatīts 30.03.2020.)

⁴⁵ Centrālā statistikas pārvalde: Darba samaksas izmaiņas 2019. gada 4. ceturksnī un 2019. gadā. Informatīvais apskats 2020/1

⁴⁶ 6th European Working Conditions Survey, Eurofound 2015, publicēts https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/factsheet-gender_pay_gap-2019.pdf (Pēdējo reizi skatīts 25.04.2020.)

Dzimumu līdztiesības indeksa 2019. gada dati par Latviju liecina, ka situācija Latvijā pēdējos 15 gados ir ievērojami uzlabojusies. Tomēr dati parāda, ka neapmaksātajam darbam sievietes velta ievērojami lielāku laiku nekā vīrieši: 40% sieviešu ik dienas veic aprūpēšanas darbu (bērni, mājsaimniecība, ģimenes locekļi ar īpašām vajadzībām) un to dara 38% vīriešu; vīrieši ikdienā ievērojami mazāk gatavo maltītes ģimenei — to dara tikai katrs otrais vīrietis un 82% sieviešu, bet, salīdzinot ar sievietēm, vīrieši biežāk var nodoties sporta, kultūras vai citām atpūtas aktivitātēm.⁴⁷

Vienlaikus ir jāatzīst, ka situācija Latvijā ir nedaudz labāka nekā vidēji Eiropā. Nepilnu darbalaiku, t. i., mazāk nekā 40 stundas nedēļā, 2019. gadā strādāja desmitā daļa (11,9%) nodarbināto sieviešu un uz pusi mazāk nodarbināto vīriešu (6,4%). Savukārt ES valstīs trešdaļa (31,9%) sieviešu un desmitā daļa (9,7%) vīriešu. Nepilna laika nodarbinātības iemesli nav saistīti tikai ar nespēju atrast pilna laika darbu.

Centrālās statistikas pārvaldes aptaujā 22% Latvijas sieviešu atzina, ka nepilna laika darbs nav gluži viņu izvēle, bet ir saistīts ar ģimenes apstākļiem (bērna, pieaugušā aprūpi). Salīdzinājumam, šo kā pamatojumu ir norādījuši 14% vīriešu.⁴⁸ Šie dati, kā arī sieviešu pieredze liecina, ka sievietēm kopumā karjeras attīstīšana ir lielāks izaicinājums nekā vīriešiem un tas attiecas uz lielāko daļu tautsaimniecības nozaru, ne tikai IKT jomu.

SIEVIEŠU ATŠĶIRĪGĀ PIEEJA DARBAM: PERFECIONISMS, BAILES RISKĒT

Gan sievietes, gan vīrieši, gan arī intervētie uzņēmumu pārstāvji piekrita, ka ir novērojama atšķirība darba pienākumu izpildē. Sievietes ievērojami piesardzīgāk rīkosies situācijās, kurās vīrieši nebaidīsies riskēt, un sievietēm būs izteiktāka vēlme izpildīt uzdevumu ar lielāku rūpību, nekā to dara kolēģi vīrieši. Vīrieši šādu dzimumu atšķirību mēdz uztvert nelabvēlīgi sievietēm — kā pazīmi zemākām profesionālajām spējām vai vienkārši kā kaitinošu īpašību.

Ienākot kolektīvā, kurā dominē vīrieši, sievietes izjūt neuzticēšanos viņu profesionālajām spējām un bieži jūtas neērti, ja saviem kolēģiem vīriešiem ir jāuzdod ar darbu saistīti jautājumi, jo apzinās, ka tas nostiprinās viņu neuzticēšanos sieviešu profesionālajām spējām.

IKT speciālistes sievietes:

— (PAR PIETEIKŠANOS VAKANCI) «Man bija situācija, kad kolēģis skatās sludinājumu un saka, o, šis ir check, check, bet pie sevis domāju, diez vai es pieteiktos.»

⁴⁷ Gender Equality Index indicators for Latvia for 2019: <https://eige.europa.eu/gender-equality-index/2019/LV> (Pēdējo reizi skatīts 29.04.2020.)

⁴⁸ Centrālās statistikas pārvaldes apkopotie dati par 2019. gadu. Pieejami šeit: https://www.csb.gov.lv/dzimumu-lidztiesiba/nodarbinatiba-un-darba-samaksa?fbclid=IwAR2qW16UtKcTlproJyF3IP57D_oWU1_jXRMxvPWN10rXBgNlflf_wDRv6-4 (Pēdējo reizi skatīti 05.05.2020.)

— (PAR DARBA UZSĀKŠANU UZŅĒMUMĀ) «Ir uztraukums — vai es iederos, tādēļ ka, ja man kaut kas neiznāk un nesaprotu, man apkārt ir visi puīši un viņiem viss ir vienkārši. Drīzāk tieši iejušanās ziņā bija šādas sajūtas, jo sāku no pilnīgas nulles.»

— «Ar kolēģiem bija vienkārši tā — bija tāda sajūta, ka esmu juniore, sieviete un vēl no skaistumkopšanas [sieviete pārkvalificējās, pirms tam strādāja skaistumkopšanas sektorā], bija sajūta, ka bija jāizcīna, lai mani dzirdētu, tiktu uzklausīta [..].»

— «Pašā sākumā darbā ir bijis tā, ka puīšiem šķiet, ka viņi zina, kā labāk, jo ir puīši, viņu ir vairāk, bet man tas tikai veicināja profesionālo spītu, parādīt, ka tas nav viss vienos vārtos.»

— (PAR KĀRTĪBU) «Vīrieši programmējot ir mazliet haotiskāki, spontānāki, sievietes kārtīgākas. Man ir bijis tā, ka eju cauri, liekas, ka kaut kas ir par daudz, kaut ko var iztīrīt. Ir bijušas situācijas, kad prasu, kādēļ tā, tad viņi piekrīt.»

— «[...] vīrieši haotiski veido kodu, neievēro koda noformēšanas principus, pēc tam ir diezgan grūti strādāt ar šo kodu, bet nekad neesmu aizdomājusies, ka tas ir dzimuma dēļ, bet arī laikam neesmu redzējusi nevienu kodu, ko veidojusi sieviete.»

— «[...] ir bijušas daudzas situācijas, kad vīriešiem ir svarīgi, lai darbs tiktu izdarīts, lai funkcionāli strādātu, bet tajā pašā laikā ir tik daudz sīkumu, ko es gribētu izlabot. Ir bijuši gadījumi, kad saņemu paziņojumu no iepriekšējā līguma, es pirms tam sakārtoju, lai varu klientam sūtīt. Viņi vienkārši neaizdomājas par to, bet kad ierauga, saprot.»

— «Nesen vajadzēja izveidot prezentāciju, biju pirmā, pēc tam bija puīši, kuriem lūdza, lai izveido pēc mana parauga. Tur bija gan formāts, gan detaļas, gan struktūra. Tas ir saistīts ar sievietēm, jo izmanto simbolus, attēlus. Vīrieši par to pajoko, viņiem tas neliekas svarīgi. Bet man liekas, ka ir, jo ļauj labāk uztvert utt.»

IKT speciālisti vīrieši:

— «Man ir pieredze, ka vienu un to pašu uzdevumu uzdodot, džeks trīs diennaktis sēž un uztaisa tā, ka pāris gadu nav jāiet klāt. Sieviešu

pārstāve uztaisa līdz pusei, pēc tam pārtrauc, izdomā procedūru, apmēram, lai rīt arī vēl darbs būtu.»

«Tas visticamāk ir saistīts ar nepārlicinātību [ka sievietes ļoti piesardzīgi strādā]. Bet to, ko izdara, tas darbojas lieliski. Džeks tur saspārda, ja kaut kas neiet, un tad atkal risina.»

«[...] Ņemot vērā, ka apkārt tik daudz čaļu, viņām ir bail, kā iekļausies kolektīvā, bail kaut ko jautāt. Satraukums, visa komanda čaļi, man neviens neteiks, ka var citādāk risināt, saprast utt.»

«[...] izstrādājām lietotāju saskarni, kas bija diezgan funkcionāla, viegli pāriet no viena uz otru. Viņai, kura arī pie tā strādāja, nešķita, ka tā ir pareizi, lai arī klientam patika. Viņa mēģināja nedēļu vēl perfekcionizēt, kaut ko uzlabot utt.»

«Mēģinu saskatīti atšķirības [sieviešu darba stils], laikam, jā, izdarīs rūpīgāk, izdarīs visus dokumentācijas darbus, ko puiši palaidīs garām, puiši būs drosmīgāki un risinājumos radošāki — ja kas, izlabošu.»

«[...] vīriešu kārtas pārstāvji vairāk uzdos jautājumus, sievietes centīsies pašas izdarīt līdz galam, nenāk un nejautā tik daudz, varbūt domā, ka mani traucēs vai tāpēc ka es vīrietis.»

IKT SEKTORA PRIEKŠROCĪBA: DARBA UN PRIVĀTĀS DZĪVES LĪDZSVAROŠANA

Sabiedrības priekšstats sektora tēls saistībā ar ietekmi uz ģimenes dzīvi ir kritiskāks nekā nozarē nodarbināto vērtējums. SKDS aptaujā tikai 16% respondentu piekrita apgalvojumam, ka darbu IKT sektorā var veiksmīgi savienot ar ģimenes dzīvi. *Providus* rīkoto IKT speciālistu aptauju rezultāti liecina, ka 76% sieviešu un 63% vīriešu uzskata, ka IKT darbu var viegli un ērti savienot ar ģimenes dzīvi.⁴⁹ Sektorā strādājošie īpaši novērtē tādus ieguvumus kā elastīgs darba laiks un attālinātais darbs.

Atšķirībā no pētījumiem ārvalstīs šajā pētījumā ne sievietes, ne vīrieši neminēja pārslodzi un virsstundas kā negatīvus apstākļus, dominēja jau minēto priekšrocību uzskaitījums. IKT profesionāļi atzīst, ka paši arvien vairāk seko darba laikam un arī respektē citu kolēģu darba laiku, cenšoties netraucēt ārpus tā. Sektorā strādājošie ir novērojuši, ka būtiska loma šajā jomā ir uzņēmuma izcelsmei — Skandināvijas izcelsmes uzņēmumos ievērojami vairāk tiek respektētas ģimenes vajadzības nekā citos.

IKT speciālisti vīrieši fokusgrupā:

«Man agrāk bija uzskats, ka labs programmētājs var būt tas, kurš jebkurā brīdī var darīt darbu, tagad tas ir mainījies. Man ir ļoti labs kolēģis programmētājs, bet viņš stingri ievēro robežas.»

«[...] Man pašam ir meita mājās un, ja esmu mājās, nekādus darba jautājumus nerisinu, visi zina un respektē to. Ja ir kaut kas degošs, necietīs sieva un meita, to darīšu naktī, kad viņas jau guļ.»

IKT speciālistes sievietes fokusgrupā:

«Negatīvā veidā neesmu izjutusi [tādē], ka ir ģimenes pienākumi]. Esmu mamma diviem maziem bērniem, mums ir vienošanās, ka noteiktā laikā dodos prom. Dažreiz nākas atteikt, ka tagad nevaru to izdarīt, un to pieņem, lai gan citi kolēģi [kuriem nav bērnu] tā nevarētu pateikt. Starptautiskajos uzņēmumos ir vieglāk, jo tur svarīgs ir rezultāts, bet, kā darbinieks to organizē, ir vienlīga.»

«Ir grūti visiem, gan vīriešiem, gan sievietēm, jo visiem ir vajadzības, visiem ir zobārsti, arī vīrieši arvien vairāk uzņemas rūpes par bērniem, pie mums neviens nekautrējas, pasakot, ka viņam ir jāatrisina kaut kādas lietas pa dienu, ko nevar izdarīt vakarā. Savukārt darba priekšrocība ir, ka to var izdarīt vakarā.»

«Tas ir atkarīgs no vadības. Neesmu dzirdējusi, ka kolēģiem, kuriem ir bērni, būtu grūti kaut ko sarunāt. Bija problēmas, ka vajadzēja ņemt virsstundas. Tad zinot to, ka man nav ģimenes, bērnu, esmu studente, man piedāvāja ievērojami vairāk virsstundu, viņi jau zina, ka būšu gatava.»

VĪRIEŠI KĀ IT SEKTORA SAIMNIEKI

Ņemot vērā, ka IKT sektorā ilglaicīgi ir dominējoši vīrieši, runājot par sieviešu profesionālo piemērotību, iekļaušanos darba vidē, viņi raugās uz šiem jautājumiem no saimnieka pozīcijām. Lai arī šis novērojums būtu dziļākas izpētes vērts, lai saprastu tā izplatības dziļumu, tomēr no vīriešu fokusgrupā lietotās valodas, kā arī izteiktajiem atsevišķiem viedokļiem var secināt, ka sieviešu profesionālās spējas tiek saistītas ar viņu spēju līdzināties (saziņas stils, vizuālais izskats) vai vismaz izteikti neatšķirties no dominējošās grupas.

⁴⁹ *Providus* veiktajā IKT speciālistu aptaujā 39 no 51 aptaujātās IKT speciālistes sievietes piekrit, ka darbu IKT sektorā ir viegli un ērti savienot ar ģimenes dzīvi (76%). Mazāks, bet kopumā atbalsts tam ir arī no IKT profesionāļiem vīriešiem, tam piekrit 42 no 67 aptaujātajiem (63%).

IKT speciālists vīrietis:

«IT jomā, ja tā sieviete ir liela speciāliste, viņa nav sieviete. Tas nozīmē—man ir pieredze, ka apmēram pēc trim mēnešiem darba kolēģe teica, ka mājās ir sākusi runāt nepazīstamus vārdus, visvisādi trīsstāvīgie nāk ārā, tas ir saistīts ar to, ka viņa iekļāvās tajā kolektīvā.»

DZIMUMU LOMU DALĪJUMS SADZĪVISKĀS SITUĀCIJĀS DARBĀ

Fokusgrupu intervijas liecina, ka uzņēmumos, kuros ir ļoti liels vīriešu pārsvars kolektīvā, sievietes var saskarties ar pavisam vienkāršām sadzīviskām problēmām, kas var ietekmēt labsajūtu darba vidē.

Kādas sievietes pieredze darbavietā:

«Mums bija situācija, ka vienā birojā bija viena vīriešu tualete un viena dalīta sieviešu/vīriešu tualete, un sākām to risināt. Kāpēc vīriešiem vajag vēl daļēji izmantot sieviešu tualeti? Beigās panācām, ka mums ir sava—sieviešu tualete, bez šķērsvītras.»

Taču atšķirībā no profesionāla rakstura diskriminācijas sadzīviskās situācijās sievietes un vīrieši pieņem un sagaida no pretējā dzimuma, ka tas rīkosies noteiktā veidā, un nevērtē to kā nelabvēlīgu pazīmi. Sieviešu paustie viedokļi liecina, ka sadzīviskās situācijās sievietes daļa dzimumiem piederīgas lomas un tādējādi arī nevērtē to kā kaut ko nepieņemamu.

IKT speciālistes fokusgrupā:

«Man, piemēram, kad vajadzēja pārvākties uz citu biroju,—biroja vīrieši visu bija izdarījuši»

«Mums arī—ja ūdens bundulis jānomaina: «Puiši, kur esat?» Drīzāk tas ir ieguvums.»

Vīriešu fokusgrupas dalībnieki atzīst, ka sadzīviskās situācijās sievietes pašas daudzus gadījumos uzņemas iniciatīvu, tas netiek īpaši prasīts, taču ir arī skaidrs, ka vīrieši faktiski sagaida no sievietēm šādu rīcību.

IKT speciālisti vīrieši:

«Nu, palūdzu sagriezt kūku [kolēģēm sievietēm]. [...] Nē, māku sagriezt, bet mājās arī parasti negriežu kūku, to dara sieva.»

«Mūsu komandā ir sieviete, kura savā veidā uzņemas mammas lomu, viņa pati piesakās, iniciē kaut ko. Viņai pašai arī ir divi bērni.»

SIEVIETES KĀ SEKTORA ROTĀJUMS

Būtisks izaicinājums sieviešu pārstāvniecības IKT sektorā palielināšanai ir sektorā strādājošo sieviešu apdraudējuma sajūta, ka dažādie uz šo mērķi vērstie pozitīvās diskriminācijas pasākumi apdraud viņu profesionālo vērtību, proti, padara to maznozīmīgāku iepretim viņu piederībai sieviešu dzimumam. Saziņas aktivitātēs, kas ir vērstas uz problēmas aktualizēšanu, uzņēmumu aicinājumos sievietēm pieteikties darbam uzņēmumā būtu jāiekļauj vēstījumi, kas nepārprotami skaidro, ka dzimumu paritātes mērķis iet roku rokā ar līdzvērtīgām profesionālajām prasībām.

Pēdējos gados sieviešu piesaistīšanai IT jomai gan daži IT uzņēmumi, gan kustība *Riga TechGirls* rīko dažādas aktivitātes—sievietēm paredzētas stipendijas IT prasmju apguvei, iespējas piedalīties mācībās, atvieglotus nosacījumus dalībai izglītojošās konferencēs, tiek izgaismoti veiksmīgi sieviešu pārkvalifikācijas pieredzes stāsti un citas aktivitātes. IKT nozarē strādājošie ir pamanījuši šīs aktivitātes, izprot to mērķus, taču gan fokusgrupās, gan profesionāļu aptaujā ir izteikti jūtama kritiska attieksme pret šādiem pasākumiem. Īpaši izteikta tā ir pašu sieviešu vidū, kuras saredz apdraudējumu, ka lielais uzsvars uz IT jomas profesionāļa dzimumu padara maznozīmīgākas viņu profesionālās spējas. Sievietes fokusgrupās atzīst, ka dzimumu disproporcijas dēļ saskaras ar neuzticēšanos un aizspriedumiem un ir nepieciešams laiks, lai pierādītu savas profesionālās spējas. Skepsi pret īpašiem atbalsta pasākumiem lielākai sieviešu piesaistīšanai darbam IKT nozarē var skaidrot ar bailēm nonākt atpakaļ «neuzticēšanās sākumpunktā». Pozitīvās diskriminācijas pasākumi pievērš lielu uzmanību dzimumam, bet sievietes faktiski ir mēģinājušas novērst no tā uzmanību.

IKT speciālistes sievietes:

«Manā pieredzē ir bijis tā, ka ir jāpierāda, ka tu zini lietas. Savas zināšanas vispirms jāuzgrūž cilvēkam virsū, kā arī jābūt ļoti pašpārliecinātai un tikai tad var saņemt nopietnu attieksmi. Diemžēl sievietes IT jomā izsauc reakciju: «Oi, cik mīļīgi, cik neparasti!»

«Puiši ar lielu patiku mēģinās tev pateikt, kad un kur tev nav taisnība. Un skatīsies, kāda reakcija, testēs, varbūt ar sportisku interesi. Tev ar laiku ir jāpierāda, ka neesi stulba un tu to vari. Tad šīs sarunas beidzas un viss ir kārtībā.»

«Saprotu vajadzību, bet uzspilējums uz to ir kaitinošs, ja tas ir pārspilēts. Darīsim kaut ko īpašāku, lai palīdzētu sievietēm, bet nejūtu īpašu vajadzību, tas veido to negatīvo attieksmi. Bet tas ātrums, kādā viss šobrīd norit, tas diemžēl uz to iet.»

«Mana lielākās bailes ir, ka mani kaut kur iebīda, tāpēc ka esmu sieviete. Nevis tāpēc, ka saistīts ar pienākumiem, bet ka esmu sieviete.»

«Man arī ir līdzīgas bailes. Tas ir negodīgi pret tām sievietēm, kuras jau ir industrijā.»

«Darbā neesmu sieviete, esmu programmētāja. Darbā ir jāņem speciālisti, nevis dzimuma pārstāvji.»

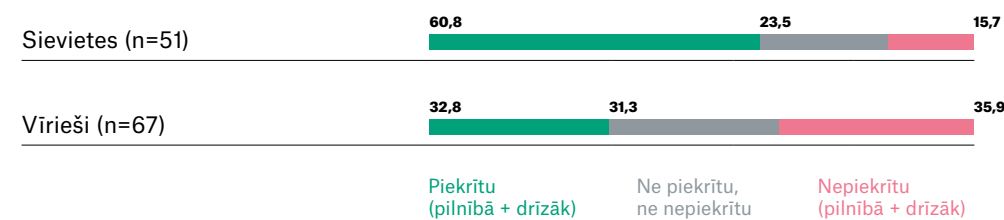
«[...] Mans lielākais prieks ir tas, ka mani uztver kā labu speciālisti, nevis «biroja rotājumu».»

IT SPECIĀLISTI NESAREDZ DZIMUMU LĪDZSVARA POZITĪVO IETEKMI

Dažādības vadībā ļoti būtiska nozīme ir ne vien šo vērtību izvirzīšanai uzņēmuma mērķu līmenī, bet arī aktīva saziņa ar darbiniekiem par to, kā šīs vērtības tiek iedzīvinātas praksē. Pētījumā gūtie dati liecina, ka IKT profesionāļi pašlaik drīzāk nesaredz ieguvumus, ko dotu dzimumu līdzsvars uzņēmumā. Uzņēmumiem, kas to izvirza kā mērķi, regulāri ir jāatgādina šie mērķi un jāparāda saikne starp dažādību darbinieku komandā un tās ietekmi uz rezultātiem, lai panāktu, ka darbinieki novērtē un atbalsta uzņēmuma aktivitātes dažādības un iekļaušanas jomā.

Providus rīkotā sektorā nodarbināto aptauja nav uzskatāma par reprezentatīvu, bet citu, uzticamāku datu nav, tādēļ iegūtie aptaujas rezultāti drīzāk ir jāuztver kā dažu potenciālo risku indikators dažādības vadībā, kas iespēju robežās būtu jāpārbauda arī plašākā izlasē. Kā ir redzams 35. grafikā, sievietes divreiz vairāk nekā vīrieši novērtē ieguvumus no dzimumu līdzvērtīgākās pārstāvētības: 60,8% IKT sektora pārstāvju sieviešu uzskata, ka uzņēmums no tā ir ieguvējs, ja sievietes un vīrieši ir pārstāvēti aptuveni līdzīgās proporcijās, tam piekrīt 32,8% vīriešu (sk. 36. grafiku).

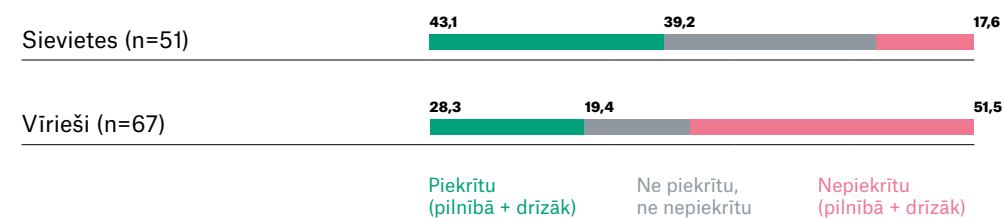
36. GRAFIKS. Cik lielā mērā Jūs piekrītat, ka uzņēmums no tā iegūst, ja vīrieši un sievietes ir pārstāvētas aptuveni līdzīgās proporcijās? (%)

AVOTS: *Providus* veiktā IT speciālistu aptauja, 2020.

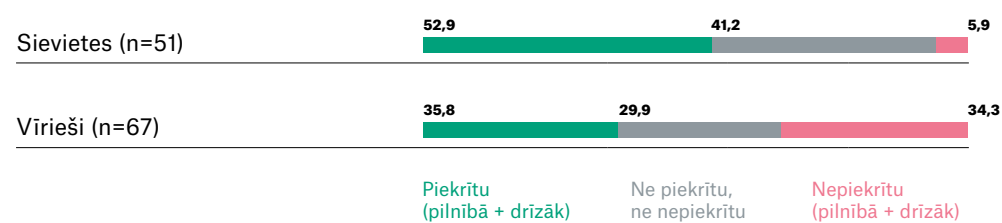
Aptauju rezultāti liecina, ka abu dzimumu pārstāvji nav pārliecināti, ka dzimumu līdzsvaram ir pozitīva ietekme uz IT darba rezultātiem, lai gan sievietes kopumā šādus ieguvumus saredz vairāk nekā vīrieši (sk. 37. grafiku).

37. GRAFIKS. Cik lielā mērā Jūs piekrītat, ka IT produktu kvalitāti ietekmē tas, vai tā izstrādē ir iesaistīti abu dzimumu pārstāvji? (%)

AVOTS: *Providus* veiktā IT speciālistu aptauja, 2020.

Tāpat aptauja ļauj secināt, ka IKT speciālistu vidū nevalda pārliecība par to, ka sievietēm tajā būtu jābūt vairāk pārstāvētām (sk. 38. grafiku).

38. GRAFIKS. Atbalsts lielākai sieviešu pārstāvniecībai IT sektorā: sieviešu un vīriešu atbilžu salīdzinājums (%)

AVOTS: Providus veiktā IT speciālistu aptauja, 2020

Secinājumi un ieteikumi

- 1 Sievietes šajā profesijā saskaras ar viņu profesionālo spēju apšaubīšanu dzimuma dēļ, izteiktāk tas ir novērojams programmēšanas specializācijā. Tas nozīmē, ka, uzsākot darbu IT uzņēmumā, viņām ir jāiegulda lielākas pūles, lai panāktu kolēģu uzticēšanos un sadarbību.
- 2 Sievietēm ir jāpārvar arī dažādas psiholoģiskas barjeras. Gan vīrieši, gan sievietes ir novērojuši, ka sievietes darbus veic piesardzīgāk, lielāku uzmanību pievērš detaļām un mazāk riskē. Vīrieši to mēdz kļūdaini novērtēt kā vājākas spējas vai zināšanas.
- 3 Sievietes ir pieredzējušas arī seksuāla rakstura uzmākšanos. To minēja dažas sievietes. Biežāk ir piedzīvotas situācijas, ka vīrieši izsaka komentārus, sexistiskus jokus. Šīs situācijas liecina, ka uzņēmumiem būtu jāievieš:
 - skaidra politika, kas uzsver dzimumu līdztiesību kā vērtību;
 - jāveido iekļaujoša iekšējā darba kultūra: komandas veidošanas pasākumi, mentoru atbalsts, regulāra iekšējā saziņa par abu dzimumu profesionālajiem sasniegumiem, dažādības radītiem ieguvumiem u. c.;
 - jāparedz kārtība, kā sievietes var saņemt palīdzību, ja saskaras ar diskrimināciju.
- 4 Sektorā sievietes tiek zemāk atalgotas nekā vīrieši. Atalgojuma atšķirība IKT jomā ir aptuveni 20–28%. Šie dati raida spēcīgu pretēju ziņu centieniem pārliecināt sabiedrību, ka sievietes šajā nozarē ir ļoti gaidītas, jo profesionāli viņas ir tikpat spēcīgas kā vīrieši. Lai mazinātu šo problēmu, uzņēmumiem būtu jāveic regulāra uzraudzība par atalgojuma apmēru dzimumu griezumā.

- 5 Pētījuma dalībnieki neizjūt nepieciešamību un ieguvumus no īpašiem pasākumiem dzimumu līdzsvara palielināšanai sektorā. Sievietes, kuras šobrīd strādā sektorā, izjūt apdraudējumu, ka pozitīvās diskriminācijas aktivitātes mazinās sieviešu profesionālo spēju nozīmi, tādēļ drīzāk neatbalsta īpašu dzimuma akcentēšanu. Šie secinājumi liecina, ka pašreizējā darba vide nav izteikti atbalstoša pasākumiem, kas ir vērsti uz dzimumu pārstāvniecības līdzsvarošanu. Būtu jāveicina daudz lielāka izpratne par ieguvumiem no dažādības. Izpratnes veicināšanas kampaņās, kuru mērķis ir palielināt sieviešu interesi par šo nozari, ir jāveido vēstījums, līdztekus dzimumam uzsverot arī citus ieguvumus, tostarp profesionālās spējas.
- 6 Pētījums atklāj, ka darbinieki kā būtisku priekšrocību darbam IT nozarē min iespēju biežāk strādāt attālināti un elastīgākā darba laika režīmā, kamēr sabiedrības priekšstatos nozare saistās ar grūtībām savienot to ar ģimenes dzīvi. Darbinieku piesaistē uzņēmumiem būtu vairāk jāpopularizē veiksmīga darbinieku pieredze darba un privātās dzīves līdzsvarošanā kā šī sektora būtiska priekšrocība.

PATEICĪBA

Pētījuma autori pateicas visiem fokusgrupu dalībniekiem, ekspertiem, uzņēmumu pārstāvjiem, pedagogiem, citām iesaistītajām pusēm par veltīto laiku intervijās un atbalstu datu ieguvē.

Pētījums veikts pēc nodibinājuma «IT Izglītības fonds» un Accenture pasūtījuma. Par publikācijas saturu atbild Sabiedriskās politikas centrs «Providus»

Pētījumu sagatavoja
2020.gadā Sabiedriskās
politikas centrs «Providus»

Alberta iela 13, 6.stāvs
Rīga-LV-1010, Latvija
E-pasts: info@providus.lv
Tālr.: +371 67039252